بەشێک لە پەیامەکانی نوور

بیرکردنەوەی ئیمانیی بەرز



بەدیعوززەمان

سەعیدی نوورسی

دایناوە

فاڕووق ڕەسوول یەحیا

دەقە تورکییەکانی کردووە
بە کوردی

ئەم پەیامە:

* مامۆستا (**بەدیعوززەمان سەعیدی نوورسی**) بە زمانی عەرەبی دایناوە.

* مامۆستا (**ئیحسان قاسم صالحی**) بڕگە تورکییەکانی کردووە بە عەرەبی.

* (**فاررووق ڕەسووڵ یەحیا**) ئەو بڕگانەی لە عەرەبییەوە کردووە بە کوردی.

* چاپی یەکەم: سلێمانی ١٤٤٢ك - ٢٠٢١ز.

* (**ناوەندی ڕاگەیاندنی ئارا**) نەخشەی بەرگی کێشاوە و بڵاوی دەکاتەوە.

* لە بەڕێوەبەرایەتیی گشـتیی کتێبخانە گشتییەکان ژمارەی سپاردنی (١٦٦٦)ی ساڵی (٢٠٢٠)ی پێ دراوە.

بەشێك لە پەیامەكانی نوور

بیرکردنەوەی ئیمانیی بەرز

بەدیعوززەمان

سەعیدی نوورسی

دایناوە

فارووق ڕەسووڵ یەحیا

دەقە توركییەكانی ئەسڵی كتێبەكەی كردووە بە كوردی



ئەم پەیامە، وەك دانەر خۆی لە ڕوونکردنەوەکەی سەرەتادا باسی دەکات، زیاتر "بیرکردنەوەی ئیمانی"یە، کە وەك ویردێکی بەردەوام مامۆستا نوورسی بە زمانی عەرەبی خوێندوویەتی و، تەنانەت لە چاپە تورکییەکەشدا وەرنەگێڕاوە بۆ زمانی تورکی، بەڵکو هەر بە عەرەبی دایناوە.

یەکەم جار ویستم وەك خۆی بیکەم بە کوردی، بەڵام کە سەرنجم دا وەرگێڕانی دەقاودەقی هێندە چڕوپڕ دەردەچێت کە سوودێکی کەمی لای خوێنەران لێ وەربگیرێت، خۆ ئەگەر بە درێژە و ڕاڤەکردنیشەوە وەری بگێڕم، دەبێتە کارێکی زیاد لە پێویست؛ چونکە لە ڕاستیدا **(سەرجەمی پەیامەکانی نوور)** - کە وا بە کوردی بڵاویان دەکەینەوە - ڕوونکردنەوەی تێروتەسەلی ئەم بیرکردنەوە ئیمانییانە و دێژەپێدانی ئەم پوختەیەن کە لەم پەیامەدا خوێنەری بەڕێز دەیانخوێنێتەوە.

بۆیە لە ئامادەکردنی ئەم بریسکەی بیست و نۆهەمەدا بۆ چاپ و بڵاوکردنەوەی، تەنها ئەو بڕگە کەمانەمان کرد بە کوردی کە دانەر خۆی لە سەرەتای هەندێ لە بابەکاندا دایناوە، یان تێهەڵکێشی هەندێ شوێنی دەقە عەرەبییەکەی کردووە، یاخود لە پەراوێزەکاندا بۆ ڕوونکردنەوەی هەندێ خاڵی پێویست بە زمانی تورکی نووسیونی.

سەبارەت بە ڕیزبەندیی بابەکانی ئەم پەیامە، سەرنجمان دا هەندێ جیاوازی لە چاپە جیاجیا تورکی و عەرەبییەکاندا هەیە، تەنانەت لە چاپە تورکییەکانی لاتینی و عوسمانیشدا. چونکە هەندێکیان بابی حەوتەمی ئێرەیان کردووە بە بابی دووهەم و، هەندێکی دیکەشیان کردوویانە بە بابی پێنجەم..

بەڵام ئێمە ئەو ڕیزبەندییەمان پێ پەسەندتر بوو کە هەریەك لە چاپی تورکیی عوسمانیی بڵاوکراوەی (دار الأنوار) و، دوا چاپە عەرەبییەکانی وەرگێڕانەکەی "مامۆستا ئیحسان قاسم صالحی" لەسەری ڕۆشتوون، چونکە ئەمەیان گونجاوترە بۆ ئەو ڕیزبەندییەی کە دانەر خۆی لە ڕوونکردنەوەکەی سەرەتادا لێی دواوە. بۆیە ئێمەش بە هەمان شێوە ئەو بابەتەمان کرد بە بابی حەوتەم.

ئەم پەیامە گەلێ گرنگە بۆ ئەو بەڕێزانەی کە دەیانەوێ بە پەروەردەی قورئانی و عیبادەتی فیکری بە پلەکانی ناسینی خوای گەورەدا سەربکەون و، بە حوزووری قەلبی بەهرەمەند ببن و، لە هەموو شتێکی دەوروبەریاندا هێڵی پەیوەستبوون بە خوای گەورەوە بدۆزنەوە و، لە پەروەردگاری میهرەبانیان دانەبڕێن.. هەر لەبەر ئەوەشە کە دانەر - ڕەحمەتی خوای لێ بێت - بەردەوام وەك ویردێکی نێوان پەرستشەکانی بۆ خوای گەورە خوێندوویەتی.

سوودێکی دیکەی ئەم پەیامە لەوەدا دەبینرێت کە هەندێ جار خوێنەر لە نێو فراوانی و چڕیی توێشووە ئیمانییەکانی پەیامەکانی نووردا خەریکە سەرە داوەکانی بۆ کۆنەکرێنەوە و بۆ خۆی نەتوانێت سەرەتا و کۆتاییەکان پەیوەستی یەکتر بکات. بەڵام ئەم پەیامە هەموو ئەوانەی بە ئامادەکراوی بۆ کۆدەکاتەوە.

لە خوای گەورە دەلاڵێینەوە کە ئێمە و هەموو خوێنەرێکی خۆشەویست بەهرەمەندی ئەو ناسینە بکات کە لەم پەیامەدا ڕوونکراوەتەوە. ئامین.

وصَلَّىٰ اللّٰهُ وَسَلَّمَ عَلَىٰ سَيِّدِنا ونَبِيِّنا محمَّدٍ وعَلَىٰ آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعين.

وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِين.

فاروق ڕەسوول یەحیا

١٤٤٢/٣/٢١ك

٢٠٢٠/١١/٧ز

بریسکەی بیست و نۆهەم

پەیامی

بیرکردنەوەی ئیمانیی بەرز و

خواناسینی تەوحیدیی بڵند

* * *

بیست ساڵ پێش ئێستا لە بەندیخانەی "ئەسکی شەهر"دا - کە تیایدا لە هەموو شتێك بێبەش کرابووم - ئەم بریسکەیە نووسراوە.

* * *

باسمه سبحانه

برایانم!

ئەم پەیـامی "بیرکـردنەوە"یە گەلـێ بەنـرخە و، کە ئیمامی عەلییش - خوای لێ ڕازی بێت - لە ڕوویەکەوە نـاوی "الآیـة الکـبریٰ"ی لەم پەیـامە نـاوە، بە تەواوی مەودای نرخ و بەها بەرزەکەی دەردەخات..

چـونکە ئەم پەیـامە خواناسـینێکی ئیمانیـیە و، لە دەمی خوێندنی زیکرەکانی پاش نوێژدا بە "عین الیقین" ڕژانە ناو دڵەوە و، گەلێ پەیامی تریشی بەرهەم هێنا و، بـۆ مـاوەی سی سـاڵی ڕەبەق خـۆراك و چارەسـەری "ژیـری" و "بیـر"م بـووە. لەبەر ئەوە، پـتر بە شـیاوی ئەوەی دەزانـم کە لە کـۆمەڵە پەیـامی (بریسـکەکان)دا دابنرێت و، چل پەنجا دانەیەکیشی بە سەربەخۆیی لـێ چاپ بکرێت.

سەعیدی نوورسی

* * *



الْحَمدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمين والصَّلاةُ والسَّلامُ علىٰ سيِّدِنا محمّدٍ،

وعلىٰ آلِه وصحبِه أجمعين

ڕوونکردنەوەیەك

لە ناوەندی ئەو ڕێبازی "بیرکردنەوە"یەی کە قورئانی پیرۆزی ئیعجازبەخش فەرمانی پێ دەدات، وەك: ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ (البقرة: ٢١٩)؛ ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (الحشر: ٢١)؛ ﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالأَرْضَ وما بينَهُمَا إلّا بالْحَقِّ﴾ (الروم: ٨)؛ ﴿لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُوْنَ﴾ (الزمر: ٤٢)، هەروەها ئایەتەکانی تری هاوچەشنیان کە فەرمان بە بیرکردنەوە دەدەن، هەروەها ئەو فەرموودە پیرۆزەی پێغەمبەریش ﷺ کە دەفەرموێ: "تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ"[1].. لە نێوان ئەو ڕێبازەدا، سی ساڵ پێش ئێستا، هەست و نەستەکانی "دڵ"م تێکەڵ بە بیرکردنەوەکانی "ژیری"م بوون.

(١) قال الحافظ العراقي في تخريج الإحياء ٥٨/١: حديث تفكر ساعة خير من عبادة سنة: ابن حبان في كتاب العظمة من حديث أبي هريرة بلفظ ستين سنة بإسناد ضعيف ومن طريقه ابن الجوزي في الموضوعات. ورواه أبو المنصور الديلمي في مسند الفردوس من حديث أنس بلفظ ثمانين سنة وإسناده ضعيف جداً، ورواه أبو الشيخ من قول ابن عباس بلفظ خير من قيام ليلة. اهـ. وانظر كشف الخفاء ٣١٠/١ والأحاديث المشكلة ص١١٣.

لە مـــاوەی ئەم سی ساڵەشــدا و، لە ناوەنــدی گــرتنەبەری ئەو ڕێبــازی "بیرکردنەوە"یەدا، چەندین "نوور"ی مەزن و "ڕاستی"ی گەورە و دووروودرێـژی یەك لە دوای یەك، هێدی هێدی، بۆ ناو دڵ و ژیریم هاتن و، منیش بە وێـنەی "ئامـاژە" چـەند وشـەیەکم بۆ دانان تاکو ئەو نوورانەم یاد بـخەنەوە و، لـێم ون نەبـن و، ئامـاژە بـن بـۆ "بوون"یـان و ئاسـانیی سـەرنج لێـدانیان و پاراسـتنی ڕێکوپێکییان.

ئنجا ئەو وشانەشم لەبەر خۆمەوە هەر بـۆ خـۆم بە چەنـد دەسـتەواژەیەکی عەرەبیـی جۆراوجـۆر دەوتەوە و دووپـاتم دەکـردنەوە. جـا هەرچەنـدەش لەو ماوەیە و لەو ڕێبازی بیرکردنەوەیەدا هەزاران جار دووپاتم کردوونەتەوە، کەچی هەر بێزار نەبووم و لە بەرچاومدا کەمیان نەکرد و، پێویستیی "گیان"یشـم پێیـان هەر دوایـــی نەهـــات! چـــونکە ئەو بیرکـــردنەوانە - لە ڕاســـتیدا - چەنـــد بریسکانەوەیەکن لە ئایەتەکانی قورئانی پیرۆزەوە درەوشـاونەتەوە و، لەم ڕێـیەوە جیلوەیەکی تایبەتکاریی ئەو ئایەتانەیان ڕۆشتە ناوەوە، کە بریتییە لە بێزارنەبوون لە دووپاتکردنەوەیان و، مانەوەی تەڕی و پـاراوی و شـیرینییەکەیان سـەرباری دووپاتبوونەوەشیان.

لەم ماوەیەی دواییدا بینیم کە عوقدەی بەهێزی ژیـانی پەیامەکـانی نـوور و ئەو ڕووناکییانەش کە لێیـانەوە پرشـنگ دەدەن، تەنهـا هـی بریسـکانەوەی ئەم بیرکردنەوەیەن. وا لە کۆتایی تەمەنمدا نیازم هاتە سەر نووسینەوەی هەموویـان، بەو هیوایەی کە هەروەك کاریان لە من کرد و سوودی زۆرم لـێ وەرگـرتن، بـۆ کەسانی تریش سوودمەند بن و کاریگەریی باشـیان ببێـت. ئنجـا هەمووشـیان پێکەوە نرخ و هێزێکی مەزنیان دەبێت، هەرچەندەش گرنگترینی بەشەکانی ئەو بیرکردنەوەیە لە نێوان پەیامەکاندا باس کراون.

جــا لەبەر ئەوەی دوا قۆنــاغی گەشــتی تەمەن و ژیــان نادیــارە و، بــاری گوزەرانیشم لە بەندیخانەی ئەسکی شەهردا گەیشتە ڕادەیەك کە لە مردن گەلـێ

سەختتر بوو، ئەوا بێ ئەوەی چاوەڕوانیی وادەی كۆتایی ژیانم بكەم و، بێ دەستكاری و لەسەر داخوازیی بەردەوامی برایان، تاكو سوودی لێ وەربگرن، دەستم دایە نووسینی ئەو زنجیرە بیركردنەوەیە و، لە حەوت "باب"دا ڕێكمخستن.

ئنجا لەبەر ئەوەش كە زۆربەی ڕەهای ئەو چەشنە ڕاستییانە لە دەمی زیكرەكانی نوێژدا بە دڵی مرۆڤدا دێن و گوزەر دەكەن و، هەر یەك لەو وشانەش وەك سەرچاوەی ئەو ڕاستییانە وایە، ئەوا دەبوو لێرەشدا بەپێی ئەو تەرتیبە بهێنرانایە كە لە دوای نوێژ یەك لە دوای یەك دەخوێندرێن. واتە: "سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ واللّٰهُ أكْبَرُ وَلا إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ". بەڵام بارودۆخی زیندانی تاكەكەسی و جەنجاڵیی بەندیخانە، ئەو تەرتیب و شێوازە یەك لە دوای یەكەی شێواند..

لەبەر ئەوە، ئێستا بابەكانی بەم جۆرەی خوارەوە ڕێكخران:

بابی یەكەم: لەبارەی "سُبْحَانَ اللّٰهِ"ەوە..

بابی دووهەم: لەبارەی "الْحَمْدُ لِلّٰهِ"ەوە..

بابی سێهەم: لەبارەی "اللّٰهُ أكْبَرَ"ەوە..

بابی چوارەم: لەبارەی "لا إلٰهَ إلاّ اللّٰه"ەوە..

چونكە زۆربەی شوێنكەوتووانی مەزهەبی ئیمامی شافیعی، لە پاش وتنی سی و سێ جارەی "سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ واللّٰهُ أكْبَرُ"، سیوسێ جاریش "لا إلٰهَ إلاّ اللّٰه" لە پاش نوێژەكانیان دووپات دەكەنەوە.

سەعیدی نوورسی

* * *

الْبَابُ الأَوَّلُ

في: "سُبْحَانَ اللّٰهِ"

وهو ثلاثةُ فُصولٍ

الفَصْلُ الأَوَّلُ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

فَسُبْحَانَكَ يـا مَـنْ تُسَبِّحُ بِحَمْـدِكَ السَّـماءُ بِكَلِـمَاتِ نُجُومِهَـا وَشُمُوسِـهَا وَأَقمَارِهَا، بِرُمُوزِ حِكَمِهَا.

وَيُسَبِّحُ بِحَمْـدِكَ الْجَـوُّ بِكَلِـمَاتِ سَـحَابَاتِه وَرُعُودِهَـا وَبُرُوقِهَـا وَأَمطَارِهَـا، بِإشارات فَوَائِدِهَا.

وَيُسَــبِّحُ بِحَمْــدِكَ رَأسُ الأَرْضِ بِكَلِــمَاتِ مَعَادِنِهَــا وَنَبَاتَاتِهَــا وَأَشْــجَارِهَا وَحَيْوَانَاتِهَا، بِدَلالاتِ انْتِظَامَاتِهَا.

وَتُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ النَّبَاتَاتُ وَالأَشْجَارُ بِكَلِـمَاتِ أَوْرَاقِهَـا وَأَزْهارِهَـا وَثَمَرَاتِهَـا، بِتَصْرِيحَاتِ مَنَافِعِهَا.

وَتُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ الأَزْهَارُ وَالأَثمَـارُ بِكَلِـمَاتِ بُـذُورِهَا وَأَجْنِحَتِهـا وَنَوَاتَاتِهَـا، بِعَجَائِبِ صَنْعَتِهَا.

وتُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ النَّوَاتَاتُ وَالبُذُورُ بِألْسِنَةِ سَنَابِلِهَا وكَلِمَاتِ حَبَّاتِهَا بِالْمُشَاهَدَةِ.

وَيُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ كُلُّ نَبَاتٍ بِغَايَةِ الْوُضُوحِ وَالظُّهُورِ عِنْدَ انْكِشَافِ أكْمَامِهَا وَتَبَسُّمِ بَنَاتِهَا بِأفْوَاهِ مُزَيَّنَاتِ أزَاهِيرِهَا وَمُنْتَظَمَاتِ سَنَابِلِهَا، بِكَلِمَاتِ مَوْزُونَاتِ بُذُورِهَا وَمَنْظُومَاتِ حَبَّاتِهَا، بِلِسَانِ نِظَامِهَا فِي مِيزَانِهَا فِي تَنْظِيمِهَا فِي تَوْزِينِهَا فِي صَنْعَتِهَا فِي صِبْغَتِهَا فِي زِينَتِهَا فِي نُقُوشِهَا فِي رَوَائِحِهَا فِي طُعُومِهَا فِي ألْوَانِهَا فِي أشْكَالِهَا[1]، كَمَا تَصِفُ تَجَلِّيَاتِ صِفَاتِكَ وتُعَرِّفُ جَلَوَاتِ أسمائِكَ وَتُفَسِّرُ تَوَدُّدَكَ وَتُعَرُّفَكَ بِمَا يَتَقَطَّرُ مِنْ ظَرَافَةِ عُيُونِ أزَاهِيرِهَا، وَمِنْ طَرَاوَةِ أسْنَانِ سَنَابِلِهَا مِنْ رَشَحَاتِ لَمَعَاتِ جَلَوَاتِ تَوَدُّدِكَ وتَعَرُّفِكَ إلىٰ عِبَادِكَ.

سُبْحَانَكَ يَا وَدُودُ! يا مَعْرُوفُ! مَا أحسَنَ صُنْعَكَ وَمَا أزْيَنَهُ وَمَا أبْيَنَهُ وَمَا أتْقَنَهُ!

سُبْحَانَكَ يا مَن تُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ جَمِيعُ الأشْجَارِ بِكَمَالِ الصَّرَاحَةِ وَالْبَيَانِ عِنْدَ انْفِتَاحِ أكْمَامِهَا وَانْكِشَافِ أزْهَارِهَا وتَزَايُدِ أورَاقِهَا وَتَكَامُلِ أثمَارِهَا وَرَقْصِ بَنَاتِهَا عَلَىٰ أيَادِي أغْصَانِهَا حَامِدَةً بِأفْوَاهِ أورَاقِهَا الْخَضِرَةِ بِكَرَمِكَ، وَأزْهَارِهَا الْمُتَبَسِّمَةِ بِلُطْفِكَ، وَأثمَارِهَا الضَّاحِكَةِ بِرَحْمَتِكَ، بِألْسِنَةِ نِظَامِهَا فِي مِيزَانِهَا فِي تَنْظِيمِهَا فِي تَوْزِينِهَا فِي صَنْعَتِهَا فِي صِبْغَتِهَا فِي زِينَتِهَا فِي نُقُوشِهَا فِي طُعُومِهَا فِي رَوَائِحِهَا فِي ألْوَانِهَا فِي أشْكَالِهَا فِي اخْتِلافِ لُحُومِهَا فِي كَثْرَةِ تَنَوُّعِهَا فِي

(١) دوازدە دیمەن و پەردەی یەك لەناو یەکی ئەوتۆ کە دیمەن لەسەر دیمەن و بەڵگە لە نێوان بەڵگەدا دەستیان لە گەردنی یەکتری ئاڵاندووە، هەر هەموویان بە چەند ئاواز و بریسکانەوەیەکی جیا جیا و جیاواز لە تەنها یەك دانە گوڵەوە دەردەکەون و، لەم ڕێیەوە نەخشەکێشی ئەزەلی پیشانی "دڵ"ی مرۆڤ دەدەن و سەرنجی چاوی "ژیری"یشی بۆ لا ڕادەکێشن. (دانەر)

عَجَائِبِ[١] خِلقَتِهَا، كَمَا تَصِفُ صِفَاتِكَ وَتُعَرِّفُ أسْمَاءَكَ وتُفَسِّرُ تَحَبُّبَكَ وَتَعَهُّدَكَ لِمَصْنُوعَاتِكَ بِمَا يَتَرَشَّحُ مِنْ شِفَاهِ ثِمَارِهَا مِنْ قَطَرَاتِ رَشَحَاتِ لَمَعَاتِ جَلَوَاتِ تَحَبُّبِكَ وتَعَهُّدِكَ لِمَخْلُوقَاتِكَ.

حَتّىٰ كَأَنَّ الشَّجَرَ الْمُزَهَّرَةَ قَصِيدَةٌ مَنْظُومَةٌ مُحَرَّرَةٌ، لِتُنْشِدَ لِلصَّانِعِ الْمَدَائِحَ الْمُبَهَّرَةَ..

أو فَتَحَتْ بِكَثْرَةِ عُيُونَهَا الْمُبَصَّرَةَ، لِتَنْظُرَ لِلْفَاطِرِ الْعَجَائِبَ الْمُنَشَّرَةَ..

أَوْ زَيَّنَتْ لِعِيدِهَا أَعْضَاءَهَا الْمُخَضَّرَةَ، لِيَشْهَدَ سُلْطَانُهَا آثَارَهَا الْمُنَوَّرَةَ. وَتُشْهِرَ فِي الْمَشْهَرِ مُرَصَّعَاتِ الْجَوْهَرِ. وَتُعْلِنَ لِلْبَشَرِ حِكْمَةَ خَلْقِ الشَّجَرِ.

سُبْحَانَكَ! مَا أحْسَنَ إحْسَانَكَ! مَا أَبْيَنَ تِبْيَانَكَ! مَا أَبْهَرَ بُرْهَانَكَ! ومَا أظْهَرَهُ ومَا أَنْوَرَهُ! سُبْحَانَكَ مَا أعْجَبَ صَنْعَتَكَ!

تَلألُؤُ الضِّيَاءِ بِدَلالَةِ حِكَمِهَا؛ مِنْ تَنْوِيرِكَ، تَشْهِيرِكَ.. تَمَوُّجُ الأعْصَارِ بِسِرِّ وَظَائِفِهَا - خُصُوصاً فِي نَقْلِ الْكَلِمَاتِ - مِنْ تَصْرِيفِكَ، تَوْظِيفِكَ.. تَفَجُّرُ الأنْهَارِ بِإشَارَةِ فَوَائِدِهَا؛ مِنْ تَدْخِيرِكَ، تَسْخِيرِكَ.. تَزَيُّنُ الأحْجَارِ والْحَدِيدِ بِرُمُوزِ خَوَاصِّهَا وَمَنَافِعِها - خُصُوصاً فِي نَقْلِ الأصْواتِ والْمُخَابَرَاتِ - مِن تَدْبِيرِكَ، تَصْوِيرِكَ.. تَبَسُّمُ الأزْهَارِ بِعَجَائِبِ حِكَمِهَا؛ مِنْ تَحْسِينِكَ، تَزْيِينِكَ.. تَبَرُّجُ الأثْمَارِ بِدَلالَةِ فَوَائِدِهَا؛ مِنْ إنْعَامِكَ، إكْرَامِكَ.. تَسَجُّعُ الأطْيَارِ بِإشَارَةِ انْتِظَامِ شَرَائِطِ حَيَاتِهَا؛ مِنْ إنطَاقِكَ إرفَاقِكَ.. تَهَزُّجُ الأمْطَارِ بِشَهَادَةِ فَوَائِدِهَا؛ مِنْ تَنْزِيلِكَ، تَفْضِيلِكَ.. تَحَرُّكُ الأقْمَارِ بِشَهَادَةِ حِكَمِ حَرَكَاتِهَا؛ مِنْ تَقْدِيرِكَ، تَدْبِيرِكَ، تَدْوِيرِكَ، تَنْوِيرِكَ.

سُبْحانَكَ! مَا أنْوَرَ بُرهَانَكَ! مَا أبْهَرَ سُلطَانَكَ!

---

(١) ئەم دوازدە بەڵگە یەك لەناو یەکانە، ئاماژە بۆ بەدیهێنەری مەزن دەکەن. (دانەر)

الْفَصْلُ الثَّاني

سُبْحَانَكَ لا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أنْتَ كَمَا أثْنَيْتَ عَلىٰ نَفْسِكَ في فُرْقَانِكَ. وَأثنَىٰ عَلَيْكَ حَبِيبُكَ بِإذْنِكَ. وَأثنَتْ عَلَيْكَ جَمِيعُ مَصْنُوعَاتِكَ بِإنْطَاقِكَ.

سُبْحَانَكَ مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ! يا مَعْرُوْفُ بِمُعْجِزَاتِ جَمِيعِ مَصْنُوعَاتِكَ، وَبِتَوصِيفَاتِ جَمِيعِ مَخْلُوقَاتِكَ، وَبِتَعْرِيفَاتِ جَمِيعِ مَوْجُوداتِكَ.

سُبْحَانَكَ مَا ذَكَرْنَاكَ حَقَّ ذِكْرِكَ! يَا مَذْكُورُ بِألْسِنَةِ جَمِيعِ مَخْلُوقَاتِكَ، وَبِأنفُسِ جَمِيعِ كَلِمَاتِ كِتَابِ كَائِنَاتِكَ، وَبِتَحِيَّاتِ جَمِيعِ ذَوِي الْحَيَاةِ مِنْ مَخْلُوقَاتِكَ لَكَ، وَبِمَوْزُونَاتِ جَمِيعِ الأوراقِ الْمُهْتَزَّةِ الذّاكِرَةِ في جَمِيعِ أشْجَارِكَ ونَبَاتَاتِكَ.

سُبْحَانَكَ مَا شَكَرْنَاكَ حَقَّ شُكْرِكَ! يا مَشْكُورُ بِأثْنِيَةِ جَمِيعِ إحْسَانَاتِكَ عَلىٰ إحْسَانِكَ عَلىٰ رُؤوسِ الأشْهَادِ، وَبِإعْلانَاتِ جَمِيعِ نِعَمِكَ عَلىٰ إنْعَامِكَ في سُوقِ الْكَائِنَاتِ، وَبِمَنْظُومَاتِ جَمِيعِ ثَمَرَاتِ رَحْمَتِكَ وَنِعْمَتِكَ لَدىٰ أنْظَارِ الْمَخْلُوقَاتِ، وبِتَحْمِيدَاتِ جَمِيعِ مَوْزُونَاتِ أزاهِيرِكَ وَعَنَاقِيدِكَ الْمُنَظَّمَةِ في خُيُوطِ الأشْجَارِ وَالنَّبَاتَاتِ.

سُبْحَانَكَ! مَا أعظَمَ شَأنَكَ! وَمَا أزيَنَ بُرْهَانَكَ! وَمَا أظْهَرَهُ وَمَا أبْهَرَهُ!

سُبْحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ! يَا مَعْبُودَ جَمِيعِ الْمَلائِكَةِ وجَمِيعِ ذَوِي الْحَيَاةِ وجَمِيعِ الْعَنَاصِرِ والْمَخْلُوقَاتِ، بِكَمَالِ الإطَاعَةِ والامْتِثَالِ والانتِظَامِ والاتِّفَاقِ والاشْتِيَاقِ.

سُبْحَانَكَ مَا سَبَّحْنَاكَ حَقَّ تَسْبِيحِكَ! يا مَنْ:

﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰواتُ السَّبْعُ والأرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإنْ مِنْ شَيْءٍ إلّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾ (الإسراء: ٤٤).

سُبحَانَكَ تُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ السَّماءُ وَالأَرْضُ بِجَميعِ تَسْبِيحاتِ جَميعِ مَصْنُوعَاتِكَ وَبِجَميعِ تَحْمِيدَاتِ جَميعِ مَخْلُوقَاتِكَ لَكَ.

سُبْحَانَكَ تُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ الأَرْضُ وَالسَّمَاءُ بِجَميعِ تَسْبِيحَاتِ جَميعِ أَنْبِيَائِكَ وَأَولِيَائِكَ وَمَلائِكَتِكَ عَلَيهِمْ صَلَوَاتُكَ وَتَسْلِيمَاتُكَ.

سُبْحَانَكَ تُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ الْكَائِنَاتُ بِجَميعِ تَسْبِيحَاتِ حَبِيبِكَ الأَكْرَمِ ﷺ، وَبِجَميعِ تَحْمِيدَاتِ رَسُولِكَ الأَعْظَمِ لَكَ، عَلَيهِ وَعَلىٰ آلِهِ أَفْضَلُ صَلَوَاتِكَ وَأَتَمُّ تَسْلِيمَاتِكَ.

سُبْحَانَكَ يا مَنْ تُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ هٰذِهِ الْكَائِنَاتُ بِأَصْدِيَةِ تَسْبِيحاتِ مُحَمَّدٍ عَلَيهِ الصَّلاةُ والسَّلامُ لَكَ؛ إِذْ هُوَ الَّذِي تَتَمَوَّجُ أَصْدِيَةُ تَسْبِيحَاتِه لَكَ عَلىٰ أَمْوَاجِ الأَعْصَارِ وأَفْوَاجِ الأَجْيَالِ. اللّٰهُمَّ فَأَبِّدْ عَلىٰ صَفَحَاتِ الْكَائِنَاتِ وَأَوْرَاقِ الأَوْقَاتِ إِلىٰ قِيَامِ الْعَرَصَاتِ أَصْدِيَةَ تَسْبِيحَاتِ مُحَمَّدٍ عَلَيهِ الصَّلَوَاتُ والتَسْلِيمَاتُ.

سُبْحَانَكَ يا مَنْ تُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ الدُنْيَا بِآثَارِ شَرِيعَةِ مُحَمَّدٍ عَلَيهِ الصَّلاةُ وَالسَّلامُ. اللّٰهُمَّ فَزَيِّنِ الدُّنيَا بِآثَارِ دِيَانَةِ مُحَمَّدٍ عَلَيهِ الصَّلاةُ وَالسَّلامُ إِلىٰ يَوْمِ الْقِيَامِ.

سُبْحَانَكَ يا مَنْ تُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ الأَرْضُ سَاجِدَةً تَحتَ عَرْشِ عَظَمَةِ قُدْرَتِكَ بِلِسَانِ مُحَمَّدِهَا عَلَيهِ الصَّلاةُ وَالسَّلامُ. اللّٰهُمَّ فَأَنْطِقِ الأَرْضَ بِأَقْطَارِهَا بِلِسَانِ مُحَمَّدٍ عَلَيهِ الصَّلاةُ والسَّلامُ إِلىٰ يَوْمِ الْبَعْثِ والْقِيَامِ.

سُبْحَانَكَ يَا مَنْ تُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ جَمِيعُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ في جَميعِ الأَمْكِنَةِ وَالأَوْقَاتِ بِلِسانِ مُحَمَّدِهِمْ عَلَيهِ الصَّلاةُ وَالسَّلامُ. اللّٰهُمَّ فَأَنْطِقِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ إِلىٰ يَومِ الْقِيَامِ بِأَصْدِيَةِ تَسْبِيحَاتِ مُحَمَّدٍ لكَ عَلَيه الصَّلاةُ وَالسَّلامُ.

الفَصْلُ الثَّالِثُ

ذُو الْجَلالِ سُبْحَانَ اللّٰـهِ الْوَاحِـدِ الأحَـدِ الْمُتَقَـدِّسِ الْمُتَنَـزِّهِ عَـنِ الأضْـدَادِ وَالأنْدَادِ وَالشُّرَكَاءِ.

ذُو الْجَـلالِ سُـبْحَانَ اللّٰـهِ الْقَـدِيْرِ الأزَلِيِّ الْمُتَقَـدِّسِ الْمُتَنَـزِّهِ عَـنِ الْمُعـينِ وَالْوُزَرَاءِ.

ذُو الْجَـلالِ سُـبْحَانَ اللّٰـهِ الْقَـدِيمِ الأزَلِيِّ الْمُتَقَـدِّسِ الْمُتَنَـزِّهِ عَـنْ مُشَـابَهَةِ الْمُحْدَثَاتِ الزَّائِلاتِ.

ذُو الْجَلالِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْوَاجِبِ وُجُودُهُ، الْمُمْتَنِعِ نَظِيرُهُ، الْمُمكِنِ كُلُّ مَا سِوَاهُ، الْمُتَقَدِّسِ الْمُتَنَزِّهِ عَنْ لَوَازِمِ ماهِيَّاتِ الْمُمْكِنَاتِ.

ذُو الْجَلالِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الَّذي **﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ﴾** (الشورى: ١١) الْمُتَقَدِّسُ الْمُتَنَزِّهِ عَمَّا تَتَصَوَّرُهُ الأوْهَامُ الْقَاصِرَةُ الْخَاطِئَةُ.

ذُو الجَلالِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الَّذي **﴿لَهُ الْمَثَلُ الأعْلىٰ في السَّمٰوَاتِ وَالأرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾** (الروم: ٢٧) الْمُتَقَدِّسُ الْمُتَنَزِّهِ عَمَّا تَصِفُهُ الْعَقَائِدُ النَاقِصَةُ الْبَاطِلَةُ.

ذُو الْجَلالِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْقَدِيرِ الْمُطْلَقِ الْغَنِيِّ الْمُتَقَدِّسِ الْمُتَنَزِّهِ عَنِ الْعَجْزِ والاحْتِيَاجِ.

ذُو الْجَلالِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْكامِلِ الْمُطْلَقِ في ذاتِه وَصِفَاتِه وَأفْعالِه، الْمُتَقَدِّسِ الْمُتَنَزِّهِ عَنِ الْقُصُورِ والنُّقْصَانِ، بِشَهَادَاتِ كَمَالاتِ الْكائِنَاتِ. إذْ مَجْمُوعُ مَا في الْكائِنَاتِ مِن الْكَمالِ وَالْجَمَالِ ظِلٌّ ضَعِيفٌ بِالنِّسْبَةِ إلىٰ كَمَالِه سُبْحَانَهُ، بِالْحَدْسِ الصَّادِقِ وَبِالْبُرْهَانِ الْقَاطِعِ وبالدَّلِيلِ الْوَاضِحِ. إذِ التَّنْوِيرُ لا يكُونُ إلاّ

مِنَ النُّورانيِّ وبِدَوَامِ تَجَلّي الْجَمَالِ وَالْكَمَالِ مَعَ تَفَاني الْمَرَايا وسَيَّاليَّةِ الْمَظَاهِرِ، وبإجْمَاعِ وَاتِّفَاقِ جَمَاعَةٍ كَثيرَةٍ مِنَ الأعَاظِمِ الْمُخْتَلِفِينَ في الْمَشَارِبِ والْكَشْفِيَّاتِ الْمُتَّفِقِينَ عَلىٰ ظِلِّيَّةِ كَمَالاتِ الْكَائِنَاتِ لأنْوَارِ كَمالِ الذَّاتِ الْوَاجِبِ الْوُجُودِ.

ذُو الْجَلالِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الأزَليِّ الأبَديِّ السَّرْمَديِّ الْمُتَقَدِّسِ الْمُتَنَزِّهِ عَنِ التَّغيرُّ والتَّبَدُّلِ اللاّزمَينْ لِلْمُحْدَثَاتِ الْمُتَجَدِّدات الْمُتكاملات.

ذُو الْجَلالِ سُبْحَانَ اللّٰهِ خَالِقِ الْكَوْنِ وَالْمكَانِ، الْمُتَقَدِّسِ الْمُتَنَزِّهِ عَنِ التَّحَيُّزِ وَالتَّجَزُّؤِ اللاّزمَينْ لِلْمَادِّيَّاتِ وَالْمُمْكِنَاتِ الْكَثِيفَاتِ الْكَثيراتِ الْمُقَيَّدَاتِ الْمَحْدُودَات.

ذُو الْجَلالِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْقَدِيمِ الْبَاقِي الْمُتَقَدِّسِ الْمُتَنَزِّهِ عَنِ الْحُدُوثِ وَالزَّوَال.

ذُو الْجَلالِ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْوَاجِبِ الْوُجُودِ الْمُتَقَدِّسِ الْمُتَنَزِّهِ عَنِ الْوَلَدِ وَالْوَالِدِ، وَعَنِ الْحُلُولِ والاتِّحَادِ، وَعَنِ الْحَصْرِ وَالتَّحْديدِ، وَعَمَّا لا يَليقُ بِجَنَابِهِ وَمَا لا يُنَاسِبُ وُجوُبَ وُجُودِه، وَعَمَّا لا يُوَافِقُ أزلِيَّتَهُ وَأبَدِيَّتَهُ.

جَلَّ جَلالُهُ، وَلا إلٰهَ إلاّ هُوَ.

* * *

الْبابُ الثَّاني
في: "الْحَمْدُ لِلّٰه"[(١)]
في هٰذا الْبابِ تِسْعُ نِقاطٍ

النُّقْطَـةُ الأُولىٰ

الْحَمْدُ لِلّٰه عَلىٰ نِعْمَةِ الإيمانِ الْمُزيلِ عَنَّا ظُلُمَاتِ الْجِهَاتِ السِّتِّ..

إذْ جِهةُ الْمَاضِي، في حُكْمِ يَمينِنَا، مُظْلِمَةٌ وَمُوحِشَةٌ بِكَوْنِهَا مَزَاراً أكبرَ. وبِنِعْمَةِ الإيمانِ تَزُولُ تلكَ الظُّلْمَةُ وَيَنْكَشِفُ الْمَزَارُ الأكْبَرُ عَنْ مَجْلِسٍ مُنَوَّرٍ.

وَيَسَارُنَا الَّذي هُوَ الْجِهةُ الْمُسْتَقْبَلَةُ، مُظْلِمَةٌ وَمُوحِشَةٌ بِكَوْنِهَا قَبراً عَظيماً لنَا. وبِنِعْمَةِ الإيمانِ تَنْكَشِفُ عَنْ جِنَانٍ مُزَيَّنَةٍ فيهَا ضِيافَاتٌ رَحْمَانيَّةٌ.

وَجِهَةُ الْفَوْقِ - وَهُوَ عَالَمُ السَّمٰواتِ - مُوحِشَةٌ مُدْهِشَةٌ بِنَظَرِ الْفَلسَفَة. فَبِنِعْمَةِ الإيمانِ تَـتَـكَشَّفُ تِلكَ الْجِهَةُ عَنْ مَصابِيحَ مُتَبَسِّمَةٍ مُسَخَّرة بِأمْرِ مَنْ زَيَّنَ وَجهَ السَّماءِ بِهَا، يُسْتَأنَسُ بِهَا وَلا يُتَوَحَّشُ مِنْهَا.

---

(١) لەبەر ئەوەی گرنگترین بناغەی پەیامەکانی نوور لە پاش بناغەی "بیرکـردنەوە" بـریتییە لە "شوکرانەبژێری" و، ئنجا پلە و ڕاستییەکانی "شـوکر" و "حەمـد"یش بە تەواوی لە بەشـەکانی پەیامەکانی نووردا ڕوون کراونەتەوە، ئەوا لێرەدا زۆر بە کورتی هەنـدێ لە پلەکـانی "حەمـد" باس دەکرێت، چونکە حەمد بە گوێرەی پلەکانی نیعمەتی ئیمان خاوەنی گەلێ پـلەی یەك لە دوای یەکە. (دانەر)

وَجِهَةُ التَّحْتِ، وَهِيَ عَالَمُ الأَرْضِ، مُوحِشَةٌ بِوَضْعِيَّتِهَا فِي نَفْسِهَا بِنَظَرِ الْفَلسَفَةِ الضَّالَّةِ.

فَبِنِعْمَةِ الإِيمانِ تَتَكَشَّفُ عَنْ سَفِينَةٍ رَبَّانِيَةٍ مُسَخَّرَةٍ وَمَشْحُونَةٍ بِأَنْوَاعِ اللَّذَائِذِ والْمَطْعُومَاتِ؛ قَدْ أَرْكَبَهَا صَانِعُهَا نَوعَ الْبَشَرِ وَجِنسَ الْحَيَوَانِ لِلسِّيَاحَةِ فِي أَطْرَافِ مَملَكَةِ الرَّحْمٰنِ.

وَجِهَةُ الأَمَامِ الَّذِي يَتَوَجَّهُ إِلىٰ تِلكَ الْجِهَةِ كُلُّ ذَوِي الْحَيَاةِ مُسْرِعَةً، قَافِلَةً خَلْفَ قَافِلَةٍ، تَغِيبُ تِلكَ الْقَوافِلُ فِي ظُلُمَاتِ الْعَدَمِ بِلا رُجُوعٍ.

وَبِنِعْمَةِ الإِيمانِ تَتَكَشَّفُ تِلكَ السِّيَاحَةُ عَنِ انتِقَالِ ذَوِي الْحيَاةِ مِنَ دَارِ الْفَنَاءِ إِلىٰ دَارِ الْبَقَاءِ، وَمِنْ مَكَانِ الْخِدْمَةِ إِلىٰ مَوْضِعِ أَخْذِ الأُجْرَةِ، وَمِنْ مَحَلِّ الزَّحْمَةِ إِلىٰ مَقامِ الرَّحْمَةِ والإِستِرَاحَةِ.

وَأَمَا سُرعَةُ ذَوِي الْحَيَاةِ فِي أَمْوَاجِ الْمَوْتِ، فَلَيْسَتْ سُقوُطاً وَمُصِيبَةً، بل هِيَ صُعُودٌ بِاشتِيَاقٍ وَتَسَارُعٌ إِلىٰ سَعادَاتِهِمْ.

وَجِهَةُ الْخَلْفِ أَيضاً مُظْلِمَةٌ مُوحِشَةٌ. فَكُلُّ ذي شُعُورٍ يَتَحَيَّرُ مُتَرَدِّداً ومُستَفْسِراً بِـ"مِنْ أَينَ؟ إِلىٰ أَينَ"؟

فَلأَنَّ الْغَفْلَةَ لا تُعْطِي لهُ جَوَاباً، يَصِيرُ التَرَدُّدُ والتَّحَيرُّ ظُلُمَاتٍ فِي رُوحِهِ..

فَبِنِعْمَةِ الإِيمانِ تَنْكَشِفُ تِلكَ الْجِهَةُ عَنْ مَبْدَإِ الإِنسانِ وَوَظِيفَتِهِ، وَبِأَنَّ السُّلطَانَ الأَزَليَّ أَرسَلَهُمْ مُوَظَّفِينَ إِلىٰ دَارِ الامْتِحَانِ ..

فَمِنْ هٰذه الْحَقِيقَةِ يَكونُ "الْحَمْدُ" عَلىٰ نِعْمَةِ الإِيمانِ الْمُزِيلِ لِلظُّلُمَاتِ عَنْ هٰذه الْجِهَاتِ السِّتِّ أَيضاً نِعْمَةً عَظِيمَةً تَسْتَلْزِمُ "الْحَمْدَ". إِذْ بِـ"الْحَمْدِ" يُفْهَمُ دَرَجَةُ هٰذه النِّعْمَةِ وَلَذَّتُهَا.

فَالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلىٰ "الْحَمْدُ لِلّٰهِ" فِي تَسَلْسُلٍ يَتَسَلْسَلُ فِي دَوْرٍ دَائِرٍ بِلا نِهَايَةٍ.

النُّـقْطَـةُ الثَّانِيَـةُ

الْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلىٰ نِعْمَةِ الإيمانِ الْمُنَوِّرِ لَنَا الْجِهَاتِ السِّتَّ. فَكَمَا أَنَّ الإيمانَ بِإزالَتِه لِظُلُمَاتِ الْجِهَاتِ السِّتِّ نِعْمَةٌ عَظِيمَةٌ مِنْ جِهَةِ دَفْعِ الْبَلايا؛ كَذٰلك أَنَّ الإيمانَ لِتَنْوِيرِه لِلْجِهَاتِ السِّتِّ نِعْمَةٌ عَظِيمَةٌ أُخْرىٰ مِنْ جِهَةِ جَلْبِ الْمَنَافِعِ. فَالإنسانُ لَهُ عَلاقَةٌ - بِجَامِعِيَّةِ فِطْرَتِه - بِمَا في الْجِهَاتِ السِّتِّ مِنَ الْمَوجُودَاتِ. وَبِنِعْمَةِ الإيمانِ يُمْكِنُ لِلإنسَانِ اسْتِفَادَةٌ مِنْ جَمِيعِ الْجِهَاتِ السِّتِّ أَيْنَمَا يَتَوَجَّهُ. فَبِسِرِّ: ﴿فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ﴾ (البقرة: ١١٥) تَتَنَوَّرُ لَهُ تلكَ الْجِهَةُ بِمَسَافَتِهَا الطَّوِيلَةِ بِلا حَدٍّ. حَتَّى كَأَنَّ الإنسانَ الْمُؤْمِنَ لَهُ عُمْرٌ مَعْنَوِيٌّ يَمْتَدُّ مِنْ أَوَّلِ الدُّنيَا إلىٰ آخِرِهَا، يَسْتَمِدُّ ذٰلك الْعُمْرُ من نُورِ حَيَاةٍ مُمْتَدَّةٍ من الأزَلِ إلىٰ الأبَدِ..

وحتىٰ إنَّ الإنسانَ، بِسِرِّ تَنْوِيرِ الإيمانِ لِجِهَاتِه، يَخْرُجُ عَنْ مَضِيقِ الزَّمَانِ الْحَاضِرِ وَالْمَكَانِ الضَّيِّقِ إلىٰ سَاحَةِ وُسْعَةِ الْعَالَمِ، ويَصِيرُ الْعَالَمُ كَبَيْتِه، والْمَاضِي وَالْمُسْتَقْبَلُ زَمَاناً حَاضِراً لِرُوحِه وَقَلْبِه. وَهَكَذا فَقِسْ..

النُّـقْطَـةُ الثَّالِثَـةُ

الْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلىٰ الإيمانِ الْحَاوِي لِنُقطَتَي الإسْتِنَادِ وَالإسْتِمْدَادِ.

نَعَمْ، بِسِرِّ غَايَةِ عَجْزِ الْبَشَرِ وكَثْرَةِ أعْدَائِه يَحتَاجُ الْبَشَرُ أشَدَّ احتِيَاجٍ إلىٰ نُقطَةِ اسْتِنَادٍ يَلْتَجِئُ إلَيْه لِدَفْعِ أعْدائِه الْغَيْرِ[1] الْمَحْدُودَةِ، وَبِغَايَةِ فَقْرِ الإنسانِ مَعَ غَايَـةِ

---

(١) جاء في "المصباح المنير" في مادة: (غير) ما نصّه:

..."وقوله تعالى: ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِم﴾ إنما وصف بـها المعرفةَ، لأنـها أشبَهَت المعرفةَ بإضافتها إلى المعرفة، فعوملت معاملتَها. ومن هنا اجترأ بعضُهم فأدْخلَ عليها الألفَ واللام،

كَثرةِ حاجَاتِه وَآمَالِه يَحْتَاجُ أشَدَّ احتِيَاجٍ إلىٰ نُقطَةِ اسْتِمدَادٍ يَستَمِدُّ مِنْهَا، وَيَسْألُ حَاجَاتِه بِهَا.

فَالإيمانُ بِاللّٰهِ هِيَ نُقطَةُ اسْتِنَادٍ لِفِطرَةِ الْبَشَرِ. وَالإيمانُ بِالآخِرَةِ هُوَ نُقطَةُ اسْتِمدَادٍ لِوِجْدَانِه. فَمَنْ لَمْ يَعْرِفْ هَاتَينِ النُّقطَتَينِ يَتَوَحَّشُ عَلَيهِ قَلبُهُ وَرُوحُهُ، وَيُعَذِّبُهُ وِجدَانُهُ دائِماً. وَمَنْ اسْتَنَدَ بالإيمانِ إلىٰ النُقطَةِ الأُولىٰ، وَاسْتَمَدَّ مِنَ النُّقطَةِ الثَّانِيَةِ أحسَّ مِنْ أعْماقِ رُوحِه لَذَائِذَ مَعْنَوِيَّةً وَأُنْسِيَةً مُسَلِّيَةً وَاعْتِمَاداً يَطْمَئِنُّ بِهَا وِجْدَانُه.

النُّقْطَةُ الرَّابِعَةُ

الْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلىٰ نُورِ الإيمانِ الْمُزِيلِ لِلآلامِ عَنِ اللَّذَائِذِ الْمَشْرُوعَةِ بِإراءةِ دَوَرَانِ الأمْثَالِ، وَالْمُدِيمِ لِلنِّعَمِ بِإراءةِ شَجَرَةِ الإنْعَامِ، وَالْمُزِيلِ آلامَ الْفِرَاقِ بِإراءةِ لَذَّةِ تَجَدُّدِ الأمثَالِ. يَعْنِي أنَّ فِي كُلِّ لَذَّةٍ آلاماً تَنشَأُ مِنْ زَوَالِهَا. فَبِنُورِ الإيمانِ يَزُولُ الزَّوَالُ، وَيَنقَلِبُ إلىٰ تَجَدُّدِ الأمثَالِ. وَفِي التَّجَدُّدِ لَذَّةٌ أُخرىٰ..

فَكَمَا أنَّ الثَّمَرَةَ إذا لَمْ تُعْرَفْ شَجَرَتُهَا تَنْحَصِرُ النِّعْمَةُ فِي تِلكَ الثَّمَرَةِ. فَتَزُولُ بِأكْلِهَا. وَتُورِثُ تَأسُّفاً عَلىٰ فَقْدِهَا. وإذا عُرِفَتْ شَجَرَتُها وَشُوهِدَتْ، يَزُولُ الأَلَمُ فِي زَوَالِهَا لِبَقَاءِ شَجَرتِهَا الْحَاضِرَةِ، وَتَبْدِيلِ الثَّمَرَةِ الْفَانِيَةِ بِأمْثَالِهَا. وَكَذَا إنَّ مِنْ أشَدِّ حَالاتِ رُوحِ الْبَشَرِ هِيَ التَّألُّمَاتُ النَّاشِئَةُ مِنَ الْفِرَاقَاتِ. فَبِنُورِ الإيمانِ تَفتَرِقُ الفِرَاقَاتُ وَتَنْعَدِمُ. بَل تَنْقَلِبُ، بِتَجَدُّدِ الأمثَالِ الَّذِي فِيهِ، لَذَّةً أُخرىٰ إذْ "كُلُّ جَدِيْدٍ لَذِيذٌ".

لأنـها لمّا شابـهت المعرفة، بإضافتها إلى المعرفة، جاز أن يدخُلَها ما يعاقب الإضافة، وهـو الألف واللام..." (وەرگێڕ - لە چاپە عەرەبییەکەوە)

النُّـقْطَـةُ الْخَامِسَةُ

الْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلىٰ نُورِ الإيمانِ الَّذي يُصَوِّرُ مَا يُتَوَهَّمُ أعْـدَاءً وَأجَانِـبَ وَأمْوَاتـاً مُوحِشينَ وَأيْتَاماً بـاكينَ مِـنَ الْمَوجُـودَاتِ، أحْبَابـاً وإخْوَانـاً وَأحْيَـاءً مُونِسِـينَ، وَعِبَاداً مُسَبِّحينَ ذَاكِرِينَ..

يَعْني أنَّ نَظَرَ الْغَفْلَةِ يَرىٰ مَوجُودَاتِ الْعَالَمِ مُضِرِّينَ كَالأعْداءِ، وَيَتَوَحَّشُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ، وَيَرَىٰ الأشياءَ كَالأجانِبِ..

إذْ في نَظَـرِ الضَّـلالَةِ تَنْقَطِـعُ عَلاقَـةُ الأُخُـوَّةِ في كُـلِّ الأزمِنَـةِ الْمَاضِيَـةِ وَالاسْتِقْبَاليَّـةِ..

وَمَا أُخُوَّتُهُ وَعَلاقَتُهُ إلاّ في زَمَانٍ حَاضِرٍ صَغيرٍ قَليلٍ. فَأُخُوَّةُ أهْلِ الضَّلالَةِ كَدَقيقَةٍ في أُلُوفِ سَنَةٍ مِنَ الأجْنَبِيَّةِ. وَأُخُوَّةُ أهْلِ الإيمانِ تَمتَدُّ مِنْ مَبْدَإ الْمَاضِي إلىٰ مُنتهىٰ الاسْتِقبَالِ..

وَإنَّ نظَرَ الضَّلالَةِ يَرىٰ أجْرَامَ الْكائنَاتِ أمْوَاتاً مُوحِشينَ. وَنَظَرَ الإيمانِ يُشَاهِدُ أُولٰئكَ الأجْرَامَ أحْياءً مُونِسينَ، يَتَكَلَّمُ كُلُّ جِرْمٍ بِلِسَانِ حاله بِتَسْبيحَاتِ فاطِرِه. فَلَها رُوْحٌ وحَيَاةٌ مِنْ هٰذهِ الْجِهَةِ. فَلا تكُونُ مُوحِشاً مُدْهِشاً، بلْ أنيساً مُونِساً..

وَإنَّ نَظَرَ الضَّلالَةِ يَرَىٰ ذَوي الْحَيَاةِ الْعَاجِزينَ عَنْ مَطَالِبِهِمْ لَيسَ لَهُمْ حَامٍ مُتَوَدِّدٌ وَصَاحِبٌ مُتَعَهِّدٌ. كَأنَهَا أيتَامٌ يَبكُونَ مِنْ عَجْزِهِمْ وَحُزْنِهِمْ وَيَأسِهِمْ. وَنَظَرَ الإيمانِ يَقُولُ: إنَّ ذَوي الْحَيَاةِ لَيسُوا أيتَاماً بَاكينَ، بَلْ هُمْ عِبَادٌ مُكَلَّفُونَ وَمَأمُورونَ مُوَظَّفُونَ وَذَاكِرونَ مُسَبِّحُونَ.

النُّقْطَةُ السَّادسَةُ

الْحَمْدُ للّٰهِ عَلىٰ نُورِ الإيمانِ الْمُصَوِّرِ لِلدَّارَينِ كَسُفرَتَينِ مَمْلُوءتَينِ مِنَ النِّعَمِ يَستَفِيدُ مِنهُمَا الْمُؤمِنُ بيَدِ الإيمانِ بأنوَاعِ حَوَاسِّهِ الظَاهِرةِ وَالْبَاطِنَةِ، وَأقسَامِ لَطَائفِهِ الْمَعنَويَةِ وَالرُّوحِيَّةِ الْمُنْكَشِفَةِ بِضِيَاءِ الإيمانِ.

نَعَمْ؛ إنَّ في نَظَرِ الضَّلالَةِ تتَصَاغَرُ دائِرَةُ اسْتِفَادَةِ ذَوي الْحَيَاة إلىٰ دائِرَةِ لَذَائذِهِ الْمَادِّيَّةِ الْمُنَغَّصَةِ بزَوَالِهَا. وَبنُورِ الإيمانِ تتَوَسَّعُ دَائرَةُ الاسْتِفَادَةِ إلىٰ دائرَةٍ تُحيطُ بِالسَّمٰواتِ وَالأرْضِ بَلْ بِالدُّنيَا وَالآخرَةِ. فَالْمُؤمِنُ يَرىٰ الشَّمسَ كَسِراجٍ في بَيْتِهِ وَرَفيقاً في وَظيفَتِهِ وأنيساً في سَفَرِهِ؛ وَتكُونُ الشَّمْسُ نِعْمَةً مِنْ نِعَمِهِ. وَمَنْ تَكُونُ الشَّمْسُ نِعْمَةً لَهُ؛ تَكُونُ دائِرَةُ استِفَادَتِهِ وَسُفرَةُ نِعْمَتِهِ أوسَعَ مِنَ السَّمٰواتِ.

فَالْقُرآنُ الْمُعْجِزُ الْبَيَانِ بِأمثَالِ:

﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ والْقَمَرَ﴾ (إبراهيم: ٣٣) و..

﴿اللّٰهُ الَّذي سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فيهِ بِأَمْرِهِ﴾ (الجاثية: ١٢).

يُشيرُ ببَلاغَتِهِ إلىٰ هٰذِهِ الإحسانَاتِ الْخَارِقَةِ النَّاشئَةِ مِنَ الإيمانِ.

النُّقْطَةُ السَّابعَةُ

الْحَمْدُ للّٰهِ عَلىٰ اللّٰهِ. فَوُجُودُ الْوَاجِبِ الْوُجُودِ نِعْمَةٌ لَيسَتْ فَوقَهَا نِعْمَةٌ لِكُلِّ أحَدٍ ولِكُلِّ مَوْجُودٍ. وهٰذِهِ النِّعْمَةُ تَتَضَمَّنُ أنوَاعَ نِعَمٍ لا نِهَايَةَ لَهَا، وَأجْنَاسَ إحْسَانَاتٍ لا غَايَةَ لَهَا، وأصْنَافَ عَطيَّاتٍ لا حَدَّ لَهَا.

الْحَمْدُ لِلّٰه عَلىٰ رَحْمَانِيَّتِه تَعَالىٰ التي تَتَضَمَّنُ نِعماً بِعَدَدِ مَنْ تَعَلَّقَ بِه الرَّحْمَةُ مِنْ ذَوي الْحَياة..

إذْ في فِطرَةِ الإنسانِ، بِسِرِّ جَامعيَّتِه، عَلاقَاتٌ بكُلِّ ذَوي الْحَيَاة تَحْصُلُ لَهُ سَعَادَةٌ مَعْنَوِيَّةٌ بِسَبَبِ سَعَادَاتِهِمْ. وَفي فِطْرَتِه تَأَثُّرٌ بِآلامِهِمْ. فَالنِّعْمَةُ عَلَيْهِم تكُونُ نَوعَ نِعْمَةٍ لِذٰلك الإنسانِ.

والْحَمْدُ لِلّٰه عَلىٰ رَحِيمِيَّتِه تَعَالىٰ بِعَدَدِ الأطفَالِ الْمُنْعَمِ عَلَيهِمْ بِشَفَقَاتِ والِدَاتِهِمْ. إذ كَمَا أنَّ كُلَّ مَنْ لَهُ فِطرةٌ سَليمَةٌ يَتَأَلَّمُ وَيَتَوَجَّعُ مِنْ بُكَاءِ طِفلٍ جَائعٍ لا وَالِدَةَ لَهُ؛ كَذٰلِكَ يَتَنَعَّمُ بِتَعَطُّفِ الْوَالِداتِ عَلىٰ أطفَالِهَا.

الْحَمْدُ لِلّٰه عَلىٰ حَكِيمِيَّتِه تَعَالىٰ بِعَدَدِ دقَائِقِ جَميعِ أنواعِ حِكْمَتِه في الْكائنَاتِ..

إذْ كمَا تَتَنَعَّمُ نَفْسُ الإنسانِ بِجَلَوَاتِ رَحْمانِيَّتِه، وَيَتَنَعَّمُ قَلبُ الإنسانِ بِتَجَلِّيَاتِ رَحِيمِيَّتِه؛ كَذٰلِكَ يَتَلَذَّذُ عَقلُ الإنسان بِلَطَائفِ حِكْمَتِه.

الْحَمْدُ للّٰه عَلىٰ حَفِيظِيَّتِه تَعَالىٰ بِعَدَدِ تَجَلِّيَاتِ اسْمِه "الْوَارِث"، وَبِعَدَدِ جَميعِ مَا بَقِيَ بَعدَ فَوَاتِ أُصُولِهَا وَآبَائِهَا وَصَواحِبِهَا، وَبِعَدَدِ مَوجُوداتِ دارِ الآخرَةِ، وبِعَدَدِ آمَالِ الْبَشَرِ الْمَحْفُوظَةِ لأَجْلِ الْمُكافأة الأُخرَوِيَّةِ. إذْ دَوَامُ النِّعْمَةِ أعْظَمُ نعمَةً مِنْ نَفسِ النِّعْمَةِ؛ وَبَقَاءُ اللَّذَّةِ لَذَّةٌ أعْلىٰ لَذَّةً مِنْ نَفسِ اللَّذَّةِ؛ والْخُلودُ في الْجَنَّة نِعْمَةٌ فَوْقَ نَفْسِ الْجَنَّة. وهٰكَذا.

فَحَفِيظِيَّتُهُ تَعَالىٰ تَتَضَمَّنُ نِعَماً أكثَرَ وَأزيَدَ وَأعْلىٰ مِنْ جَميعِ النِّعَمِ عَلىٰ الْمَوجُوداتِ في جَميعِ الْكائنَاتِ.

وهٰكَذا، فَقِسْ عَلىٰ اسمِ "الرَّحمٰن والرَّحيمِ وَالْحَكيمِ وَالْحَفيظِ" سائِرَ أَسْمَائِه الْحُسْنىٰ.

فالْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلىٰ كُلِّ اسمٍ مِنْ أسْمائِهِ تَعَالىٰ، حَمْداً بِلا نِهايَةٍ. لِمَا أنَّ في كُلِّ اسْمٍ منها نِعَماً بِلا نِهَايَـةٍ.

الْحَـمْدُ لِلّٰهِ عَلىٰ الْقُرآنِ الَّـذي هُـوَ تَـرْجُمَانٌ لِكُـلِّ مَـا مَضَـىٰ مِـنْ جَميـعِ الإنْعَامَاتِ الَّتي لا نِهَايَـةَ لَهَا حَمْداً بلا نِهَايَـةٍ.

الْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلىٰ مُحَمَّـدٍ عَليـهِ الصَّـلاةُ وَالسَّـلامُ حَمْـداً بِـلا نِهَايَــةٍ. إذْ هُـوَ الْوَسيلَةُ لِلإيمَانِ الَّذي فيهِ جَميعُ الْمَفَاتِيحِ لِجَميعِ خزَائِنِ النِّعَمِ التي أشَرْنَا إليهَـا في هٰذا الْبَابِ الثَّاني آنفاً.

الْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلىٰ نِعْمَةِ الإسْلامِيَّةِ الَّتي هيَ مَرْضِيَّاتُ رَبِّ الْعَالَمينَ، وفَهْرَسْـتَةٌ لأنْوَاعِ نِعَمِهِ الْمَادِّيَّـةِ وَالْمَعْنَوِيَّـةِ، حَمْداً بِلا نِهَايَـةٍ.

النُّـقْطَـةُ الثَّامِنَـةُ

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذي يَحْمَدُ لَهُ وَيُثْنِي عَلَيهِ بِإظهَارِ أوْصَافِ جَمَالِهِ وكَمَالِـهِ، هٰـذَا الْكِتَـابُ الْكَبِـيرُ الْمُسَـمّىٰ بِـ"الْكائِنَاتِ" بجَميـعِ أبوَابِـهِ وَفُصُـولِهَا، وبِجَميـعِ صَحائِفِهِ وَسُطُورِهَا، وَبِجَميعِ كَلِمَاتِهِ وَحُرُوفِهَا، كُلٌّ بِقَدَرِ نِسْـبَتِهِ يَحْمَـدُهُ تَعَـالىٰ وَيُسَبِّحُهُ بِإظهَارِ بَوَارِقِ أوصَافِ جَلالِ نَقَّاشِهِ الأحَدِ الصَّمَدِ بِمَظهَرِيَّةِ كُلٍّ بِقَـدَرِ نِسْبَتِهِ لأضْوَاءِ أوْصَافِ جَمَالِ كَاتِبِهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ، وَبِمَظْهَرِيَّةِ كُلٍّ بِقَدَرِ نِسْـبَتِهِ لأنوارِ أوْصَافِ كمالِ مُنْشِئِها ومُنْشِدِها الْقَديرِ الْعَليمِ الْعَزيزِ الْحَكِـيمِ، وَبِمِرآتِيَّـةِ كُلٍّ بِقَدَرِ نِسْبَتِهِ لأشِعَّةِ تَجَلِّيَاتِ أسْماءِ مَنْ لَهُ الأسْماءُ الْحُسنىٰ.

جَلَّ جَلالُهُ ولا إلٰهَ إلاّ هُوَ.

النُّـقْطَـةُ التَّاسِعَةُ

الْحَمْدُ - مِنَ اللّٰهِ بِاللّٰهِ عَلىٰ اللّٰهِ - لِلّٰهِ بِعَدَدِ ضَرْبِ ذَرَّاتِ الْكَائِنَاتِ مِنْ أوَّلِ الدُّنيَا إِلىٰ آخِرِ الْخِلقَةِ في عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ الأزمِنَةِ مِنَ الأزَلِ إلىٰ الأبَدِ.

الْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلىٰ "الْحَمْدُ للّٰهِ" بِدَوْرٍ دائِرٍ في تَسَلْسُلٍ[1] يَتَسَلْسَلُ إِلىٰ مَا لا يَتَنَاهىٰ.

الْحَمْدُ للّٰهِ عَلىٰ نِعْمَةِ الْقُرآنِ وَالإيمانِ عَلَيَّ وَعَلىٰ إخوَاني بِعَدَدِ ضَرْبِ ذَرَّاتِ وُجودِي في عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ عُمْري في الدُّنيَا، وَبَقَائي وبقَائِهِمْ في الآخِرةِ.

﴿سُبْحَانَكَ لا عِلْمَ لَنَا إلاّ مَا عَلَّمْتَـنَا إنَّكَ أنْتَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ﴾.

﴿الْحَمْدُ للّٰهِ الَّذي هَدانَا لِهٰذا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَولا أَنْ هَدانَا اللّٰهُ لقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ﴾.

اللّٰهمَّ صَلِّ عَلىٰ سَيِّدِنا مُحَمَّدٍ بِعَدَدِ حَسَنَاتِ أُمَّتِهِ، وَعَلىٰ آلِهِ وَصَحْبِهِ وسَلِّمْ آمينَ.

وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِين.

* * *

---

(١) دەور و تەسەلسول لە بازنەی "مومکینات"دا مەحاڵن، چونکە داخوازی کۆتایی نەهاتنن! خۆ بازنەی مومکیناتیش کۆتایی پێ هاتووە و جێی شتی بێکۆتـایی تێـدا نـابێتەوە. بەڵام ئەو "حەمد"ەی کە پەیوەندیی بە بازنەی "وجوب"ەوە ببێت، بێکۆتـایی و نەبـڕاوەیە و، دەکـرێ بە دەور و تەسەلسول بڕواتە ناو بازنەیەکی بێکۆتاییەوە و لەوێدا جێی ببێتەوە! (دانەر)

الْبَابُ الثَّالِثُ

في مَرَاتِبِ: "اللّٰهُ أكْبر"

وا له نێوان سی و سێ پلەی ئەم بابەدا، تەنها حەوت پلەیان بـاس دەکەیـن، چونکه هەندێ لەو پلانە لە مەقامی دووهەمـی مەکتـووبی بیستەم و، کۆتـایی هەڵوێستی دووهەم و سەرەتای هەڵوێـستی سـێهەمی وتەی سی و دووهەمـدا، باس کراون. هەر کەسێك حەز دەکات شارەزای حەقیقەتی ئەم پلانە ببێـت، بـا سەر لەو پەیامانە بدات.

الْمَرْتَبَةُ الأُولىٰ

﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذي لَمْ يَتَخِذْ وَلَداً وَلَمْ يكُنْ لَهُ شَريكٌ في الْمُلْكِ وَلَمْ يكُنْ لَهُ وَليٌّ مِنَ الذُّلِّ وكَبِّرْهُ تكْبيراً﴾ (الإسراء: ١١١). لَبَّيكَ وَسَعْدَيكَ..

جلَّ جَلالُهُ اللّٰهُ أكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدرةً وَعِلْماً، إذْ هُوَ الْخَالِقُ الْبارِئُ الْمُصَوِّرُ الَّذي صَنَعَ الإنسانَ بقُدْرَتِه كالْكَائنَاتِ، وكتَبَ الْكَائنَاتِ بقَلَمِ قَدَرِه كَمَا كَتَبَ الإنسانَ بذٰلكَ الْقَلَم. إذْ ذاكَ الْعَالَمُ الْكَبيرُ كَهٰذَا الْعَالَمِ الصَّغيرِ مَصنُوعُ قُدرتِـه مَكتُوبُ قَدَرِه. إبدَاعُهُ لِذَاكَ صَيَّرَه مَسْجداً. إيجَادُهُ لِهٰذَا صَيَّرَه ساجداً. إنْشَاؤُهُ لِذَاكَ صَيَّرَ ذاكَ مُلكاً. بنَاؤُهُ لِهٰذَا صَيَّرَهُ مَمْلُوكاً. صَنْعَتُهُ في ذاكَ تَظَاهَرَتْ كِتَاباً. صِبْغَتُهُ في هٰذَا تَزَاهَرَتْ خِطاباً. قُدرَتُـهُ في ذاكَ تُظهِرُ حِشْمَتَـهُ. رَحْمَتُهُ في هٰذَا تَنظِمُ نِعْمَتَهُ. حِشْمَتُـهُ في ذاكَ تَشْهَدُ هُوَ الْوَاحِدُ. نِعْمَتُهُ في هٰذَا تُعْلِنُ هُوَ

الأحَدُ. سِكَتَّهُ في ذَاكَ في الْكُلِّ وَالأَجْزَاءِ سُكوناً حَرَكَةً. خاتَمُهُ في هٰذَا في الْجِسْمِ وَالأَعْضاءِ حُجَيْرَةً ذَرَّةً.

فَانْظُرْ إلىٰ آثَارِهِ الْمُتَّسِقَةِ كيفَ تَرىٰ كَالفَلَقِ سَخَاوَةً مُطْلَقَةً مَعَ انْتِظَامٍ مُطْلَقٍ، في سُرْعَةٍ مُطْلَقَةٍ مَعَ اتِّزانٍ مُطْلَقٍ، في سُهُولَةٍ مُطْلَقَةٍ مَعَ اتْقَانٍ مُطْلَقٍ، في وُسْعَةٍ مُطْلَقَةٍ مَعَ حُسْنِ صُنْعٍ مُطْلَقٍ، في بُعْدَةٍ مُطْلَقَةٍ مَعَ اتِّفَاقٍ مُطْلَقٍ، في خِلْطَةٍ مُطْلَقَةٍ مَعَ امْتِيَازٍ مُطْلَقٍ، في رُخْصَةٍ مُطْلَقَةٍ مَعَ غُلُوٍّ مُطْلَقٍ. فَهٰذِهِ الْكَيْفِيَّةُ الْمَشْهُودَةُ شَاهِدَةٌ لِلْعَاقِلِ الْمُحَقِّقِ، مُجْبِرَةٌ لِلأَحْمَقِ الْمُنَافِقِ، عَلىٰ قَبُولِ الصَّنْعَةِ وَالْوَحْدَةِ لِلْحَقِّ ذي الْقُدْرَةِ الْمُطْلَقَةِ، وَهُوَ الْعَلِيمُ الْمُطْلَقُ.

وَفي الْوَحْدَةِ سُهُولَةٌ مُطْلَقَةٌ، وَفي الْكَثْرَةِ وَالشِّرْكَةِ صُعُوبَةٌ مُنْغَلِقَةٌ:

إنْ أُسْنِدَ كُلُّ الأشياءِ لِلْوَاحِدِ، فَالْكَائِنَاتُ كَالنَّخْلَةِ، وَالنَّخْلَةُ كَالثَّمَرَةِ سُهُولَةً في الابْتِدَاعِ. وَإنْ أُسْنِدَ لِلْكَثْرَةِ فَالنَّخْلَةُ كَالْكَائِنَاتِ، وَالثَّمَرَةُ كَالشَّجَرَاتِ صُعُوبَةً في الامْتِنَاعِ. إذْ الْوَاحِدُ بِالْفِعْلِ الْوَاحِدِ يُحَصِّلُ نَتِيجَةً ووَضْعِيةً لِلْكَثيرِ بلا كُلْفَةٍ ولا مُبَاشَرَةٍ؛ ولَوْ أُحِيلَتْ تِلْكَ الْوَضْعِيَّةُ وَالنَّتِيجَةُ إلىٰ الْكَثْرَةِ لا يُمْكِنُ أنْ تَصِلَ إلَيهَا إلاّ بِتَكَلُّفَاتٍ وَمُبَاشَرَاتٍ وَمُشَاجَرَاتٍ كَالأَمِيرِ مَعَ النَّفَرَاتِ، وَالْبَاني مَعَ الْحَجَرَاتِ، وَالأَرْضِ مَعَ السَّيَّارَاتِ، والْفَوَّارَةِ مَعَ الْقَطَرَاتِ، وَنُقْطَةِ الْمَرْكَزِ مَعَ النُّقَطِ في الدَّائِرَةِ..

بِسِرٍّ أنَّ في الْوَحْدَةِ يَقُومُ الانتِسَابُ مَقَامَ قُدْرَةٍ غَيْرِ مَحْدُودَةٍ. وَلا يَضْطَرُّ السَّبَبُ لِحَمْلِ مَنَابِعِ قُوَّتِهِ، وَيَتَعَاظَمُ الأَثَرُ بالنِّسْبَةِ إلىٰ الْمُسْنَدِ إلَيهِ. وَفي الشِّرْكَةِ يَضْطَرُّ كُلُّ سَبَبٍ لِحَمْلِ مَنَابِعِ قُوَّتِهِ؛ فَيَتَصَاغَرُ الأَثَرُ بِنِسْبَةِ جِرْمِهِ. وَمِنْ هُنَا غَلَبَتِ النَّمْلَةُ وَالذُّبَابَةُ عَلىٰ الْجَبَابِرَةِ، وَحَمَلَت النَّوَاةُ الصَّغِيرَةُ شَجَرَةً عَظِيمَةً..

وَبِسرٍّ أنَّ في إسْنادِ كُلِّ الأشياءِ إلىٰ الْوَاحِدِ لا يكُونُ الإيجَادُ مِنَ الْعَدَمِ الْمُطْلَقِ. بَلْ يكُونُ الإيجَادُ عَيْنَ نَقلِ الْمَوجُودِ الْعِلميِّ إلىٰ الْوُجُودِ الْخَارِجيِّ، كنَقْلِ الصُّورَةِ الْمُتَمَثِّلَةِ في الْمِرآةِ إلىٰ الصَّحِيفَةِ الْفُوطُوغْرافِيَّةِ لِتَثْبِيتِ وُجُودٍ خَارِجيٍّ لَهَا بِكَمالِ السُّهُولَةِ، أوْ إظهارِ الْخطِّ الْمَكتُوبِ بِمِدَادٍ لا يُرىٰ، بواسطة مَادَةٍ مُظْهِرَةٍ لِلْكِتابَةِ الْمَسْتُورَةِ. وَفي إسْنَادِ الأشياءِ إلىٰ الأسْبابِ وَالْكَثْرَةِ يَلْزَمُ الإيجَادُ مِنَ الْعَدَمِ الْمُطْلَقِ، وَهُوَ إنْ لَمْ يَكُنْ مُحَالاً يَكُونُ أصْعَبَ الأشياء. فَالسُهُولَةُ في الْوَحْدَةِ واصِلَةٌ إلىٰ دَرَجَةِ الْوُجوبِ، وَالصُعُوبَـةُ في الْكَثْرَةِ وَاصِلَـةٌ إلىٰ دَرَجَةِ الإمتِنَاعِ..

وَبِحِكْمَةِ أنَّ في الْوَحدَةِ يمُكِنُ الإبْدَاعُ وَإيجَادُ "الأَيْسِ مِنَ اللَّيْسِ" يَعْني إبْدَاعَ الْمَوْجُودِ مِنَ الْعَدَمِ الصِّرْفِ بِلا مُدَّةٍ وَلا مَادَّةٍ، وَإفراغَ الذَّرَّاتِ في الْقَالَبِ الْعِلْمِيِّ بلا كُلْفَةٍ وَلا خِلْطَةٍ. وَفي الشِّرْكَةِ وَالْكَثْرَةِ لا يمُكِنُ الإبْدَاعُ مِنَ الْعَدَمِ بِاتِّفَاقِ كُلِّ أهلِ الْعَقْلِ. فَلا بُدَّ لِوُجودِ ذي حَيَاةٍ جَمْعُ ذَرَّاتٍ مُنْتَشِرَةٍ في الأرْضِ وَالْعَناصِرِ؛ وَبِعَدَمِ الْقَالَبِ الْعِلْميِّ يَلْزَمُ لِمُحَافَظَةِ الذَّرَاتِ في جِسْمِ ذي الْحيَاةِ وُجُودُ عِلْمٍ كُلِّيٍّ، وَإرادَةٍ مُطْلَقَةٍ في كُلِّ ذَرَّةٍ..

وَمَعَ ذٰلك إنَّ الشُّركاءَ مُسْتَغْنيةٌ عَنْهَا وَمُمْتَنِعَةٌ بالذَّاتِ وَتَحَكُّمِيَّةٌ مَحْضَةٌ، لا أمارَةَ عَلَيْها وَلا إشَارَةَ إلَيْهَا في شَيْءٍ مِنَ الْمَوْجُودَاتِ. إذ خِلْقَةُ السَّمٰوَاتِ وَالأرْضِ تَسْتَلْزِمُ قُدْرَةً كَامِلَةً غَيرَ مُتَناهِيَةٍ بالضَّرُورَةِ. فَاسْتُغْنِيَ عَنِ الشُّرَكَاءِ؛ وَإلاّ لَزِمَ تَحْدِيدُ وَانْتِهاءُ قُدْرَةٍ كَامِلَةٍ غَيْرِ مُتَنَاهِيَةٍ، في وَقْتِ عَدَمِ التَّناهِي، بِقُوَّةٍ مُتَنَاهِيَةٍ بِلا ضَرَورَةٍ، مَعَ الضَّرُورَةِ في عَكْسِهِ؛ وَهُوَ مُحَالٌ في خَمْسَةِ أوْجُهٍ. فَامْتَنَعَتِ الشُّرَكَاءُ. مَعَ أنَّ الشُّرَكَاءَ الْمُمتَنِعَةَ بِتِلكَ الْوُجوهِ لا إشَارَةَ إلىٰ وُجودِها، وَلا أمارَةَ عَلىٰ تَحَقُّقِهَا في شَيْءٍ مِنَ الْمَوجُودَاتِ.

له هەڵوێستی یەکەمی وتەی سی و دووهەمدا، پرسیاری ئەم مەسەلەیەمان ئاراستەی بوونەوەران کرد، هەر له "گەردیلەکان"ەوە تا دەگاتە "گەلەستێرەکان" و، له هەڵوێستی دووهەمیشدا پرسیارمان له ئاسمانەکان تا دەگاتە تایبەتکاریی یەك بە یەکی دەموچاوەکان کرد.. هەموو ئەوانەش له وەڵامدا و بۆ بەرپەرچدانەوەی شیرك و هاوەڵ بڕیاردان، سکە و مۆری "تەوحید"یان خستە ڕوو.

فكَمَا لا شُرَكَاءَ لَهُ؛ كَذٰلكَ لا مُعِينَ وَلا وُزَراءَ لَهُ. وَمَا الأسبابُ إلاّ حِجَابٌ رَقِيقٌ عَلىٰ تَصَرُّفِ الْقُدْرَةِ الأزَلِيَّةِ، لَيْسَ لَهَا تَأثِيرٌ إيجادِيٌ في نَفسِ الأمرِ. إذْ أشْرَفُ الأسبابِ وَأوْسَعُهَا اختِيَاراً هُوَ الإنسانُ؛ مَعَ أنَّهُ لَيسَ في يَدِه مِنْ أظْهَرِ أفْعَاله الاختِيَارِيةِ كَـ"الأكْلِ وَالْكَلامِ وَالْفِكْرِ" مِنْ مِئَاتِ أجْزاءٍ إلاّ جُزْءٌ وَاحِدٌ مَشْكُوكٌ. فَإذَا كَانَ السَّبَبُ الأَشْرَفُ وَالأوْسَعُ اخْتِيَاراً مَغْلُولَ الأيْدي عَنِ التَّصَرُّفِ الْحَقِيقيِّ كَمَا تَرىٰ؛ فَكَيفَ يمُكِنُ أنْ تَكُونَ الْبَهِيمَاتُ والْجَمَاداتُ شَرِيكةً في الايجَادِ وَالرُّبُوبِيَّةِ لِخَالِقِ الأرْضِ وَالسَّمٰوَاتِ؟! فكَمَا لا يمُكِنُ أنْ يَكُونَ الظَّرْفُ الَّذي وَضَعَ السُّلطَانُ فيهِ الْهَدِيَّةَ، أو الْمَنديلُ الَّذي لَفَّ فيهِ الْعَطِيَّةَ، أوِ النَّفَرُ الَّذي أرسَلَ عَلىٰ يَدِه النِّعْمَةَ إليكَ، شُرَكَاءَ لِلسُّلْطَانِ في سَلْطَنَته؛ كَذٰلك لا يمُكِنُ أنْ يَكُونَ الأسبابُ الْمُرْسَلَةُ عَلىٰ أيْدِيهم النِّعَمُ إلَينَا، وَالظُّرُوفُ الَّتي هِيَ صَنَادِيقُ لِلنِّعَمِ الْمُدَخَّرَةِ لَنا، والأسبابُ الَّتي التَـفَّتْ عَلىٰ عَطَايَا إلٰهِيَّةٍ مُهْداةٍ إلَينَا، شُرَكَاءَ أعْواناً أو وَسَائِطَ مُؤَثِّرَةً.

الْمَرْتَبَةُ الثَّانِيَةُ

جَلَّ جَلالُهُ اللّٰهُ أكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَعِلْماً، إذْ هُوَ الْخَلاّقُ الْعَلِيمُ الصَّانِعُ الْحَكِيمُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ الَّذي هٰذِه الْمَوجُودَاتُ الأرْضِيَّـةُ وَالأجْرامُ

الْعُلوِيَّةُ في بُسْتَانِ الْكَائِنَاتِ مُعجزَاتُ قُدْرةِ خَلاّقٍ عَليمٍ بالْبَدَاهَة، وَهٰذه النبَاتَاتُ الْمُتَلَوِّنَةُ الْمُتَزَيِّـنَـةُ الْمَنْثُورَةُ، وَهٰذه الْحَيْوَانَاتُ الْمُتَنَوِّعَةُ الْمُتَبَرِّجَةُ الْمَنْشُورَةُ في حَدِيقَةِ الأَرْضِ خَوَارِقُ صَنْعَةِ صانعٍ حَكِيمٍ بالضَّرُورَة، وَهٰذه الأَزْهَارُ الْمُتَبَسِّمَةُ وَالأثْمَارُ الْمُتَزَيِّنَةُ في جِنَانِ هٰذِه الْحَديقَةِ هَدَايَا رَحْمَةِ رَحْمٰنٍ رَحِيمٍ بالْمُشَاهَدَة.

تَشْهَدُ هاتِيكَ وَتُنَادي تَاكَ وتُعْلِنُ هٰذه بِأَنَّ خَلاّقَ هَاتِيكَ وَمُصَوِّرَ تَاكَ وَوَاهِبَ هٰذه، عَلىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَديرٌ وَبِكُلِّ شَيْءٍ عَليمٌ، قَد وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْماً، تتَسَاوىٰ بِالنِّسْبَةِ إلىٰ قُدْرَتِه الذَّرَّاتُ وَالنُّجُومُ وَالْقَليلُ وَالْكَثيرُ والصَّغيرُ وَالْكَبيرُ وَالْمتَنَاهِي وَغَيرُ الْمُتَنَاهِي..

وكُلُّ الْوُقُوعَاتِ الْمَاضِيَةِ وَغَرَائبِها مُعْجزَاتُ صَنْعَةِ صانعٍ حَكيمٌ تَشْهَدُ علىٰ أنَّ ذٰلكَ الصَّانعَ قَديرٌ عَلىٰ كُلِّ الإمْكَانَاتِ الاسْتِقْبَالِيَّةِ وَعَجائبِها، إذ هُوَ الْخَلاّقُ الْعَليمُ وَالْعَزيزُ الْحَكيمُ.

فَسُبْحانَ مَنْ جَعَلَ حَديقَةَ أرضِهِ مَشْـهرَ صَـنْعَتِه.. مَحْشَـرَ فِطْرَتِـه.. مَظْهَـرَ قُدرتِه.. مَدَارَ حِكْمَتِه.. مَزْهَرَ رَحْمَتِه.. مَزْرَعَ جَنَّتِه.. مَمَرَّ الْمَخْلُوقَـاتِ.. مَسِـيلَ الْمَوجُودَاتِ.. مَكيلَ الْمَصْنُوعَاتِ.

فَمُـزَيِّنُ الْحَيْوانَـاتِ مُـنَقِّشُ الطُّيـوراتِ مُثَمِّـرُ الشَّـجَراتِ مُزَهِّـرُ النَّبَاتَـاتِ: مُعْجزَاتُ عِلْمِه؛ خَوَارِقُ صُنْعِه؛ هَدايَا جُودِه؛ بَراهِينُ لُطْفِه.

تَبَسُّمُ الأزهَارِ مِنْ زينَةِ الأثمَارِ، تَسَجُّعُ الأطيَـارِ في نَسْـمَةِ الأسْـحَارِ، تَهَـزُّجُ الأمطارِ عَلىٰ خُدُودِ الأزهَارِ، تَرَحُّمُ الْوالِـدَاتِ عَـلىٰ الأَطفَـالِ الصِّـغَارِ: تَعَـرُّفُ وَدُودٍ؛ تَـوَدُّدُ رَحمٰـنٍ؛ تَـرَحُّمُ حَنَّـانٍ؛ تَحَـنُّنُ مَنَّـانٍ، لِلْجِـنِّ وَالإنسـانِ وَالـرُّوحِ وَالْحيوَانِ وَالْمَلَكِ وَالْجَانِّ.

والبُـذُورُ والأثمَـارُ، والْحُبُـوبُ والأزْهَـارُ، مُعْجِـزَاتُ الْحِكْمَـةِ.. خَـوَارِقُ الصَّنْعَةِ.. هَـدَايا الرَّحْمَـةِ.. بَـرَاهينُ الْوَحْـدَةِ.. شَـوَاهِدُ لُطْفِـه في دارِ الآخِـرَةِ.. شَوَاهِدُ صَادِقَةٌ بأَنَّ خلاّقَهَا عَلىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَديرٌ، وَبِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ، قَدْ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ بِالرَّحْمَةِ وَالْعِلْمِ وَالْخَلْقِ وَالتَّدْبيرِ وَالصُّنْعِ وَالتَّصْـويرِ. فَالشَّـمسُ كَالْبَـذرَةِ وَالـنَّجْمُ كَـالزَّهْرَةِ وَالأَرْضُ كَالْحَبَّـةِ لا تَثْقُـلُ عَلَيْـهِ بِـالْخَلْقِ وَالتَّـدْبيرِ وَالصُّـنعِ وَالتَّصْويرِ..

فَالْبُذُورُ وَالأَثمَارُ مَرَايا الْوَحْدَةِ في أَقْطَارِ الْكَثْرَةِ.. إشَاراتُ الْقَدَرِ.. رُمُوزَاتُ الْقُدْرَةِ بِأَنَّ تِلكَ الْكَثْرَةَ مِنْ مَنْبَعِ الْوَحْدَةِ، تَصْدُرُ شَاهِدَةً لِوَحْدَةِ الْفَاطِرِ في الصُّنْعِ وَالتَّصْويرِ. ثُمَّ إلىٰ الْوَحْدَةِ تَنْتَهي ذَاكِرَةً لِحِكمَةِ الصَّانعِ في الْخَلْقِ وَالتَّدْبيرِ. وَتَلْويحاتُ الْحِكْمَةِ بأَنَّ خَالِقَ الكُلِّ بِكُلِّـيَّـةِ النَّظَرِ إلىٰ الْجُزْئيِّ يَنْظُرُ، ثَمَّ إلىٰ جُزْئِه، إذْ إنْ كانَ ثمَراً فَهُوَ الْمَقْصُودُ الأظهَرُ مِنْ خَلْقِ هٰذَا الشَّجَرِ. فَالْبَشَرُ ثمَرٌ لِهٰذه الْكَائِنَاتِ، فَهُوَ الْمَقْصُودُ الأَظْهَرُ لِخَالِقِ الْمَوْجُودَاتِ. والْقَلْبُ كَالنَّوَاةِ، فَهُوَ الْمِرآةُ الأنْوَرُ لِصَانعِ الْمَخْلُوقَاتِ..

وَمِنْ هٰذِه الْحِكْمَةِ فَالإنسانُ الأصْغَرُ في هٰذِه الْكَائنات هُـوَ الْمَـدَارُ الأَظْهَـرُ لِلنَّشْـرِ وَالْمَحْشَـرِ في هٰـذِه الْمَوجُـوداتِ، وَالتَّخْريـبِ والتَّبْـديلِ وَالتَّحْويـلِ وَالتَّجْديدِ لِهٰذه الكَائنات.

اللّٰهُ أكبَرُ يَا كَبيرُ، أنتَ الَّذي لا تَهدِي الْعُقُولُ لِكُنْه عَظَمَتِه.

كه لا إلٰهَ إلاّ هُوَ بَرَابَرْ مي زَنَنْدْ هَرْ شَيْء..

دَمَادَمْ جُويَدَنْدْ: "يا حَقّ"..

سَرَاسَرْ گويَدَنْدْ: "يا حَيّ".

الْمَرْتَبَةُ الثَّالِثَةُ[١]

إيضاحُها في رأسِ "الموقفِ الثالثِ" من "الرسالةِ الثانيةِ والثلاثين".

اللّٰهُ أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَعِلْماً، إِذْ هُوَ الْقَدِيرُ الْمُقَدِّرُ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ الْمُصَوِّرُ الْكَرِيمُ اللَّطِيفُ الْمُزَيِّنُ الْمُنْعِمُ الْوَدُودُ الْمُتَعَرِّفُ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ الْمُتَحَنِّنُ الْجَمِيلُ ذُو الْجَمَالِ وَالْكَمَالِ الْمُطْلَقِ النَّقَّاشُ الأَزَلِيُّ الَّذي مَا حَقَائِقُ هٰذِهِ الْكَائِناتِ كُلاً وَأَجزاءً وَصَحَائِفَ وَطَبَقاتٍ، وَمَا حَقَائِقُ هٰذِهِ الْمَوجُودَاتِ كُلِّـياً وَجُزئِياً ووُجُوداً وَبقاءً:

إلاّ خُطُوطُ قَلَمِ قَضَائِهِ وَقَدَرِهِ بِتَنْظِيمٍ وَتَقدِيرٍ وَعِلْمٍ وَحِكْمَةٍ.

وَإلاّ نُقُوشُ بَرْكَارِ عِلْمِهِ وَحِكْمَتِهِ بِصُنْعٍ وَتَصويرٍ.

وَإلاّ تَزْييناتُ يَدِ بَيْضاءِ صُنْعِهِ وَتَصْوِيرِهِ وَتَزْيِيْنِهِ وَتَنْوِيرِهِ بِلُطْفٍ وكَرَمٍ.

وَإلاّ أزاهيرُ لَطائِفِ لُطْفِهِ وكَرَمِهِ وتَعَرُّفِهِ وَتَوَدُّدِهِ بِرَحْمَةٍ وَنِعْمَةٍ.

وَإلاّ ثمَرَاتُ فَيَّاضِ عَيْنِ رَحْمَتِهِ وَنِعْمَتِهِ وَتَرَحُّمِهِ وَتَحَنُّنِهِ بِجَمَالٍ وكَمالٍ.

وَإلاّ لَمَعَاتُ جَمالٍ سَرْمَدِيٍّ وكَمالٍ دَيمُومِيٍّ بِشَهَادَةِ تَفانِيَةِ الْمَرَايَا وَسَيَّالِيَّةِ الْمَظَاهِرِ، مَعَ دَوَامِ تَجَلِّي الْجَمَالِ عَلىٰ مَرِّ الْفُصُولِ وَالْعُصُورِ وَالأَدْوَارِ، وَمَعَ دَوَامِ الإِنْعَامِ عَلىٰ مَرِّ الأَنَامِ وَالأَيَّامِ وَالأَعْوَامِ.

---

(١) ئەم پلەی سێهەمە گوڵێکی جوزئی و ئافرەتێکی جوان دەکات بە نموونە، چونکە بەهاری ڕەنگین و بەهەشتی مەزنیش وەك ئەو تاقە گوڵە وان، هەریەکەیان جێیەکن بۆ دەرخستن و پیشاندانی ئەو پلەیە.. هەروەك جیهان و "حور العین" و ڕۆحانییەکان و ڕەگەزی گیانـدار و "جۆر"ی مرۆڤیش، هەریەکەیان وەك مرۆڤێکی جوانخاس وان و، لەسەر لاپەڕەکانی خۆیان ڕەنگی ئەو ناوانە دەدەنەوە کە ئەم پلەیە دەیانخاتە ڕوو. (دانەر)

نَعَمْ تَفَاني الْمِرْآةِ، زَوَالُ الْمَوجُودَاتِ، مَعَ التَّجَلِّي الدَّائِم مَعَ الْفَيضِ الْمُلازِم مِنْ أظْهَرِ الظَّوَاهِرِ مِنْ أبْهَرِ الْبَوَاهِرِ علىٰ أنَّ الْجَمالَ الظَّاهِرَ أنَّ الْكَمالَ الزَّاهِرَ ليسَا مُلْكَ الْمَظَاهِرِ، مِنْ أفصَحِ تِبْيَانٍ مِنْ أوْضَحِ بُرْهَانٍ لِلْجَمَالِ الْمُجَرَّد، لِلإحْسَانِ الْمُجَدَّد، لِلْوَاجِب الْوُجُودِ، لِلْبَاقي الْوَدُود.

نَعَمْ فَالأثَرُ المُكَمَّلُ يَدُلُّ بالْبَدَاهَةِ علىٰ الْفِعْلِ الْمُكَمَّلِ، ثُمَّ الْفِعْلُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ بالضَّرُورَةِ عَلىٰ الاسْمِ الْمُكَمَّلِ وَالْفَاعِلِ الْمُكَمَّلِ، ثُمَّ الاسْمُ الْمُكمَّلُ يَدُلُّ بلا رَيْبٍ عَلىٰ الْوَصْفِ الْمُكَمَّلِ. ثُمَّ الْوَصْفُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ بِلا شَكٍّ عَلىٰ الشَّأْنِ الْمُكَمَّلِ. ثُمَّ الشَّأْنُ الْمُكَمَّلُ يَدُلُّ بِالْيَقينِ عَلىٰ كَمالِ الذَّاتِ بِمَا يَليقُ بِالذَّاتِ وَهُوَ الْحَقُّ الْيَقينُ.

الْمَرْتَبَةُ الرَّابِعَةُ

جَلَّ جَلالُهُ اللّٰهُ أكْبَرُ، إذْ هُوَ الْعَدْلُ الْعَادِلُ الْحَكَمُ الْحَاكِمُ الْحَكِيمُ الأزَليُّ الَّذي أسَّسَ بُنْيَانَ شَجَرَةِ هٰذه الْكَائِنَاتِ في سِتَّةِ أيَّامٍ بِأُصُولِ مَشِيئَته وَحِكْمَتِه. وَفَصَّلَها بِدَساتِيرِ قَضَائِه وَقَدَرِه. وَنَظَّمَها بِقَوَانينِ عادَتِه وَسُنَّتِه. وَزَيَّنَها بِنَواميسِ عِنَايَتِه وَرَحْمَتِه. وَنَوَّرَهَا بِجَلَوَاتِ أسْمَائِه وَصِفَاتِه، بِشَهَادَاتِ انْتظامَاتِ مَصنُوعَاتِه وَتَزَيُّنَاتِ مَوْجُودَاتِه وَتَشابُهِها وَتَنَاسُبِها وَتَجَاوُبِها وَتَعاوُنِها وَتَعانُقِهَا، وَإتْقانِ الصَّنعَةِ الشُّعُورِيَّةِ في كُلِّ شَيْءٍ عَلىٰ مِقْدَارِ قَامَةِ قابِليَّتِه الْمُقَدَّرَةِ بِتَقْديرِ الْقَدَرِ.

فَالْحِكمَةُ الْعَامَّةُ في تَنْظيمَاتِها.. وَالْعِنَايَةُ التَّامَّةُ في تَزْيِيْناتِها.. وَالرَّحْمَةُ الْوَاسِعَةُ في تَلْطيفاتِها.. وَالأرْزَاقُ وَالإعَاشَةُ الشَّامِلَةُ في تَربِيَتِها.. والْحَيَاةُ

الْعَجيبَةُ الصَّنعَة بمَظْهَرِيَّتِها لِلشُّؤونِ الذَّاتِيَّةِ لِفَاطِرِها.. وَالْمَحَاسِنُ الْقَصْـدِيَّةُ في تَحْسينَاتِهَا.. وَدَوَامُ تَجَلِّي الْجَمَالِ الْمُنْعَكِسِ مَعَ زَوالِهَا.. وَالْعِشْـقُ الصَّـادِقُ في قَلْبِها لِمَعبُودِهَا.. وَالإِنْجِذَابُ الظَّـاهِرُ في جَـذْبَتِها.. وَاتِّفـاقُ كُـلِّ كُمَّلِهَـا عَـلىٰ وَحْدَةِ فاطِرِها.. وَالتَصَرُّفُ لِمَصَالِحَ في أَجْزائِها.. وَالتَّـدْبيرُ الْحَكـيمُ لِنَباتَاتِهـا.. وَالتَّرْبِيَةُ الْكَرِيمَةُ لِحَيْوانَاتِهَا.. والانتِظامُ الْمُكَمَّلُ فِي تَغيُّراتِ أَركَانِها.. وَالْغاياتُ الْجَسِيمةُ في انتِظامِ كُلِّيَّتِها.. وَالْحُدُوثُ دَفْعَةً مَعَ غايَـةِ كَمَالِ حُسْنِ صَنْعَتِها بلا احتِيـاجٍ إِلىٰ مُـدَّةٍ ومَـادَّةٍ.. وَالتَّشَخُّصـاتُ الْحَكيمَـةُ مَـعَ عَـدَمِ تَحْديـدِ تَـرَدُّدِ إِمْكاناتِها.. وَقَضَاءُ حَاجَاتِها عَـلىٰ غَايَــةِ كَثْرَتِهـا وَتَنوُّعِهـا في أوقَاتِهـا اللاّئِقـةِ الْمُنَاسِبَةِ، مِنْ حَيْثُ لا يُحتَسَبُ وَمِنْ حَيثُ لا يُشْعَرُ، مَعَ قِصَرِ أَيْدِيها مِنْ أَصْغَرِ مَطَالِبِهَـا.. وَالْقُـوَّةُ الْمُطْلَقَـةُ في مَعْـدَنِ ضَـعْفِهَا.. وَالْقُـدْرَةُ الْمُطْلَقَـةُ في مَنبَـعِ عَجْزِهَـا.. وَالْحَيَـاةُ الظَّـاهِرَةُ في جُمُودِهَـا.. وَالشُّـعُورُ الْمُحـيطُ في جَهْلِهَـا.. وَالانتِظَـامُ الْمُكَمَّـلُ في تَغَيُّرَاتِهـا الْمُسْـتَلزِمُ لِوُجُـودِ الْمُغَـيِّرِ الْغَـيرِ الْمُتَغَـيِّرِ.. وَالاتِّفَاقُ فِي تَسْبيحَاتِهَا كَالدَّوائِرِ الْمُتَدَاخِلَةِ الْمُتَّحِـدَةِ الْمَركَـزِ.. وَالْمَقْبُولِيَّـةُ في دَعَوَاتِها الـثَّلاث "بِلِسـانِ اسْـتِعْدادِهَا، وبِلِسـانِ احْتِيَاجَاتِهَـا الْفِطْرِيَّـةِ، وبِلِسَـانِ اضْطِرَارِهَا".. وَالْمُناجَاةُ وَالشُّهُودَاتُ وَالْفُيُوضَاتُ في عِبَادَاتِهَـا.. وَالانْتِظَـامُ في قَدَرِهَا.. وَالاطْمِئْنَانُ بِذِكْرِ فَاطِرِهَا.. وكَوْنُ الْعِبادَةِ فيها خَيْطَ الْوُصْلَةِ بَينَ مُنْتَهَاهَا وَمَبْدَئِهَا، وسَبَبَ ظُهُورِ كَمَالِهَا وَلِتَحَقُّقِ مَقَاصِدِ صَانِعِهَا..

وَهٰكَذا بِسائِرِ شُؤونَاتِها وَأَحْوَالِها وكَيفيَّاتِهَا، شاهداتٌ بِأَنَّها كُلَّهَا بِتَدبيرِ مُدَبِّرٍ حَكيمٍ وَاحِدٍ.. وفي تَربِيَةِ مُرَبٍّ كَريمٍ أَحَدٍ صَمَدٍ.. وكُلُّهَـا خُـدَّامُ سَـيِّدٍ واحِـدٍ.. وتَحْتَ تَصَـرُّفِ مُتَصَـرِّفٍ واحِدٍ.. وَمَصـدَرُهَا قُـدْرَةُ واحِـدٍ، الَّـذي تَظَـاهَرَتْ

وَتكاثَرَتْ خَواتِيمُ وَحْدَتِه علىٰ كُلِّ مَكتُوبٍ مِـنْ مَكتُوبَاتِـه في كُـلِّ صَـفْحَةٍ مِـنْ صَفَحَاتِ مَوْجُودَاته.

نَعَمْ؛ فكُلُّ زَهرَةٍ وَثمَرٍ، وكُلُّ نَبَاتٍ وَشَجَرٍ، بَل كُلُّ حَيَوانٍ وَحجَرٍ، بَل كُلُّ ذَرٍّ وَمَدَرٍ، في كُلِّ وادٍ وَجَبَلٍ، وكُلِّ بادٍ وقَفْرٍ خاتَمٌ بَيِّنُ النَّقشِ وَالأثَـرِ، يُظْهِـرُ لدِقَّـةِ النَّظَرِ بِأنَّ ذا ذاكَ الأثرِ هُوَ كاتِبُ ذاكَ الْمكانِ بِالْعِبَـرِ؛ فَهُـوَ كاتِـبُ ظَهْـرِ الْبَـرِّ وَبَطْنِ الْبَحْرِ؛ فَهُوَ نَقَّاشُ الشَّمْسِ وَالْقَمَـرِ في صَـحيفةِ السَّـمٰوَاتِ ذاتِ الْعِبَـرِ. جَلَّ جَلالُ نَقَّاشِهَا، اللّٰهُ أكْبَرُ.

كِه "لا إلٰهَ إلاهو" بَرابَرْ مِى زَنَنْدْ عالَمْ.

الْمَرْتَبَـةُ الْخَامِسَةُ[١]

اللّٰهُ أكبَرُ إذْ هُوَ الْخَلاّقُ الْقَديرُ الْمُصَوِّرُ الْبَصيرُ الَّذي هٰذِه الأجْرَامُ الْعُلْوِيَّةُ وَالْكَواكِبُ الدُّرِّيَّةُ نَيِّرَاتُ بَرَاهينِ أُلُوهيَّتِه وَعَظَمَتِه، وَشُعَاعَاتُ شَوَاهِدِ رُبُوبيَّتِه وَعِزَّتِه؛ تَشْهَدُ وَتُنَادي عَلىٰ شَعْشَعَةِ سَلْطَنَةِ رُبُوبِيَّتِه وَتُنَادي عَلىٰ وُسْعَةِ حُكْمِه وَحِكْمَتِه، وعَلىٰ حِشمَةِ عَظَمَةِ قُدْرتِه. فَاسْتَمِعْ إلىٰ آيَةِ:

﴿أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلىٰ السَّمَاءِ فَوقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا..﴾ (ق: ٦).

ثُمَّ انظُرْ إلىٰ وَجْهِ السَّماءِ كيفَ تَرىٰ سُكُوتاً في سُكُونِهٍ، حَرَكَةً في حِكْمَةٍ، تَلألُؤاً في حِشمَةٍ، تَبَسُّماً في زِينَةٍ مَعَ انتَظامِ الْخلقَةِ مَعَ اتِّزَانِ الصَّنْعَةِ.

تَشَعْشُعُ سِراجِها لِتَبديلِ الْمَوَاسِمِ، تَهَلهُلُ مِصْباحِها لِتَنويرِ الْمعَالَمِ، تَلألُؤُ نُجُومِهَا لِتَزيينِ الْعَوَالِمِ. تُعْلِنُ لأهلِ النُّهَىٰ سَلْطَنَةً بلا انتِهَاءٍ لِتَدبيرِ هٰذَا الْعَالَمِ.

---

(١) لە پاشكۆی هەڵوێستی یەكەمی وتەی سی و دووهەم و، مەقـامی دووهەمـی مەكتـووبی بیستەمدا، ئەم پلەیە ڕوون كراوەتەوە. (دانەر)

فَذٰلكَ الْخَلاّقُ الْقَديرُ عَليمٌ بِكُلِّ شَيْءٍ، وَمُريدٌ بإرادَةٍ شَامِلَةٍ ما شَاءَ كانَ وَمَا لَم يَشَأْ لَمْ يكُنْ. وَهُوَ قَديرٌ عَلىٰ كُلِّ شَيْءٍ بِقُدْرَةٍ مُطْلَقَةٍ مُحيطَةٍ ذاتِيَّةٍ. وكَما لا يُمكِنُ ولا يُتَصَوَّرُ وُجُودُ هٰذه الشَّمْسِ في هٰذا الْيَومِ بِلا ضِياءٍ ولا حَرارةٍ؛ كذٰلكَ لا يمْكِنُ ولا يُتَصَوَّرُ وُجُودُ إلٰه خالِقٍ لِلسَّمٰوَاتِ بِلا عِلْمٍ مُحيْطٍ، وبِلا قُدرَةٍ مُطلَقَةٍ. فَهُوَ بالضَّرورَةِ عَليمٌ بِكُلِّ شَيْءٍ بِعِلْمٍ مُحيطٍ لازمٍ ذَاتيٍّ لِلذَّاتِ، يَلزَمُ تَعَلُّقُ ذٰلِكَ الْعِلْمِ بِكُلِّ الأشياءِ، لا يمُكِنُ أنْ يَنْفَكَّ عَنْهُ شَيْءٌ، بِسِرِّ الْحُضُورِ وَالشُّهُودِ وَالنُّفُوذِ وَالإحَاطَةِ النُّورانِيَّةِ..

فَما يُشَاهَدُ في جَميعِ الْمَوجُودَاتِ مِنَ الانْتظامَاتِ الْمَوزُونَةِ، وَالاتِّزَانَاتِ الْمَنْظُومَةِ، وَالْحِكَمِ الْعَامَّةِ، وَالْعِنَايَاتِ التَّامَّةِ، وَالأقْدارِ الْمُنْتَظَمَةِ، وَالأقْضيَةِ الْمُثْمِرَةِ، وَالآجالِ الْمُعَيَّنَةِ، وَالأرْزَاقِ الْمُقَنَّنَةِ، وَالإتْقاناتِ الْمُفَنَّنَةِ، وَالاهتمَامَاتِ الْمُزَيَّنَةِ، وَغَايَةِ كَمَالِ الإمتِيازِ وَالإتِّزانِ وَالانْتِظَامِ وَالإتْقانِ، وَالسُّهُولَةِ الْمُطلَقَةِ، شَاهِدَاتٌ عَلىٰ إحَاطَةِ عِلْمِ عَلاّمِ الْغُيُوبِ بِكُلِّ شَيْءٍ.

وَأنَّ آيَةَ: ﴿**أَلا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ**﴾ (الملك: ١٤) تَدُلُّ عَلىٰ أنَّ الْوُجودَ في الشَّيْءِ يَسْتَلزِمُ الْعِلْمَ بِه. وَنُورَ الْوُجُودِ في الأشياءِ يَستَلزِمُ نُورَ الْعِلْمِ فيهَا.

فَنِسبَةُ دَلالَةِ حُسْنِ صَنْعَةِ الإنسانِ عَلىٰ شُعُورِه، إلىٰ نِسبَةِ دَلالَةِ خِلْقَةِ الإنسانِ عَلىٰ عِلْمِ خالِقِه، كَنِسبَةِ لُمَيعَةِ نُجَيْمَةِ الذُّبَيْبَةِ في اللَّيلَةِ الدَّهْماءِ إلىٰ شَعشَعَةِ الشَّمْسِ في نِصْفِ النَّهارِ عَلىٰ وَجْه الْغَبْراءِ.

وكَما أنَّهُ عَليمٌ بِكُلِّ شَيْءٍ، فهو مُرِيْدٌ لكُلِّ شَيْءٍ، لا يمْكِنُ أنْ يَتَحقَّقَ شَيْءٌ بِدُونِ مَشيئَتِه. وكَمَا أنَّ الْقُدْرَةَ تُؤَثِّرُ، وَأنَّ الْعِلْمَ يمَيِّزُ؛ كَذٰلكَ أنَّ الإرادةَ تُخَصِّصُ، ثُمَّ يَتَحقَّقُ وُجُودُ الأشْيَاءِ.

فَالشَوَاهِدُ عَلىٰ وُجودِ إرادَتِه تَعالىٰ وَاخْتِيَارِه سُبحانَهُ بِعَدَدِ كيفيَّاتِ الأشياءِ وَأحْوالِهَا وَشُؤوناتِها.

نَعَمْ، فَتَنْظيمُ الْمَوجودَاتِ وَتَخْصيْصُها بِصِفَاتِهَا مِنْ بينِ الإمْكَانَاتِ الْغَيرِ الْمَحْدُودَة، وَمِنْ بَينِ الطُّرُقِ الْعَقيمَة، وَمِنْ بَينِ الاحْتِمَالات الْمُشَوَّشَة، وَتَحْتَ أيدي السُّيُولِ الْمُتَشاكِسَة، بِهٰذا النِّظَامِ الأدَقِّ الأرَقِّ، وَتَوْزِينُهَا بِهٰذا الْميزانِ الْحَسَّاسِ الْجَسَّاسِ الْمَشْهُودَيْنِ؛ وَأَنَّ خَلْقَ الْمَوجُوداتِ الْمُخْتَلفَاتِ الْمُنتَظَماتِ الْحَيَوِيَّةِ مِنَ الْبَسائِطِ الْجَامِدَة - كَالإنسانِ بِجِهَازَاتِه مِنَ النُّطفَة، وَالطَّيْرِ بِجَوَارِحِه مِنَ الْبَيضَة، وَالشَّجَرِ بأعْضَائِه الْمُتَنَوِّعَةِ مِنَ النَّوَاة - تَدُلُّ عَلىٰ أنَّ تَخَصُّصَ كُلِّ شَيْءٍ وَتَعَيُّنَهُ بِإرادَتِه واختِيَارِه وَمَشِيئَتِه سُبْحَانَهُ. فكَما أنَّ تَوافُقَ الأشْياءِ مِنْ جِنْسٍ، وَالأفرادِ مِنْ نَوعٍ في أسَاساتِ الأعْضاءِ، يَدُلُّ بِالضَّرُورَةِ عَلىٰ أنَّ صَانِعَهَا واحِدٌ أحَدٌ؛ كَذٰلك أنَّ تَمايُزَهَا في التَّشَخُّصَاتِ الْحَكيمَةِ الْمُشتَمِلَةِ عَلىٰ عَلاماتٍ فارِقَةٍ مُنْتَظَمَة، تَدُلُّ عَلىٰ أنَّ ذٰلكَ الصَّانِعَ الْواحِدَ الأحدَ هُوَ فَاعِلٌ مُخْتَارٌ مُرِيدٌ يَفعَلُ مَا يَشاءُ وَيَحْكُمُ ما يُريدُ جَلَّ جَلالُهُ.

وكَما أنَّ ذٰلِكَ الْخَلاّقَ الْعَليمَ الْمُريدَ عَليمٌ بِكُلِّ شَيْءٍ، وَمُرِيدٌ لِكُلِّ شَيْءٍ، لَهُ عِلمٌ مُحيطٌ، وَإرادةٌ شَامِلَةٌ، وَاختيَارٌ تَامٌّ؛ كَذٰلكَ لَهُ قُدرةٌ كامِلَةٌ ضَرُورِيَّةٌ ذَاتِيَّةٌ ناشِئَةٌ مِنَ الذَّاتِ وَلازِمَةٌ لِلذَّاتِ. فَمُحَالٌ تَداخُلُ ضِدِّهَا. وَإلاّ لَزِمَ جَمْعُ الضِّدَّيْنِ الْمُحَالُ بالإتِّفَاقِ.

فَلا مراتِبَ في تِلكَ الْقُدرة. فَتَتَساوَىٰ بِالنِّسبَةِ إلَيهَا الذَّرَّاتُ وَالنُّجُومُ وَالْقَليلُ وَالْكثيرُ وَالصَّغيرُ والْكَبيرُ وَالْجُزئيُّ وَالْكُلِّيُّ وَالْجُزءُ وَالْكُلُّ وَالإنسانُ وَالْعَالَمُ والنَّوَاةُ والشَّجَرُ:

بِسِرِّ النُّورَانيَّةِ وَالشَّفَّافِيَّةِ وَالْمُقابَلَةِ وَالْمُوَازَنَةِ وَالانْتِظَامِ وَالامْتِثال.

بِشَهادَةِ الانتِظامِ الْمُطلَقِ وَالاتِّزَانِ الْمُطلَقِ وَالامْتِيَازِ الْمُطلَقِ في السُّرعَةِ وَالسُّهُولَةِ وَالْكَثرَةِ الْمُطلَقَات.

بِسِرِّ إمدادِ الْوَاحِديَّةِ ويُسْرِ الْوَحْدَةِ وتَجَلِّي الأَحَدِيَّةِ.

بِحِكمَةِ الْوُجوبِ وَالتَجَرُّدِ وَمُبَايَنَةِ الْمَاهيَّةِ.

بِسرِّ عَدَمِ التَّقَيُّدِ وَعَدَمِ التَّحَيُّزِ وَعَدَمِ التَّجَزُّؤِ.

بِحِكمَةِ انقِلابِ الْعَوَائِقِ وَالْمَوَانعِ إِلىٰ الوَسَائِلِ في التَّسْهيلِ إنْ احْتيجَ إِلَيهِ. وَالْحَالُ أنَّهُ لا احتِيَاجَ، كأعْصَابِ الإنسانِ، وَالْخُطُوطِ الْحَديديَّةِ لِنَقلِ السَيَّالاتِ اللَّطيفَةِ.

بِحِكمَةِ أنَّ الذَّرَّةَ وَالْجُزءَ وَالْجُزئيَّ وَالْقَليلَ وَالصَّغيرَ وَالإنسانَ وَالنَّواةَ، ليسَتْ بِأقَلَّ جَزَالَةً مِنَ النَّجْمِ وَالنَّوعِ وَالْكُلِّ وَالْكُلِّيِّ وَالْكَثيرِ وَالْكَبيرِ وَالْعَالَمِ وَالشَّجَرِ.

فَمَنْ خَلَقَ هٰؤُلاءِ لا يُسْتَبعَدُ مِنْهُ خَلْقُ هٰذه. إذْ الْمُحَاطَاتُ كالأمثِلَةِ الْمَكتُوبَةِ الْمُصَغَّرَةِ، أو كالنُّقَطِ الْمَحْلُوبَةِ الْمُعَصَّرَةِ. فَلابُدَّ بِالضَّـرُورةِ أنْ يكُونَ الْمُحيطُ في قَبضَةِ تَصَرُّفِ خَالِقِ الْمُحَاطِ، لِيُدْرِجَ مِثالَ الْمُحيطِ في الْمُحَاطاتِ بِدَسَاتيرِ عِلْمِه، وَأَنْ يَعْصِرَها مِنْهُ بِمَوازينِ حِكْمَته. فَالْقُدْرَةُ الَّتي أبْرَزَتْ هَاتيكَ الْجُزئيَّاتِ لا يَتَعسَّرُ عَليها إبرَازُ تَاكَ الْكُلِّيَّـاتِ.

فكَما أنَّ نُسخَةَ قُرآنِ الْحِكمَةِ الْمَكتُوبَةَ عَلىٰ الْجَوهَرِ الْفَردِ بِذَرَّاتِ الأَثيرِ لَيسَتْ بِأقَلَّ جَزَالَةً مِنْ نُسْخَةِ قُرآنِ الْعَظَمَةِ الْمكتُوبَـةِ عَلىٰ صَحَائفِ السَّمٰواتِ بِمِدادِ النُّجُومِ وَالشُّمُوسِ؛ كذٰلِكَ لَيسَتْ خِلْقَةُ نَحلَةٍ وَنَمْلَةٍ بِأَقَلَّ جَزَالَةً مِنْ خِلْقَةِ النَّخلَةِ والْفيلِ، وَلا صَنْعَةُ وَرْدِ الزَّهْرَةِ بِأقَلَّ جَزَالَةً مِنْ صَنْعَةِ دُرِّيِّ نَجْمِ الزُّهْرَةِ. وَهٰكَذا فَقِسْ.

فكمَا أنَّ غايَـةَ كَمالِ السُّهُولَةِ في إيجَادِ الأشياءِ أوقَعَتْ أهْلَ الضَّلالَةِ في التِبَاسِ التَّشكيلِ بالتَّشكُّلِ الْمُسْتَلْزِمِ لِلْمُحَالاتِ الْخُرَافيَّةِ الَّتي تَمُجُّها الْعُقُولُ، بَل تَتَنَفَّرُ عَنها الأوهَامُ؛ كذٰلِكَ أثْبَتَتْ بِالْقَطْعِ وَالضَّرُورَةِ لأَهْلِ الْحَقِّ وَالْحَقيقَةِ تَسَاوِيَ السَّيَّاراتِ مَعَ الذَّرَّاتِ بالنِّسْبَةِ إلىٰ قُدْرَةِ خَالِقِ الْكائناتِ. جَلَّ جَلالُهُ، وَعَظُمَ شأنُهُ، وَلا إلهَ إلاّ هُوَ.

الْمَرْتَـبَـةُ السَّادِسَةُ[1]

جَلَّ جَلالُهُ وَعَظُمَ شَأنُهُ اللّٰهُ أكبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدْرَةً وَعِلْماً، إذْ هُوَ الْعَادِلُ الْحَكيمُ الْقَادِرُ الْعَليمُ الْوَاحِدُ الأحَدُ السُّلْطَانُ الأزَليُّ الَّذي هٰذِهِ الْعَوَالِمُ كُلُّهَا في تَصَرُّفِ قَبْضَتَيْ نِظامِهِ وَميزَانِهِ وَتَنْظيمِهِ وَتَوزينِهِ وَعَدْلِهِ وَحِكْمَتِهِ وَعِلْمِهِ وَقُدْرتِهِ، وَمَظهَرُ سِرِّ وَاحِدِيَّتِهِ وَأحَدِيَّتِهِ بِالْحَدْسِ الشُّهُوديِّ بَلْ بِالْمُشَاهَدَةِ. إذ لا خَارِجَ في الْكَونِ مِنْ دَائرَةِ النِّظَامِ وَالْميزَانِ وَالتَّنْظيمِ وَالتَّوْزينِ؛ وَهُمَا بَابَانِ مِنَ "الإمامِ الْمُبينِ وَالْكِتَابِ الْمُبينِ". وَهُمَا عُنوَانَانِ لِعِلْمِ الْعَليمِ الْحَكيمِ وَأمْرِهِ، وَقُدْرةِ الْعَزيزِ الرَّحيمِ وَإرادَتِهِ. فَذٰلكَ النِّظامُ مَعَ ذٰلكَ الْميزانِ، في ذٰلكَ الْكِتَابِ مَعَ ذٰلكَ الإمامِ بُرهَانانِ نَيِّرَانِ لِمَنْ لَهُ في رَأسِهِ إذعَانٌ، وفي وَجْهِهِ الْعَينَانِ، أنْ لا شَيْءَ مِنَ الأشياءِ في الْكَونِ وَالزَّمانِ يَخْرُجُ مِنْ قَبضَةِ تَصَرُّفِ رَحمٰنٍ، وَتَنْظيمِ حَنَّانٍ، وَتَزْيينِ مَنَّانٍ، وَتَوزينِ دَيَّانٍ.

(١) ئەگەر وەك پلەكانی تر ئەم پـلەی شەشـەمە بنووسـم گەلـێ دوور و درێـژ دەردەچێـت، چونكە ناكرێ بە كورتی باسی "ئیمامی موبین" و "كیتابی موبین" بكرێت. جا لەبەر ئەوەی لە وتەی سیهەمدا چەردەیەكمان لە بارەیانەوە نووسیوە ئەوا لێرەدا زۆر بە پـوختی لێیـان دوایـن، بەڵام لە كاتی دەرس وتنەوەدا هەندێ ڕوونكردنەوەمان لەسەریان باس كرد. (دانەر)

الْحَاصِلُ:

إنَّ تَجَـلّيَ الاسْـمِ "الأوَّلِ وَالآخِـرِ" في الْخَلاّقِيَّـةِ، النَّـاظِرَينِ إلىٰ الْمَبـدَإِ وَالْمُنتَهىٰ وَالأَصلِ وَالنَّسْلِ وَالْمَاضي وَالْمُسْتَقبلِ وَالأمـرِ وَالْعِلْـمِ، مُشـيرانِ إلىٰ "الإمامِ الْمُبينِ"..

وَتَجَلّيَ الاسْمِ "الظَّاهِرِ وَالْباطِنِ" عَلىٰ الأشْياءِ في ضِمْنِ الْخَلاّقِيَّـةِ، يُشـيرانِ إلىٰ "الْكِتابِ الْمُبينِ".

فَالْكَائِناتُ كَشَجَرَةٍ عَظيمَةٍ، وكُلُّ عَالَمٍ مِنهَا أيضاً كَالشَّجرَةِ. فَنُمَثِّلُ شَجرَةً جُزئِيَّةً لِخِلْقَةِ الْكائِناتِ وَأنواعِهَا وَعَوالِمِهَا. وهٰذِه الشَّجَرَةُ الْجُزئيَّةُ لهَا أصْلٌ وَمَبدَأٌ وَهُوَ النَّواةُ الَّتي تَنبُتُ عَلَيْهَا، وكَذا لهَا نَسْلٌ يُدِيمُ وَظيفَتَهَا بَعدَ مَوْتِها وَهُوَ النَّواةُ في ثمَراتِهَا.

فَالْمَبْدَأُ وَالْمُنتَهىٰ مَظْهَرانِ لِتَجَلّي الاسْمِ "الأوَّلِ وَالآخِرِ"..

فكأنَّ الْمَبدَأَ وَالنَّواةَ الأصْلِيَّةَ بِالانتِظامِ وَالْحِكْمَةِ، فَهرَسْتَةٌ وَتَعرِفَةٌ مُركَّبَةٌ مِنْ مَجْمُوعِ دَسَاتيرِ تَشَكُّلِ الشَّجَرةِ. وَالنَّواتَاتُ في ثمَرَاتِها الَّتي في نِهَايَاتِها مَظهَرٌ لِتَجَلّي الاسْمِ "الآخِرِ".

فَتِلْكَ النَّواتَاتُ في الثَّمَراتِ بِكَمَالِ الْحِكمَةِ، كَأنَّـهَا صُنَيْدِيقَاتٌ صَغيرَةٌ أُودِعَتْ فيهَا فَهْرَسْتَةٌ وَتَعْرِفَةٌ لِتَشَكُّلِ مَا يُشابِهُ تِلْكَ الشَّجَرَةَ. وكأنَّها كُتِبَ فيهَا بِقَلَمِ الْقَدَرِ دَسَاتيرُ تَشَكُّلِ شَجَرَاتٍ آتِيَةٍ.

وَظَاهِرُ الشَّجَرَةِ مَظْهَرٌ لِتَجَلّي الاسْـمِ "الظَّـاهِرِ". فَظَاهِرُهَـا بِكَـمَالِ الانتِظـامِ وَالتَّزيينِ وَالْحِكْمَةِ، كَأنَّها حُلَّةٌ مُنتَظَمَةٌ مُزَيَّنَـةٌ مُرَصَّـعَةٌ قَـد قُـدَّتْ عَـلىٰ مِقْـدارِ قَامَتِها بِكَمالِ الْحِكْمَةِ وَالْعِنَايَةِ.

وَبَاطِنُ تِلكَ الشَّجَرَةِ مَظهَرٌ لِتَجَلِّي الاسْمِ "البَاطِنِ". فَبكَمالِ الانتِظامِ وَالتَّدبيرِ الْمُحَيِّرِ لِلْعُقُولِ، وَتَوزيعِ مَوَادِّ الْحَياةِ إلىٰ الأَعْضاءِ الْمُخْتَلِفَةِ بِكَمالِ الانتِظامِ، كأنَّ باطِنَ تِلكَ الشَّجَرَةِ مَاكِينَةٌ خَارِقَةٌ في غَايَةِ الإنتَظامِ وَالاتِّزَانِ.

فكَما أنَّ أوَّلَهَا تَعْرِفَةٌ عَجيبَةٌ، وآخِرَها فَهْرَسْتَةٌ خَارِقَةٌ تُشيرانِ إلىٰ "الإمامِ الْمُبينِ"؛ كَذٰلكَ إنَّ ظَاهِرَهَا كحُلَّةٍ عَجيبَةِ الصَّنْعَةِ، وَباطِنَهَا كَمَاكينَةٍ في غَايَةِ الانتِظامِ، تُشيرانِ إلىٰ "الْكِتَابِ الْمُبينِ".

فكَمَا أنَّ القُوَّاتِ الْحَافِظَاتِ في الإنسانِ تُشيرُ إلىٰ "اللَّوْحِ الْمَحْفُوظِ" وَتَدُلُّ عَلَيْهِ؛ كَذٰلِكَ إنَّ النَّوَاتاتِ الأَصليَّةَ وَالثَّمَراتِ تُشيرانِ في كُلِّ شَجَرةٍ إلىٰ "الإمامِ الْمُبينِ". وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ يَرمُزَانِ إلىٰ "الْكِتَابِ الْمُبينِ". فَقِسْ عَلىٰ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ الْجُزئيَّةِ شَجَرَةَ الأَرضِ بِمَاضِيهَا وَمُستَقبَلِهَا، وَشَجَرَةَ الْكَائِنَاتِ بِأَوائِلِها وَآتِيها، وَشَجَرَةَ الإنسانِ بِأجْدَادِهَا وَأنسَالِهَا. وَهَكَذا... جَلَّ جَلالُ خالِقِها وَلا إلٰهَ إلاّ هُوَ.

يا كَبيرُ! أنتَ الَّذي لا تَهدِي الْعُقُولُ لِوَصْفِ عَظَمَتِه، وَلا تَصِلُ الأَفْكَارُ إلىٰ كُنْهِ جَبَرُوتِه.

الْمَرْتَبَةُ السَّابِعَةُ

جَلَّ جَلالُهُ اللّٰهُ أكبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ قُدرَةً وَعِلْماً. إذ هُوَ[1] الْخَلاّقُ الْفَتَّاحُ الْفَعَّالُ الْعَلاّمُ الْوَهَّابُ الْفَيَّاضُ شَمْسُ الأَزَلِ الَّذي هٰذِه الْكَائِنَاتُ بِأنوَاعِهَا

(١) ئەگەر بە چاویلکەی ئەم ناوە پیرۆزانە سەیری دیاردەکانی کار و ئاسەوارە خواییەکـان لە پشتی بوونەوەرانەوە بکرێت، ئەوا دەتوانرێت زەینی مرۆڤ لەو ناوانەوە یەکسەر بگـوێزرێتەوە بۆ پەیبردن بە خاوەنی ناوەکان کە خوای شکۆمەندە. (دانەر)

وَمَوْجُودَاتِهَا ظِلالُ أنوَارِه، وَآثَارُ أفعَالِه، وَألْوَانُ نُقُوشِ أنواعِ تَجَلِّيَاتِ أسْمائِه، وخُطُوطُ قَلَمِ قَضَائِه وَقَدَرِه، وَمَرَايَا تَجَلِّيَاتِ صِفَاتِه وَجَمَالِه وَجَلالِه وكَمالِه..

بِإجماعِ الشَّاهِدِ الأزَليِّ، بِجَميعِ كُتُبِه وَصُحُفِه وآياتِه التَّكْوِينيَّةِ والقُرآنيَّة..

وبِإجماعِ الأرْضِ مَعَ الْعَالَمِ، بِافتِقَاراتِهَا وَاحتِيَاجَاتِهَا في ذاتِهَا وَذَرَّاتِها مَعَ تَظاهُرِ الْغَنَاءِ الْمُطلَقِ وَالثَّروَةِ الْمُطلَقَةِ عَلَيهَا..

وبِإجمَاعِ كُلِّ أهْلِ الشُّهُودِ مِنْ ذَوي الأرْوَاحِ النَّيِّرَةِ وَالْقُلُوبِ الْمُنَوَّرَةِ وَالْعُقُولِ النُّورَانيَّةِ مِنَ الأنبِيَاءِ وَالأوْلِيَاءِ والأصْفِيَاءِ، بِجَميعِ تَحْقيقَاتِهِمْ وكُشُوفَاتِهِمْ وَفُيُوضَاتِهِمْ وَمُنَاجَاتِهِمْ..

قَدْ اتَّفَقَ الْكُلُّ مِنهُمْ، وَمِنَ الأرْضِ وَالأجرَامِ الْعُلْوِيَّةِ وَالسُّفْلِيَّةِ، بِمَا لا يُحَدُّ مِنْ شَهَادَاتِهِمُ الْقَطْعِيَّةِ وَتَصْدِيقَاتِهِمُ الْيَقِينيَّةِ، بِقُبولِ شَهَادَاتِ الآيَاتِ التَّكْوِينيَّةِ والقُرآنيَّةِ، وَشَهَادَاتِ الصُّحُفِ وَالْكُتُبِ السَّماوِيَّةِ الَّتي هيَ شَهَادَةُ الْوَاجِبِ الْوُجُودِ، عَلىٰ أنَّ هٰذِه الْمَوجُودَاتِ آثارُ قُدرتِه ومَكْتُوبَاتُ قَدَرِه وَمَرايَا أسمَائِه وَتَمَثُّلاتُ أنوَارِه.

جَلَّ جَلالُهُ وَلا إلٰهَ إلاّ هُوَ.

* * *

الْبَابُ الرَّابِعُ

فَصْلانِ

الفَصْلُ الأوَّلُ

ئەم فەسڵە ئامـاژە بـۆ شەسـت و سـێ پـلەی نێـوان پلەکـانی "ناسـین" و "یەکتایی" خوای گەورە دەکـات و، ویـردێکی گرنـگ و بەناوبـانگی حەزرەتی خضریش - دروودی لەسەر بێت - کراوە بە بناغە و بنەمایەك بۆ ئەم ویردە. ئنجا هەموو یەکێك لەو شەست و سێ پلەیە لە دوو ڕستە پێکهاتووە:

چـونکە وشـەی: (لا إلـهَ إلاّ اللّـه) "یەکتـایی" دەچەسـپێنێت، هەروەك ئەو ناوانەی کە بە "هُوَ" دەست پێـدەکەن "بـوون"ی خواوەنـدی "واجـب الوجـود" دەچەسپێنن..

جا لەو کاتەدا کە ڕستەی یەکەم ئاماژە بۆ "یەکتایی" دەکـات، پرسـیارێك بە دڵدا دێت، وەك بڵێت: "ئەو زاتە تاك و تەنیایە کێیە؟.. چۆن بیناسین"؟ ئا لێـرەدا وەڵامەکە ئامادەیە و - بۆ نموونە - دەڵێت: "هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ".

واتە هەرچی ئاسەواری بەزەیی و سۆز و میهرەبانی هەن کە گەردوونیان پـڕ کردووە، هەر هەموویان ئەو خواوەنـدەمان پـێ دەناسـێنن و بەڵـگەی یەکتـایی ئەون.

بە هەمان جۆر ئەوانی تریش لێك بدەرەوە.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اللّٰهُمَّ إنِّي أُقَدِّمُ إلَيْكَ بَينَ يَدَي كُلِّ نِعْمَةٍ وَرَحْمَةٍ وَحِكْمَةٍ وَعِنَايَةٍ، وبَينَ يَدَي كُلِّ حَيَاةٍ وَممَاتٍ وَحَيوَانٍ ونَبَاتٍ، وَبينَ يَدَي كُلِّ زَهْرَةٍ وَثَمَرَةٍ وَحَبَّةٍ وَبَذرَةٍ، وَبَينَ يَدَي كُلِّ صَنْعَةٍ وصِبْغَةٍ ونِظامٍ وَمِيزَانٍ، وبينَ يَدي كُلِّ تَنظيمٍ وَتَوزِينٍ وتمَييزٍ في كُلِّ الْمَوجُودَاتِ وَذَرَّاتِها، شَهادَةً نَشهَدُ[1] أنْ:

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْحيُّ الْقَيومُ لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْباقِي الدَّيُّومُ

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لهُ لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْعزيزُ الْجَبَّارُ

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْحَكيم الْغَفَّارُ لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الأوَّلُ وَالآخِرُ

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الظَّاهِرُ وَالْباطِنُ لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ السَّميعُ الْبَصيرُ

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ اللَّطيفُ الْخَبيرُ لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْغَفُورُ الشَّكورُ

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الخَلاّقُ الْقديرُ لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمُصَوِّرُ الْبَصيرُ

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ اِلْجَوَادُ الْكريمُ لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمُحيي الْعَليمُ

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمُغني الْكَرِيمُ لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمُدَبِّرُ الْحَكيمُ

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمُرَبِّي الرَّحيمُ لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْعزيزُ الْحَكيمُ

---

(١) ئەم شایەتیانە دوو حوکمیان تێدایە: یەکێکیان بەڵگەی "یەکتایی"یە کە وشەی: "لا إلٰهَ إلاّ اللّٰه"یە و، ئەوی تریشیان "بوون"ی ئەو خواوەندە تاك و تەنیایە دەچەسپێنێت، کە ئەو نـاوانەن بە "هُوَ" دەست پێدەکەن. کەواتە لە هەر جێگایەکدا جێنـاوی "هُـوَ" هـاتە پـێش ئەوا بـزانە کە وەڵامی پرسیارێکی گریمانکراوە. وەك ئەوەی لە پرسیارەکەدا وترابێت: چۆن ئەو کەسە تاك و تەنیایە بناسین؟ جێناوی "هُوَ" وەڵامی دەداتەوە و - بۆ نموونە - دەڵێت: "هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيْرُ" بەم وەڵامەش ڕایدەگەیەنێت کە یەکێك هەیە پێداویستی و دوعا و نزای بوونەوەران دەبینێت و دەیانبیستێ و گیرایان دەکات و، هەرچییەکیان بوێت هەر ئەو بۆیان بەدیدەهێنێت و ئامادەیان دەکات. (دانەر)

لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْعَلِيُّ الْقَوِيُّ   لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْوَلِيُّ الْغَنِيُّ
لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الشَّهِيدُ الرَّقِيبُ   لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْقَرِيبُ الْمُجِيبُ
لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ   لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْخَلاّقُ الْحَكِيمُ
لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الرَّزّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ   لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الأحَدُ الْصَّمَدُ
لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هو الْبَاقِي الأمْجَدُ   لا إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْوَدُوْدُ الْمَجِيدُ
لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْفَعَّالُ لِمَا يُرِيدُ   لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَلِكُ الْوَارِثُ
لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْبَاقِي الْبَاعِثُ   لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْبَارِىءُ الْمُصَوِّرُ
لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ اللَّطِيفُ الْمُدَبِّرُ   لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ السَّيِّدُ الدَّيَّانُ
لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْحَنَّانُ الْمَنَّانُ   لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ السُّبُّوحُ الْقُدُّوسُ
لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْعَدْلُ الْحَكَمُ   لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الفَرْدُ الصَّمَدُ
لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ النُّورُ الْهَادِي..
لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَعرُوفُ لِكُلِّ الْعَارِفِينَ[1]..
لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَعْبُودُ الْحَقُّ لِكُلِّ الْعَابِدِيْنَ..
لآ إلَهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَشْكُورُ لِكُلِّ الشَّاكِرِينَ..

---

(١) ناوەرۆكی ئەم بڕگەیە و ئەوانەش كە لە دوای ئەم دێن، ئەمەی خوارەوەیە:
ئەگەر دەتەوێت بیناسیت، ئەوا سەرنج بدە و بزانە كە هەرچی "عارفان"ی ناو گرۆی ئادەمیزاد بەهۆی بەڵگە جۆراوجۆر و ڕێگا جیاوازەكانیانەوە زانیویانە و پەییان پێ بردووە، تەنها یەك "مەعرووف" واتە یەك ناسراوە. مەبەست لەو یەك ناسراوەش خواوەندی تاك و تەنیایە. كەواتە بە چەندەها ڕووی لەژمارەبەدەر "بوون"ی ئەو كەسە دەردەكەوێت كە ئەهلی مەعریفەتی لەژمارەبەدەر دەیناسن و پەیی پێ دەبەن..
بە هەمان جۆر "خواپەرستان"ی لەژمارەبەدەری ناو گرۆی ئادەمیزاد كە تەنها یەك "پەرستراو" دەپەرستن و، بەروبوومی مەعنەوییش لەو پەرستنەیان دەچنن و، بەهرەمەندی دەسكەوتنی ڕێژنە و ڕازدركاندنی خۆیان لای ئەو پەرستراوەیان دەبن.. هەموو ئەمانە، بە تەواتورێكی دوو چەندانە و بەردەوام، "بوون"ی ئەو "پەرستراو"ە دەچەسپێنن.
هەر بەم جۆرە بڕگەكانی تر بۆ خۆت لێكبدەرەوە. (دانەر)

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَذْكُورُ لِكُلِّ الذَّاكِرِينَ..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَحمُودُ لِكُلِّ الْحَامِدينَ..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَوجُودُ لِكُلِّ الطَّالِبينَ..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَوصُوفُ لِكُلِّ الْمُوَحِّدِينَ..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَحْبُوبُ الْحقُّ لِكُلِّ الْمُحِبِّينَ..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَرغُوبُ لِكُلِّ الْمُرِيْدِينَ..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَقْصُودُ لِكُلِّ الْمُنيبينَ[1]..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَقصُودُ لِكُلِّ الْجَنان..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمُوجِدُ لِكُلِّ الأنامِ..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَوجُودُ في كُلِّ زَمانٍ..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَعبُودُ في كُلِّ مَكانٍ..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَذكُورُ بِكُلِّ لِسَانٍ..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمَشكُورُ بِكُلِّ إحْسَانٍ..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ هُوَ الْمُنْعِمُ بلا امْتِنانٍ.

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ إيماناً بِاللّٰه.. لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ أماناً مِنَ اللّٰهِ..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ أمانَةً عِنْدَ اللّٰه.. لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ حَقّاً حَقّاً..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ إذعَاناً وَصِدْقاً.. لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ تَعَبُّداً وَرِقّاً..

لآ إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ الْمُبينُ..

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ صَادِقُ الْوَعْدِ الأَمينُ.

* * *

---

(١) مونیب: ئەو کەسەیە ڕوو لە بوونەوەران وەردەچەرخێنێ ڕووەو باقیی ڕاستەقینە. (دانەر)

الْفَصْلُ الثَّاني

ئەم پێنج شەش دێڕە ستایش و تەعزیمەی کە لای زۆربەی قوتبەکان، بە تایبەت "شێخی گەیلانی" سەرەتای ویردەکانی بەیانین، وەك ناوکی زنجیرەیەکی فیکریی دوور و درێژیان لێ هاتووە و، گولەگەنمێکی مەعنەویی چەشنی "ئامارە"یان سەوزکرد بۆ نەوەد و نۆ پلەی خواناسین و تەوحید.

لێرەدا حەفتا و نۆ دانە لەو نەوەد و نۆ پلانە باس کران و، هەموو بڕگەیەکی ئەو ئامارانەش لە دوو لایەنەوە ڕوویان لە خوای گەورەیە:

یەکەم: حالّی حازر(ئێستا) شایەتی لەسەر خوای گەورە دەدات. ئەم واتایەش بە دەستەواژەی **"لِلّٰه شَهِيْدٌ"** دەردەبڕێت.

دووهەم: دەستەواژەی **"عَلىٰ اللّٰـه دَلِيْـلٌ"**یش بەڵگەیە لەسەر ئامارەی ئەو زنجیرەیەی کە بە هاتنی یەك لە دوای یەکی هاووێنەکان دەردەکەوێت.



أصْبَحنا[1] وَأَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالْكبرِيَاءُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.

---

(١) **"أَصْبَحْنا"**: واتە ڕۆشتینە ناو بەیانییەوە و، موڵکی ئەم بەیانییەش شایەتە لەسەر خوای گەورە.

ئەم بابە دوو سەرنجی گەورەی تێدایە:

سەرنجی یەکەم: هەموو شتێك بە بوونی ئێستا و حازریی خۆی، شایەتی لەسەر "بوون" و "یەکتایی" خوای گەورە دەدات. هەروەك ئاڵوگۆڕی ڕێکوپێکی ئەو شتە و کۆچکردنی لەم دنیایە، تاکو بوار بە هاتنی هاوچەشنەکانی دوای خۆی بدات و، دەرخستنی زنجیرەیەکی مەزن لەم تازەبوونەوەیە.. هەموو ئەم کارانە، بەڵگەن لەسەر "پێویستیی بوون" و "یەکتایی" خوای گەورە.

وَالْعَظَمَةُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالْهَيبَةُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالْقُوَّةُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالْقُدرَةُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالآلاءُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ[١]. وَالإنعامُ الدَّائِمُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالْبَهاءُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالْجَمَالُ السَّرمَدُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.

بە کورتی: بڕگەی "شَهِيْدٌ" بەڵگەکەی کاتی ئێستا دەخاتە ڕوو، بەڵام ڕستەی "دَلِيْلٌ" بەڵگەیە لەسەر ئەو زنجیرە یەك لە دوای یەکەی کە ئەنجامی پێکهاتنی هاووێنە یەك لە دوای یەکەکانیەتی.

سەرنجی دووهەم: دەبوو بەپێی دەستووری ڕێزمانی عەرەبی بوترایە: "الآلاءُ عَلىٰ اللّٰهِ شَهِيْدَةٌ". بەڵام واز لەو دەستەواژەیە هێنرا و وترا: "شَهِيْدٌ" هەتا بزانرێت کە هەموو "تاك" و "دانە"یەك لەو نیعمەتانە ئەو شایەتیانە دەدەن. بەڵام گەر بوترایە: "شَهِيْدَةٌ" وای دەگەیاند کە بە کۆمەڵ دەبن بە شایەت! بۆ نموونە دەوترێت: "الرُّبُوبِيَّةُ عَلىٰ اللّٰهِ شَهِيْدٌ" چونکە مەبەست لە ڕبووبییەت لێرەدا ئەوەیە کە هەموو جۆرەکانی پەروەردە و کارسازی، کە خوای گەورە بە پەروەردگارێتیی خۆی هێناونیەتە کایەوە و بەدیی هێناون، هەموویان شایەتن لەسەر خواوەند. چونکە خودی ڕبووبییەت نابینرێت، بەڵکو ئاسەوارەکانی دەبینرێن کە جۆرەکانی پەروەردە و کارسازین. لەبەر ئەوە وترا: "شَهِيْدٌ" تاکو هەموو شتێك ببێت بە "مَشْهُود". بەڵام گەر بوترایە: "شَهِيْدَةٌ" بۆ خودی ڕبووبییەت دەگەڕایەوە. هەر ئەم سەرنجە وردەشە لەم ئایەتە پیرۆزەدا بەرجەستە بووە کە دەفەرموێ: ﴿إِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرِيْبٌ مِنَ الْمُحْسِنِيْنَ﴾ (الأعراف:٥٦) چونکە هەرچەند "رَحْمَة" وشەیەکی "مؤنَّث"ە، کەچی نەوتراوە: "قريبة" بەڵکو وترا: "قَرِيْبٌ"! چونکە مەبەست لە نزیکیی ڕەحمەت لێرەدا نزیکبوونی ئەو ڕەحمەتە بەرز و گشتییە نییە کە وەك خۆر نمایانە و هەموو شتێکی گرتووەتەوە، بەڵکو مەبەست گەیاندنی نزیکیی چاکەکارییە تایبەتییەکانە کە وەکو تیشکی ئەو خۆرە وان و، بۆ هەموو چاکەکارێك چاکەیەکی نزیك دەردەخات. خۆ وشەی "إحسان"یش "مُذَكَّر"ە بۆیە جێی خۆیەتی کە "قَرِيْبٌ"ی بۆ بەکاربهێنرێت. هەروەها ئەم ئایەتە ئەوەش دەگەیەنێت کە خواوەند خۆی بە (ڕەحمەتەکەی) لە چاکەکارانەوە نزیکە، بۆیە نەیوت: "قريبة". (دانەر)

(١) دەبوو لەم جۆرە شوێنانەدا بوترایە: "شَهِيْدَةٌ" کەچی وشەی "مُذَكَّر"ی بۆ بەکار هێنا، وەك ئەو سەرنجەی لە وشەی "قَرِيْبٌ"دا وترا لە ئایەتی: ﴿إِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرِيْبٌ مِنَ الْمُحْسِنِيْنَ﴾. خۆ ئەگەر لە هەندێ شوێندا بە "جَمع" وترابێت، هەر وشەی "شَهِيْدٌ" بە "مُذَكَّر"ی بەکار هاتووە، چونکە مەبەست هەموو دانەیەکە لەو "جَمع"ە. (دانەر)

وَالْجَلالُ لِلّهِ شَهِيْدٌ. وَالْكَمالُ عَلىٰ اللّهِ دَلِيْلٌ.
وَالْعَظَمُوتُ[١] لِلّهِ شَهِيْدٌ. وَالْجَبَروتُ عَلىٰ اللّهِ دَلِيْلٌ.
وَالرُّبُوبِيَّةُ لِلّهِ شَهِيْدٌ. وَالأُلُوهِيَّةُ الْمُطلَقَةُ عَلىٰ اللّهِ دَلِيْلٌ.
وَالسَّلْطَنَـةُ لِلّهِ شَهِيْدٌ. وَجُنُودُ السَّمٰوَات وَالأَرضِ عَلىٰ اللّهِ دَلِيْلٌ.
وَالأَقْضِيَةُ[٢] لِلّهِ شَهِيْدٌ. وَالتَّقْدِيْرُ عَلىٰ اللّهِ دَلِيْلٌ.
وَالتَّربِيَّةُ لِلّهِ شَهِيْدٌ. وَالتَّدْبيرُ عَلىٰ اللّهِ دَلِيْلٌ.
وَالتَّصْوِيرُ لِلّهِ شَهِيْدٌ. وَالتَّنظِيمُ عَلىٰ اللّهِ دَلِيْلٌ.
وَالتَّزيِينُ لِلّهِ شَهِيْدٌ. وَالتَّوْزِينُ عَلىٰ اللّهِ دَلِيْلٌ.
وَالإِتْقانُ[٣] لِلّهِ شَهِيْدٌ. وَالْجُودُ عَلىٰ اللّهِ دَلِيْلٌ.

---

(١) "**العظموت**": صیغەی موبالەغەیە لە "عَظَمَة"(گەورەیی). (دانەر)

(٢) "**الأقضية، التقدير**": هەروەك كـاتی "ئێستا" و تەقـدیرە تـایبەتی و ڕێكوپێكەكـانی شـتە جوزئییەكان، شایەتی لەسەر "بوون"ی بەدیهێنەری دانا دەدەن، بە هەمان جۆر، نەمانی شتانی "كوللی" و "جوزئی"، كە بە تەقدیركاری و ئەندازەیەكی ڕێكوپێك ئەنجام دەدرێن و بە وشەی "التقـدير" دەردەبـڕرێن، بەڵـگەیە لەسـەر "بـوون"ی ئەو بەدیهێـنەرە دانـایە. وەك بڵێـی ئەو ڕێكـوپێكییەی كە لە شـتاندا ڕێكخـراون، شـایەتن لەسـەر ئەوەی كە بەدوای یەكـداهاتنی "ژیان" و "مردن" و، درەوشانەوەی "ویستی قەدەر" و "تەقدیر"ی ڕێكوپێك لەم بەدوای یەكـتر هاتنەی "ژیان" و "مردن"دا.. هەموو ئەمـانە، بەڵـگەن لەسـەر "بـوون"ی خـوای گەورە. بـۆ نموونە: "پەروەردگاری" بۆ هەر شتێك "بەڕێـوەبردن"ی بوونی ئەو شتە دەگەیەنێـت لە نێـوان هەلومەرجەكـانی خۆیـدا.. هەروەهـا "كارسـازی" لە هەر شـتێكدا "گـۆڕان"ی ئەو شـتە دەگەیەنێت، كەواتە هەر یەكەیان واتاكەی لەوی تر جیاوازە. دەتوانیت بۆ خۆت بڕگەكانی تـر لەسەر ئەمە قیاس بكەیت. (دانەر)

(٣) "**الإتقـان**": واتە دروسـتكردنی "بەدیهـاتوو" لەگەڵ بایەخپێـدان و ڕێكیـدا. مەبەسـت بە "**اللطائف**"یش وێنەی چاكەكارییە مەعنەوی و میسالییەكانە، كە بە نەمانی وێنە بینراوەكانیـان ئەوان دەردەكەون. یـاخود مەبەسـت جـوانیی ئەو زنجیـرە یەك لە دوای یەكەیە. "**المحامـد**": مەبەست جۆرەكانی ئێستای "حەمد"ە. "**المدائح**": سەنا وستایشە بەردەوامەكانن، كە دەڵێی لە زنجیرەیەكی هاووێنەی یەكتریـی دەوزەدەر(محـيط) بە حەمـدەكانی ڕابـوردوو و داهـاتووەوە

وَالْخَلْقُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالإِيجَادُ الدَّائِمُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالْحُكْمُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالأَمْرُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالْمَحَاسِنُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَاللَّطَائِفُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالْمَحَامِدُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالْمَدَائِحُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالْعِبادَاتُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالْكَمالاتُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالتَّحِيَّاتُ[1] لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالْبَرَكاتُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ

پەیدا بووە. **"الكمالات"**: مەبەست ئەو کەماڵاتەیە کە داخوازی بوونی "پەرستراوی"ی خواوەندن. واتە ئەگەر پەرستکارانی ئەو پەرستراوە بە خۆیان و پەرستنەکانیانەوە بڕۆن و نەمێنن، هێشتا ئەو کەماڵاتانەی کە داخوازی بوونی ئەو "پەرستراوی"یەن هەر دەمێننەوە و، هەمان کەماڵات - دوای نەمانی زنجیرەکانی پێشوو - هەر بەردەوام پەرستکاران بەرەو پەرستنی ئەو پەرستراوە هان دەدەن. (دانەر)

(١) **"التَّحِيّات"**: واتە سەرجەم زیندەوەران لەو ڕووەوە کە بە شێوەیەکی ڕێکوپێک، لە ناوەندی بازنەی ویستی خواییدا ئاسەواری ژیانی خۆیان دەردەخەن، بەخێرهاتن و پیرۆزبایی سنعەتی ناوازەی بەدیهێنەری مەزنیان دەکەن. بە وێنەی ئەوەی کە ئەگەر کەسێك ئامێرێکی ناوازەی دروست کرد کە کۆمەڵە دەستگایەکی تایبەتیی بۆ وێنەگرتن و تۆمارکردنی دەنگ و ڕەنگ لەسەر پێکهێنابوو و، بە ئۆتۆماتیکیش کاری دەکرد و، هەر ئەو ئامێرە بۆ خۆی دەینووسی و تەلەفۆنی دەکرد و، بەو شێوەیەی داهێنەرەکەی دەیویست کارەکانی ڕادەپەڕاند و ئەنجامەکانیشی دەدا بە دەستەوە.. هەروەك ئەو کەسەی ئەم ئامێرە دەبینێت پیرۆزبایی لە داهێنەرەکەی دەکات و بە وتنی: "ما شاءَ اللّٰه، بارَكَ اللّٰه" دیاریی مەعنەویی بۆ دەنێرێت.. بە هەمان جۆر خودی ئامێرەکەش، بە خستنەڕووی ئاسەوارەکانی بەوپەڕی ڕێکی و هێنانەدیی ئەو ئەنجامانەش کە جێی مەبەستن لە دروستبوونیدا، شوکرانە و ڕێز و سڵاو ئاراستەی داهێنەرەکەی دەکات و بە وتەی - مەعنەویی -: "ماشاءَ اللّٰه"ی زمانی حاڵ پیرۆزبایی لە ڕوودا دەنوێنێت..

بە وێنەی ئەم ئامێرە، "سەر"ی هەموو زیندەوەرێك چەندین ئامێر و ئامرازی مەزن و هەمە جۆری تێدا دانراوە کە وەك ئامێری وێنەگرتن و تۆمارکردنی دەنگ و بروسکە و تەلەفۆن وان، ئنجا بەوەش کە هەریەکەیان ئاکام و مەبەستەکانی دروستبوونی بەوپەڕی ڕێکوپێکی دەردەخات، تەسبیحات و سەنا و ستایشی خۆی بۆ بەدیهێنەرەکەی دەردەبڕێت و، کەماڵی

وَالصَّلَوٰاتُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالطَّيِّـباتُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالْمَخلُوقَاتُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالْخَوارِقُ الْمَاضِيَةُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالْمَوْجُودَاتُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالْمُعْجِزَاتُ الآتِيَةُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالسَّمٰوَاتُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالْعَرْشُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالشُّمُوسُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالأَقْمَارُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالنُّجُومُ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالسَّيَّارَاتُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.
وَالْجَوُّ بِتَصَرُّفاتِهِ وَأَمْطَارِهِ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالأَرضُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.

يعني:

(وَالْقُدْرَةُ الظَّاهِرَةُ في الأَرْضِ، وَالْحِكْمَةُ الْبَـاهِرَةُ فيهَـا، وَالصَّـنْعَةُ الْمُكَمَّلَـةُ فيهَا، وَالصِّبْغَةُ الْمُتَزَيِّنَـةُ فيهَا، وَالنِّعْمَةُ الْمُتَنَوِّعَةُ فيهَا، وَالرَّحْمَةُ الْوَاسِـعَةُ فيهَـا، عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ).

وَالْقُرْآنُ بِأُلُوفِ آيَاتِهِ لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَمُحَمَّدٌ ﷺ بِآلافِ مُعْجِزاتِهِ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.

وَالْبِحَارُ بِعَجَائِبِهَا وَغَرَائِبِهَا لِلّٰهِ شَهِيْدٌ. وَالنَّـباتاتُ بِأَوْرَاقِهَا بِأَزْهَارِهَا بِأَثْمَارِهَـا عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ.

يعني:

(فَالـدَّلائِلُ الْمُتَزَيِّنَـاتُ الْمُتَزَهِّـراتُ الْمُثْمِـراتُ الْمُسَـبِّحَاتُ بِأَوْرَاقِهَـا، وَالْحَامِدَاتُ بِأَزْهَارِهَا، وَالْمُكَبِّرَاتُ بِأَثْمَارِهَا، عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ).

سنعەتی ئەو دەخاتە ڕوو. هەموو ئەمانەش لە ڕێـی بەجـوان زانینـی ئەو سـنعەتە و تەکبیـر و تەهلیل و دیارییە مەعنەوییەکانیەوە بە "التَّحِيّات" دەردەبڕێت.
بەڵام کە ئێمە دەڵێین: "التَّحِيّات" یادی "التَّحِيّات"ەکەی ئەوان دەکەینەوە و، وەك تەعبیرێك لە خۆمان پێشکەشی بارەگای خواوەندی دەکەین. بـۆ نمـوونە "زمـان" یەکـێکە لەو ئـامێرانە و، یەکەم کارێك کە خراوەتە ئەستۆیەوە ئەوەیە دەرخەر و دەربڕی ئەو تەحیاتە بێت. (دانەر)

والأشْجَارُ بِأوْراقِها الْمُسَبِّحَاتِ وَأزْهَارِهَا الْحَامِدَاتِ وَأثْمارِهَا الْمُكَبِّرَاتِ للّٰه شَــهِيْدٌ. وَالْحَيْوانَــاتُ الْمُكَــبِّرَاتُ، وَالْحُوَيْنَــاتُ الْمُسَــبِّحَاتُ، وَالطُّــوَيْرَاتُ الْحَامِدَاتُ، وَالطُّيُوراتُ الصَّافَّـةُ الْمُهَلِّلاتُ عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ..

وَالإِنسُ وَالْجِنُّ بِعِبَادَاتِهِمْ وَصَـلَوَاتِهِمْ في مَسْـجِدِ الْكَائنَـاتِ، للّٰـه شَـهِيْدٌ.. وَالْمَلَكُ وَالرُّوحُ في مَسْجِدِ الْعَالَمِ بِتَسْبيحاتِهِمْ وَعِبَاداتِهِمْ، عَلىٰ اللّٰهِ دَلِيْلٌ..

وَالصَّنْعَةُ للّٰه فَالْمَدْحُ للّٰه..

وَالصِّبْغَةُ للّٰه فَالثَّنَـاءُ للّٰه..

وَالنِّعْمَةُ للّٰه فَالشُّكْرُ للّٰه..

وَالرَّحمَةُ للّٰه..

فَالْحَمْدُ لِلّٰهِ ربِّ الْعَالَمينَ.

* * *

الْبَابُ الْخَامِسُ

فِي مَرَاتِبِ:

﴿حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوكيلُ﴾ (آل عمران: ١٧٣)[١]

وَهُوَ خَمْسُ نُكَتٍ

النُّكْـتَـةُ الأُوْلىٰ

فهٰذَا الْكَلامُ دَوَاءٌ مُجَرَّبٌ لِمَرَضِ الْعَجْزِ الْبَشَرِيِّ وَسَقَمِ الْفَقْرِ الإنْسانيِّ:

---

(١) سيازده ساڵ پێش ئێستا، لەسەر لوتكەی بەرزی گردی "یووشەع"ەوە سەیرێكی دنیام كرد. ئەو دەمە منیش وەكو خەڵكی، شەیدای چینە تێهەڵكێش و جوانەكانی بوونەوەران بووم و تەواو خۆشم دەویستن، هەرچەندەش بە چاوی "ژیری" دەمبینی كە هەموویان بە ئاشكرا بەرەو نەمان و تیاچوون سەر بەرەو خوار بەر دەبنەوە. لەم تێڕوانینەوە هەستم بە ئازار و جودایی لە خۆمدا دەكرد، تەنانەت هەستم بە تاریكیی چەندەها جودایی و لێكدابڕانی بێسنوور دەكرد كە لە ڕێی داهاتووی ژیانمدا بوون! كاتێ كە من بە سۆی ئەم ئازارانەوە دەتلامەوە، ئایەتی: ﴿حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ﴾ بە هەر سی و سێ پلەكانیەوە، هات بە هانای خەم و ئاواتەكانمەوە، منیش بە شێوەیەكی ڕەمزی و بەو جۆرەی كە لەمەولا باس دەكرێت، دەستم كرد بە خوێندنەوەی دووپات و بەردەوامی.

هەریەك لەو حەوت ڕستانەی كە بە بەردەوامی لە نێوان نوێژی شێوان و خەوتناندا دەمخوێندن، دەبن بە بریسكەیەكی (مەكتووبی سی و یەكەم) پێنج دانەیان ڕۆشتنە ناو بریسكەكانەوە و، تەنها ئەم دوو ڕستانە ماونەتەوە، لەبەر ئەوە جێی بریسكەی چوارەم و پێنجەم بە بەتاڵی مانەوە. یەكێك لەو ڕستانە لە بارەی پلەكانی ﴿حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ﴾ەوە دەبێت و، ئەوی تریش سەبارەت بە پلەكانی "لا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاّ باللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْم". ئنجا لەبەر ئەوەش كە پلەكانی ئەم دوو ڕستەیە پتر بریتین لە "زیكر و فیكر" تا ئەوەی بریتی بن لە "زانست" ئەوا بە زمانی عەرەبی لە بابی پێنجەمدا باس كران. (دانەر)

﴿حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾[١]..

إِذْ هُوَ الْمُوجِدُ الْمَوْجُودُ الْبَاقِي، فَلا بَأْسَ بِزَوَالِ الْمَوْجُودَاتِ، لِدَوَامِ الْوُجُودِ الْمَحْبُوبِ بِبَقَاءِ مُوجِدِهِ الْوَاجِبِ الْوُجُود.

وَهُوَ الصَّانِعُ الْفَاطِرُ الْبَاقِي، فَلا حُزْنَ عَلَىٰ زَوَالِ الْمَصْنُوعِ، لِبَقَاءِ مَدَارِ الْمَحَبَّةِ فِي صَانِعِه.

وَهُوَ الْمَلِكُ الْمَالِكُ الْبَاقِي، فَلا تَأَسُّفَ عَلَىٰ زَوَالِ الْمُلْكِ الْمُتَجَدِّدِ فِي زَوَالٍ وَذَهَاب.

وَهُوَ الشَّاهِدُ الْعَالِمُ الْبَاقِي، فَلا تَحَسُّرَ عَلَىٰ غَيْبُوبَةِ الْمَحْبُوبَاتِ مِنَ الدُّنْيَا، لِبَقَائِهَا فِي دَائِرَةِ عِلْمِ شَاهِدِهَا وَفِي نَظَرِه.

وَهُوَ الصَّاحِبُ الْفَاطِرُ الْبَاقِي، فَلا كَدَرَ عَلَىٰ زَوَالِ الْمُسْتَحْسَنَاتِ، لِدَوَامِ مَنْشَإِ مَحَاسِنِهَا فِي أَسْمَاءِ فَاطِرِهَا.

وَهُوَ الْوَارِثُ الْبَاعِثُ الْبَاقِي، فَلا تَلَهُّفَ عَلَىٰ فِرَاقِ الأَحْبَابِ، لِبَقَاءِ مَنْ يَرِثُهُمْ وَيَبْعَثُهُمْ.

وَهُوَ الْجَمِيلُ الْجَلِيلُ الْبَاقِي، فَلا تَحَزُّنَ عَلَىٰ زَوَالِ الْجَمِيلاتِ الَّتِي هِيَ مَرَايَا لِلأَسْمَاءِ الْجَمِيلاتِ، لِبَقَاءِ الأَسْمَاءِ بِجَمَالِهَا بَعْدَ زَوَالِ الْمَرَايَا.

---

(١) جارێکیـان گه‌لـێ مه‌قـامی ئه‌م ڕسـته‌یه‌م دی و، له زۆر تـاریکی و گیروگرفتـی سـامناك ڕزگاریان کردم. ئنجا بۆ مه‌به‌ستی یادخستنه‌وه‌ی خـۆم، هه‌نـدێ جـار له شـێوه‌ی بـڕگه‌یه‌کی پوختدا و هه‌ندێ جاری تریش له چه‌ند وشه‌یه‌کی که‌مـدا چه‌نـد ئامـاژه‌یه‌کم بـۆ ئه‌و حـاڵ و مه‌قامانه دانابوو. سه‌باره‌ت به بڕگه‌ی یه‌که‌میشه‌وه، ئه‌وا له ئه‌نجامی بیرکردنه‌وه‌م له مردنی ئه‌م دنیا زه‌به‌لاحه‌ی خۆشه‌ویستی من و هه‌موو خه‌ڵکی، بیرم له مردنی زینـده‌وه‌ران ده‌کـرده‌وه و، گرفتاری ئـازار و خه‌م ده‌بـووم، پاشـان تـیماری ئه‌و زام و ئـازارانه‌م له ﴿حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾دا دۆزییه‌وه. ڕسته‌کانی سه‌ره‌تا به‌پێی ئه‌م نهێنییه داڕێژراون. (دانه‌ر)

وَهُوَ الْمَعْبُودُ الْمَحْبُوبُ الْبَاقِي، فَلا تَأَلُّمَ مِنْ زَوَالِ الْمَحْبُوبَاتِ الْمَجَازِيَّةِ، لِبَقَاءِ الْمَحْبُوبِ الْحَقِيقِيِّ.

وَهُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ الْوَدُودُ الرَّؤُوفُ الْبَاقِي، فَلا غَمَّ وَلا مَأْيُوسِيَّةَ وَلا أَهَمِيَّةَ مِنْ زَوَالِ الْمُنْعِمِينَ الْمُشْفِقِينَ الظَّاهِرِينَ، لِبَقَاءِ مَنْ وَسِعَتْ رَحْمَتُهُ وَشَفَقَتُهُ كُلَّ شَيْءٍ.

وَهُوَ الْجَمِيلُ اللَّطِيفُ الْعَطُوفُ الْبَاقِي، فَلَا حِرْقَةَ وَلا عِبْرَةَ بِزَوَالِ اللَّطِيفَاتِ الْمُشْفِقَاتِ، لِبَقَاءِ مَنْ يَقُومُ مَقَامَ كُلِّهَا، وَلا يَقُومُ الْكُلُّ مَقَامَ تَجَلٍّ وَاحِدٍ مِنْ تَجَلِّيَاتِه؛ فَبَقَاؤهُ بِهٰذِهِ الأَوْصَافِ يَقُومُ مَقَامَ كُلِّ مَا فَنِيَ وَزَالَ مِنْ أَنْوَاعِ مَحْبُوبَاتِ كُلِّ أَحَدٍ مِنَ الدُّنْيَا.

﴿حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوكيلُ﴾.

نَعَمْ، حَسْبِي مِنْ بَقَاءِ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا بَقَاءُ مَالِكِهَا وَصَانِعِهَا وَفَاطِرِهَا.

النُّكتَةُ الثَّانِيَةُ

حَسْبِي[1] مِنْ بقَائي:

(١) هەروەك لە پشتی نەمانی دنیا و ئاسۆكانیەوە درەوشانەوەی نـاوە باقیەكـانی خواوەنـدی "باقی"ی شـكۆمەندم دی و هەسـتم بە دڵـدانەوەیەكی تەواو كـرد، بە هەمـان جـۆر سـەیری خۆیشم كرد، بینیم سەرجەم چینەكانی بوونەوەرە دەروونیـیە زۆر و سـیفەتە شەخسـیەكان و هەموو ڕاستییەكانیان - كە من شەیدایان بوو بووم - تێكڕا و بە خێرایی بەرەو "نەمان" هەنگـاو دەنێن! منیش بەهۆی نهێنیی ئەو "عیشقی مانەوە"یەی كە لە سروشتی مرۆڤدا جێگیر بووە، لە ناوەندی ئەو شتە فانیانەدا بە دوای "مانەوە"دا دەگەڕام! لەم كاتەدا پرشـنگدانەوەی ناوەكـانی خواوەندی بەدیهێنەری "باقی"م دی و، بـۆم دەركەوت كە بە نەمـانی هەریەك لە سـیفەتەكانم جیلوەیەك دەمێنێتەوە لە جیلوەكانی یەكێك لەو ناوە جوانانەی خوای گەورە كە تیایدا پرشنگی

أَنَّ اللّٰهَ هُوَ إِلَهِيَ الْبَـاقِي، وَخَـالِقِيَ[1] الْبَـاقِي، وَمُوجِـدِيَ الْبَـاقِي، وَفَـاطِرِيَ الْبَاقِي، وَمَالِكِيَ الْبَاقِي، وَشَاهِدِيَ الْبَاقِي، وَمَعْبُودِيَ الْبَاقِي وبَاعِثِيَ الْبَاقِي، فَـلا بَأْسَ وَلا حُزْنَ وَلا تَأَسُّـفَ وَلا تَحَسُّـرَ عَـلَىٰ زَوَالِ وَجُـودِي لِبَقَـاءِ مُوجِـدِي، وَإِيجَادِهِ بِأَسْمَائِه..

وَمَا فِي شَخْصِي مِنْ صِفَةٍ إِلاّ وَهِيَ مِنْ شُعَاعِ اسْمٍ مِنْ أَسْمَائِهِ الْبَاقِيَةِ؛ فَزَوَالُ تِلْكَ الصِّفَةِ وَفَنَاؤُهَا لَيْسَ إِعْدَاماً لَهَـا، لأَنَّهَـا مَوْجُـودَةٌ فِي دَائـِرَةِ الْعِلْـمِ وَبَاقِيَـةٌ وَمَشْهُودَةٌ لِخَالِقِهَا.

وكَذَا حَسْبِي مِنَ الْبَقَاءِ وَلَذَّته عِلْمِي وَإِذْعَانِي وَشُعُورِي وَإِيمَانِي بِأَنَّـهُ إِلٰهِـيَ الْبَاقِي الْمُتَمَثِّلُ شُعَاعُ اِسْمِه الْبَاقِي فِي مِرْآةِ مَاهِيَّتِي؛ وَمَا حَقِيقَةُ ماهِيَّتِي إِلاّ ظِـلٌّ لِذٰلِكَ الاسْمِ..

دەدایەوە. کە ئەمەم بۆ دەرکەوت، بە تەواوی و بێگومـانی تێگەیشـتم کە "عیشـقی مـانەوە"ی ڕەگداکوتاوی ناو ناخی سروشـتی مـرۆڤ - لە ڕاسـتیدا - بەشـێکە لە خۆشویسـتنی خـوای گەورە. بەڵام مـرۆڤ لە ڕێگـایەکی هەڵەوە بە دوای خۆشەویسـتەکەیدا - عیشـقی مـانەوە - دەگەڕێت، چونکە لە کاتێکدا کە دەبوو خۆشەویستیی ئەو کەسەی لە دڵدا جێگیـر بـووایە کە لە ئاوێنەکەیدا دەردەکەوێت و، هەوڵی بۆ ناسینی ئەو بدایە، کەچی خۆشەویستیی ئاوێنەکە و خۆشویستنی چۆنێتیی دەرکەوتنی شتان لە ناویدا - کە وەك ئارایشتی ئاوێنەکە وان - مرۆڤ بە خۆیەوە سەرقاڵ دەکـات و، لە ئەنجامـدا لە بریـی "هُـوَ" دەچـێ "أنـا" دەپەرسـتێ! بەڵام بە "نەمان"ی ئەو ئاوێنەیە مرۆڤ هەست بە هەڵەکەی خۆی دەکات..

جـا "دڵ" و "مـاهیيەتی مـرۆڤ" ئـاوێنەی خـاوەن هەسـت و شـعوورن، بەوپەڕی پێـزانین و شعوورەوە هەست بەو شتانە دەکەن کە تیایاندا دەردەکەون و، لە ڕێی "عیشقی مانەوە"وە ئەو شتانەیان خۆش دەوێت! (دانەر)

(١) پیتی "یاء" کە لە هەر هەشت وشەکەدا دووپات دەبنەوە "جێنـاوی کەسی یەکەم"(ضـمیر متکلم)ە و خۆی ئاشکرا دەکات. (دانەر)

فَبِسرٍّ تَمَثُّلِه في مِرْآةِ حَقِيقَتِي، صَارَتْ نَفْسُ حَقِيقَتِي مَحْبُوبَةً، لا لِذاتِهَا بَلْ بِسِرٍّ مَا فِيهَا، وَبَقَاءُ مَا تَمَثَّلَ فِيهَا أَنْوَاعُ بَقَاءٍ لَهَا.

النُّكْتَـةُ الثَّالِثَـةُ[1]

﴿حَسْبُنَـا اللّٰـهُ وَنِعْـمَ الْوكيـلُ﴾ إذْ هُـوَ الْوَاجِـبُ الْوُجُـودِ الَّـذي مَـا هٰـذِه الْمَوْجُـودَاتُ السَّـيَّالاتُ إلاّ مَظَـاهِرُ لِتَجَـدُّدِ تَجَلِّيَـاتِ إِيجَـادِه وَوُجُـودِه؛ بِـه وَبِالإنْتِسَابِ إِلَيْهِ وَبِمَعْرِفَتِه أَنْوَارُ الْوُجُودِ بِـلا حَـدٍّ، وَبِدُونِـه ظُلُـمَاتُ الْعَـدَمَاتِ وَآلامُ الْفِرَاقَاتِ الْغَيْرِ الْمَحْدُودَاتِ.

وَمَا هٰذِه الْمَوْجُودَاتُ السَّيَّالَةُ إلاّ وَهِيَ مَرَايَا وَهِيَ مُتَجَدِّدَةٌ بِتَبَدُّلِ التَّعَيُّنَاتِ الإِعْتِبَارِيَّةِ في فَنَائِهَا وَزَوَالِهَا وَبَقَائِهَا بِستَّةِ وَجُوهٍ:

الأَوَّلُ: بَقَاءُ مَعَانِيهَا الْجَمِيلَةِ وَهُوِيَّاتِهَا الْمِثَالِيَّةِ.

وَالثَّانِي: بَقَاءُ صُوَرِهَا في الأَلْوَاحِ الْمِثَالِيَّةِ.

---

(١) زۆر لە مێژە بیر لەوە دەکەمەوە کە بە دەستەواژەیەکی پوخت ئاماژە بۆ پلەکانی ڕاستییەکی گرنگ بکەم کە بە پێنج هێما و پێنج ئاماژە لە مەکتووبی بیست و چوارەمدا ڕوون کـراوەتەوە، کە ڕاستییەکە نهێنیی ئەو کارایی"فَعّالية"یە بەردەوامە ئاشکرا دەکات کە گرنگترین گرێکوێرە و مەتەڵی ناو گەردوونە و، هەمیشە و بەردەوام لە نێوان "مردن" و "ژیان"دا هـاتوچۆ دەکـات و، کارەکانی ئەستۆی ڕادەپەڕێنێت. هەرچی "فەنا" و "نەمـان" و "نەبـوون"یش هەن، لە ڕاسـتیدا "ناو"ن بۆ چەند جۆرێکی جیاوازی "بوون" و، گەلێ بەروبوومی "بوون" بەرهەم دێنن! ئنجـا ئەو شتەش کە بەرەو نەمـان دەڕوات و نامێنێـت، لە دوای "نەمـان"ی خـۆی گەلـێ جـۆری "بوون" بەجێدەهێڵێت و، "مردن"ی زیندەوەریش زۆر جۆری "ژیان" و "بوون" بەرهەم دێنێت، کە دوای خۆی دایاندەنێت و ئنجا دەڕوات. بەڵێ، شتی "فانی" لە چەند ڕوویەکەوە "باقی"یە! بۆ نموونە "دەنکە تۆو" بە داڕزانی لەناو خاکـدا دەمرێـت و نامێنێـت، بەڵام لە جێـی خۆیـدا گوڵەگەنمێك بەجێدەهێڵێت کە سەد دەنکی گرتووە! بە هەمان جۆر و بەپێـی هەمـان نهێنـی: ترسان لە "مردن" و "نەبوون" و خەمخـواردن بـۆ "نەمـان" هەرگیـز لە جێـی خۆیـدا نییـە و، کارێکی ناڕەوایە! (دانەر)

وَالثَّالِثُ: بَقَاءُ ثَمَرَاتِهَا الأُخْرَوِيَّةِ.

وَالرَّابِعُ: بَقَاءُ تَسْبِيحَاتِهَا الرَّبَّانِيَّةِ الْمُتَمَثِّلَةِ لَهَا الَّتِي هِيَ نَوْعُ وُجُودٍ لَهَا.

وَالْخَامِسُ: بَقَاؤُهَا فِي الْمَشَاهِدِ الْعِلْمِيَّةِ وَالْمَنَاظِرِ السَّرْمَدِيَّةِ.

وَالسَّادِسُ: بَقَاءُ أَرْوَاحِهَا، إِنْ كَانَتْ مِنْ ذَوِي الأَرْوَاحِ(١). وَمَا وَظِيفَتُهَا فِي كَيْفِيَّاتِهَا الْمُتَخَالِفَةِ فِي مَوْتِهَا وَفَنَائِهَا وَزَوَالِهَا وَعَدَمِهَا وَظُهُورِهَا وَانْطِفَائِهَا: إِلاَّ إِظْهَارُ الْمُقْتَضِيَاتِ لِلأَسْمَاءِ الإِلٰهِيَّةِ، فَمِنْ سِرِّ هٰذِهِ الْوَظِيفَةِ صَارَتِ الْمَوْجُودَاتُ كَسَيْلٍ فِي غَايَةِ السُّرْعَةِ تَتَمَوَّجُ مَوْتاً وَحَيَاةً وَوُجُوداً وَعَدَماً. وَمِنْ هٰذِهِ الْوَظِيفَةِ تَتَظَاهَرُ الْفَعَّالِيَّةُ الدَّائِمَةُ وَالْخَلاَّقِيَّةُ الْمُسْتَمِرَّةُ..

فَلا بُدَّ لِي وَلِكُلِّ أَحَدٍ أَنْ يَقُولَ:

﴿حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾..

يَعْنِي؛ حَسْبِي مِنَ الْوُجُودِ أَنِّي أَثَرٌ مِنْ آثَارِ وَاجِبِ الْوُجُودِ. كَفَانِي آنٌ سَيَّالٌ مِنْ هٰذَا الْوُجُودِ الْمُنَوَّرِ الْمَظْهَرِ، مِنْ مَلايِينَ سَنَةٍ مِنَ الْوُجُودِ الْمُزَوَّرِ الأَبْتَرِ.

---

(١) هەروەك بە چەندین بەڵگەی بەهێز و ڕوون، لە وتەی بیست و نۆهەمدا بەڵگە لەسەر نەمریی ڕۆح هێنراوەتەوە. خۆ ئەگەر ئەو بوونەوەرە خاوەن "گیان"یش نەبێت، ئەوا یاساکانی دروستبوون و حەقیقەتی خۆی و ماهییەت و پێکهاتنی، هەر دەمێننەوە. واتە ئەو یاسا و دەستوورە "گیانێکی ئەمری"ن بۆ تاك و دانە دانە و جۆرەکانی بوونەوەرە بێگیانەکان. هەروەك کە درەختی هەنجیر دەمرێت و تیادەچێت و نامێنێت کەچی گیانە ئەمرییەکەی - کە بریتییە لە یاساکانی پێکهاتنی - لەناو ناوکە بچووکەکانی تۆوەکانیدا دەمێنێتەوە، بە هەمان جۆر گیانیش - کە یاسایەکی ئەمرییە - نامرێت، بەڵکو وێنەکانی لەسەر نوێ دەبنەوە و ماهییەتە خاوەن ژیانەکەی وەکو خۆی دەمێنێتەوە، چونکە ئەو ماهییەتە - لە ڕاستیدا - سێبەری یەکێکە لە ناوە جوانەکانی خوای گەورە. جا ئەو "ماهییەت"ە لە ژێر تیشکی ناوی "الباقي"ی خوای گەورەدا و، "هُویّە"کەشی لە زۆر لەوحی میسالیدا دەمێنێتەوە..

کەواتە "نەبوون" تەنها ناوێکە نراوە لە گواستنەوەی "بوون"ێکی لەناوچووی فانی بۆ چەند جۆرێکی "بوون"ی هەمیشەیی! (دانەر)

نَعَمْ بِسِرِّ الإِنْتِسَابِ الإيمانيِّ تَقُومُ دَقِيقَةٌ مِنَ الْوُجُودِ؛ مَقَامَ أُلُوفِ سَنَةٍ بِلا انْتِسَابٍ إِيمَانِيٍّ، بَلْ تِلْكَ الدَّقِيقَةُ أَتَمُّ وَأَوْسَعُ بِمَرَاتِبَ مِنْ تِلْكَ الآلافِ سَنَةٍ.

وكَذا حَسْبِي مِنَ الْوُجُودِ وَقِيمَتِه أَنِّي صَنْعَةُ مَنْ هُوَ في السَّمَاءِ عَظَمَتُهُ، وَفي الأَرْضِ آيَاتُهُ، وَخَلَقَ السَّمٰواتِ وَالأَرْضَ في سِتَّةِ أَيَّامٍ.

وكَذا حَسْبِي مِنَ الْوُجُودِ وكَمالِهِ أَنِّي مَصْنُوعُ مَنْ زَيَّنَ وَنَوَّرَ السَّمَاءَ بِمَصَابِيحَ، وَزَيَّنَ وَبَهَّرَ الأَرْضَ بِأَزاهيرَ.

وكَذا حَسْبِي مِنَ الْفَخْرِ وَالشَّرَفِ أَنِّي مَخْلُوقٌ وَمَمْلُوكٌ وَعَبْدٌ لِمَنْ هٰذِهِ الْكَائِنَاتُ بِجَمِيعِ كَمَالاتِهَا وَمَحَاسِنِهَا ظِلٌّ ضَعِيفٌ بِالنِّسْبَةِ إِلىٰ كَمَالِهِ وَجَمَالِهِ، وَمِنْ آيَاتِ كَمَالِه وَإِشَارات جَمَالِه.

وكَذا حَسْبِي مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَنْ يَدَّخِرُ مَا لا يُعَدُّ وَلا يُحْصَىٰ مِنْ نِعَمِهِ في صُنَيْدِيقَاتٍ لَطِيفَةٍ هِيَ بَيْنَ "الْكَافِ وَالنُّونِ" فَيَدَّخِرُ بِقُدْرَتِهِ مَلايِينَ قِنْطَارٍ في قَبْضَةٍ وَاحِدَةٍ فِيهَا صُنَيْدِيقَاتٌ لَطِيفَةٌ تُسَمَّى بُذُوراً وَنَوايا.

وكَذا حَسْبِي مِنْ كُلِّ ذِي جَمَالٍ وَذِي إِحْسَانٍ؛ الْجَمِيلُ الرَّحِيمُ الَّذِي مَا هٰذِهِ الْمَصْنُوعَاتُ الْجَميلاتُ إِلاّ مَرايَا مُتَفَانِيَةٌ لِتَجَدُّدِ أَنْوارِ جَمَالِهِ بِمَرِّ الْفُصُولِ وَالْعُصُورِ وَالدُّهُورِ..

وَهٰذِهِ النِّعَمُ الْمُتَوَاتِرَةُ وَالأَثْمَارُ الْمُتَعَاقِبَةُ في الرَّبِيعِ وَالصَّيْفِ، مَظَاهِرُ لِتَجَدُّدِ مَرَاتِبِ إِنْعَامِه الدَّائِمِ عَلَى مَرِّ الأَنَامِ وَالأَيَّامِ وَالأَعْوَامِ.

وكَذا حَسْبِي مِنَ الْحَيَاةِ وَمَاهِيَّتِهَا أَنِّي خَرِيطَةٌ وَفَهْرَسْتَةٌ وَفَذْلَكَةٌ وَمِيزَانٌ وَمِقْيَاسٌ لِجَلَوَاتِ أَسْمَاءِ خَالِقِ الْمَوْتِ وَالْحَيَاةِ.

وكَذا حَسْبي مِنَ الْحَيَاةِ وَوَظِيفَتِهَا كَوْنِي ككَلِمَةٍ مَكْتُوبَةٍ بِقَلَمِ الْقُدْرَةِ، وَمُفْهِمَةٍ دَالَّةٍ عَلَى أَسْمَاءِ الْقَدِيرِ الْمُطْلَقِ الْحَيِّ الْقَيُّومِ بِمَظْهَرِيَّةِ حَيَاتي لِلشُّؤُونِ الذَّاتِيَّةِ لِفَاطِرِيَ الَّذي لَهُ الأَسْمَاءُ الْحُسْنىٰ.

وكَذا حَسْبي مِنَ الْحَيَاةِ وَحُقُوقِهَا إِعْلاني وَتَشْهِيري بَيْنَ إِخْوَانيَ الْمَخْلُوقَاتِ وَإِعْلانِي وَإِظْهَارِي لِنَظَرِ شُهُودِ خَالِقِ الْكَائِنَاتِ بِتَزَيُّنِي بِجَلَواتِ أَسْماءِ خَالِقِي الَّذي زَيَّنَنِي بِمُرَصَّعَاتِ حُلَّةِ وُجُودِي وَخِلْعَةِ فِطْرَتِي وَقِلادَةِ حَيَاتِي الْمُنْتَظَمَةِ الَّتِي فِيهَا مُزَيَّنَاتُ هَدَايَا رَحْمَتِه.

وكَذا حَسْبي مِنْ حُقُوقِ حَيَاتِي فَهْمِي لِتَحِيَّاتِ ذَوِي الْحَيَاةِ لِوَاهِبِ الْحَيَاةِ وَشُهُودِي لَهَا وَشَهَادَاتِي عَلَيْهَا.

وكَذا حَسْبي مِنَ حُقُوقِ حَيَاتِي تَبَرُّجِي وَتَزَيُّنِي بِمُرَصَّعَاتِ جَوَاهِرِ إِحْسَانِه بِشُعُورٍ إِيمَانِيٍّ لِلعَرْضِ لِنَظَرِ شُهُودِ سُلْطَانِيَ الأَزَلِيِّ.

وكَذا حَسْبي مِنَ الْحَيَاةِ وَلَذَّتِهَا عِلْمِي وَإِذْعَانِي وَشُعُورِي وَإِيمَانِي، بِأَنِّي عَبْدُهُ وَمَصْنوعُهُ وَمَخْلُوقُهُ وَفَقِيرُهُ وَمُحْتَاجٌ إِلَيْهِ؛ وَهُوَ خَالِقِي رَحِيمٌ بي كَرِيمٌ لَطِيفٌ مُنْعِمٌ عَلَيَّ، يُرَبِّينِي كَما يَلِيقُ بِحِكْمَتِه وَرَحْمَتِه.

وكَذا حَسْبي مِنَ الْحَيَاةِ وَقِيمَتِهَا مِقْيَاسِيَّتِي بِأَمْثَالِ عَجْزِيَ الْمُطْلَقِ وَفَقْرِيَ الْمُطْلَقِ وَضَعْفِيَ الْمُطْلَقِ لِمَراتِبِ قُدْرَةِ الْقَدِيرِ الْمُطْلَقِ، وَدَرَجَاتِ رَحْمَةِ الرَّحِيمِ الْمُطْلَقِ، وَطَبَقَاتِ قُوَّةِ الْقَوِيِّ الْمُطْلَقِ.

وكَذا حَسْبي بِمَعْكَسِيَّتِي بِجُزْئِيَّاتِ صِفَاتِي مِنَ الْعِلْمِ وَالإِرَادَةِ وَالْقُدْرَةِ الْجُزْئِيَّةِ لِفَهْمِ الصِّفَاتِ الْمُحِيطَةِ لِخَالِقِي. فَأَفْهَمُ عِلْمَهُ الْمُحِيطَ بِمِيزَانِ عِلْمِي الْجُزْئِيِّ.

وَهَكَذا حَسْبي مِنَ الْكَمَالِ؛ عِلْمِي بِأَنَّ إِلٰهِي هُوَ الْكَامِلُ الْمُطْلَقُ..

فَكُلُّ مَا في الْكَوْنِ مِنَ الْكَمَالِ مِنْ آيَاتِ كَمَالِه، وَإِشَاراتٌ إِلىٰ كَمَالِه.

وكَذا حَسْبِي مِنَ الْكَمَالِ في نَفسِي، الإيمانُ بِاللّٰه. إِذِ الإيمَانُ لِلْبَشَــرِ مَنْبَعٌ لِكُلِّ كَمالاتِه.

وكَذا حَسْبِي مِنْ كُلِّ شَيْءٍ لأَنْوَاعِ حَاجَاتيَ الْمَطْلُوبَةِ بِأَنْوَاعِ أَلْسِـنَةِ جِهَـازاتِيَ الْمُخْتَلِفَةِ، إِلٰهِي وَرَبِّي وَخَالِقِي وَمُصَوِّرِيَ الَّذِي لَهُ الأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ الَّـذِي هُـوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِي وَيُرَبِّينِي وَيُدَبِّرُنِي وَيُكَمِّلُنِي، جَلَّ جَلالُهُ وَعَمَّ نَوَالُهُ.

النُّكْـتَـةُ الرَّابِعَةُ

حَسْبِي لِكُلِّ مَطَالِبِي مَنْ فَتَحَ صُورَتِي وَصُورَةَ أَمْثَالِي مِنْ ذَوِي الْحَيَاةِ فِي الْمَاءِ بِلَطِيفِ صُنْعِه وَلَطِيفِ قُدْرَتِه وَلَطِيفِ حِكْمَتِه وَلَطِيفِ رُبُوبِيَّتِه.

وكَذا حَسْبِي لِكُلِّ مَقَاصِدِي مَنْ أَنْشَأَنِي وَشَقَّ سَمْعِي وَبَصَرِي، وَأَدْرَجَ فِي جِسْمِي لِسَاناً وَجَناناً، وَأَوْدَعَ فِيهَا وَفِي جِهَازاتِي؛ مَوَازِينَ حَسَّاسَةً لا تُعَدُّ لِوَزْنِ مُدَخَّرَاتِ أَنْوَاعِ خَزَائِنِ رَحْمَتِه..

وكَذا أَدْمَجَ فِي لِسَانِي وَجَنَانِي وَفِطْرَتِي آلاتٍ جَسَّاسَةً لا تُحْصَىٰ لِفَهْمِ أَنْوَاعِ كُنُوزِ أَسْمَائِه.

وكَذا حَسْبِي مَنْ أَدْرَجَ فِي شَخْصِيَ الصَّغِيرِ الْحَقِيرِ، وَأَدْمَجَ فِي وُجُودِيَ الضَّعِيفِ الْفَقِيرِ هٰذِه الأَعْضَاءَ وَالآلاتِ وَهٰذِه الْجَوَارِحَ وَالْجِهَازاتِ وَهٰذِه الْحَوَاسَّ وَالْحِسِّياتِ وَهٰذِه اللَّطَائِفَ وَالْمَعْنَوِياتِ؛ لإِحْسَاسِ جَمِيعِ أَنْوَاعِ نِعَمِه، وَلإِذاقَةِ أَكْثَرِ تَجَلِّيَاتِ أَسْمَائِه بِجَلِيلِ أُلُوهِيَّتِه وَجَمِيلِ رَحْمَتِه وَبِكَبِيرِ رُبُوبِيَّتِه وكَرِيمِ رَأْفَتِه وَبِعَظِيمِ قُدْرَتِه وَلَطِيفِ حِكْمَتِه.

النُّكْـتَـةُ الْخَامِسَةُ

لا بُدَّ لِي وَلِكُلِّ أَحَدٍ أَنْ يَقُولَ حَالاً وَقَالاً وَمُتَشَكِّراً وَمُفْتَخِراً:

حَسْبِي مَنْ خَلَقَنِي، وَأَخْرَجَنِي مِنْ ظُلْمَةِ الْعَدَمِ، وَأَنْعَمَ عَلَيَّ بِنُورِ الْوُجُودِ.

وكَذا حَسْبِي مَنْ جَعَلَنِي حَيّاً فَأَنْعَمَ عَلَيَّ نِعْمَةَ الْحَيَاةِ الَّتِي تُعْطِي لِصَاحِبِهَا كُلَّ شَيْءٍ وَتَمُدُّ يَدَ صَاحِبِهَا إِلىٰ كُلِّ شَيْءٍ.

وكَذا حَسْبِي مَنْ جَعَلَنِي إِنْسَاناً فَأَنْعَمَ عَلَيَّ بِنِعْمَةِ الإنسانيَّةِ الَّتِي صَيَّرَتِ الإنْسَانَ عَالَماً صَغِيراً أَكْبَرَ مَعْنًى مِنَ الْعَالَمِ الْكَبِيرِ.

وكَذا حَسْبِي مَنْ جَعَلَنِي مُؤْمِناً فَأَنْعَمَ عَلَيَّ نِعْمَةَ الإيمانِ الَّذِي يُصَيِّرُ الدُّنْيَا وَالآخِرَةَ كَسُفْرَتَيْنِ مَمْلُوءَتَيْنِ مِنَ النِّعَمِ يُقَدِّمُهُمَا إِلىٰ الْمُؤْمِنِ بِيَدِ الإيمانِ.

وكَذا حَسْبِي مَنْ جَعَلَنِي مِنْ أُمَّةِ حَبِيبِهِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلاةُ وَالسَّلامُ، فَأَنْعَمَ عَلَيَّ بِمَا فِي الإيمانِ مِنَ الْمَحَبَّةِ وَالْمَحْبُوبِيَّةِ الإِلٰهِيَّةِ، الَّتِي هِيَ مِنْ أَعْلَى مَرَاتِبِ الْكَمَالاتِ الْبَشَرِيَّةِ..

وَبِتِلْكَ الْمَحَبَّةِ الإيمانيَّةِ تَمْتَدُّ أَيَادِي اسْتِفَادَةِ الْمُؤْمِنِ إِلىٰ مَا لا يَتَنَاهىٰ مِنْ مُشْتَمَلاتِ دَائِرَةِ الإِمْكَانِ وَالْوُجُوبِ.

وكَذا حَسْبِي مَنْ فَضَّلَنِي جِنْساً وَنَوْعاً وَدِيناً وَإِيمَاناً عَلىٰ كَثِيرٍ مِنْ مَخْلُوقاتِهِ، فَلَمْ يَجْعَلْنِي جَامِداً وَلا حَيَواناً وَلا ضَالاً.

فَلَهُ الْحَمْدُ وَلَهُ الشُّكْرُ.

وكَذا حَسْبِي مَنْ جَعَلَنِي مَظْهَراً جَامِعاً لِتَجَلِّيَاتِ أَسْمَائِهِ، وَأَنْعَمَ عَلَيَّ بِنِعْمَةٍ لا تَسَعُهَا الْكَائِنَاتُ بِسِرِّ حَدِيثِ: (لا يَسَعُنِي أَرْضِي وَلا سَمَائِي وَيَسَعُنِي قَلْبُ

عَبْدِيَ الْمُؤْمِنِ)[١]، يَعْنِي أَنَّ الْمَاهِيَّةَ الإنسانيَّةَ مَظْهَرٌ جَامعٌ لِجَمِيعِ تَجَلِّـيَاتِ الأَسْمَاءِ الْمُتَجَلِّـيَـةِ في جَمِيعِ الْكَائِنَاتِ.

وكَذا حَسْبِي مَنِ اشْتَرىٰ مُلْكَهُ الَّذي عِنْدي مِنِّي، لِيَحْفَظَهُ لي، ثُمَّ يُعِيدَهُ إِلَيَّ، وَأَعْطانا ثمَنَهُ الْجَنَّةَ. فَلَهُ الشُّكْرُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِعَدَدِ ضَرْبِ ذَرَّاتِ وُجُودِي في ذَرَّاتِ الْكَائِنَاتِ.

حَسْبِي رَبِّي جَلَّ اللّٰه..
نُور مُحَمَّد صَلَّىٰ اللّٰه..
لا إِلٰهَ إِلاّ اللّٰه.
حَسْبِي رَبِّي جَلَّ اللّٰه..
سِرُّ قَلْبِي ذِكْرُ اللّٰه..
ذِكْرُ أَحْمَد صَلَّىٰ اللّٰه.
لا إِلٰهَ إِلاّ اللّٰه.

* * *

(١) الحديث: "ما وسعني سمائي ولا أرضي ولكن وسعني قلب عبدي المؤمن". ذكره في الإحياء بلفظ مقارب. قال العراقي في تخريجه: لم أرَ له أصلاً. (كشف الخفاء للعجلوني ١٩٥/٢ باختصار). وقال السيوطي في الدرر المنتثرة: "قلتُ أخرج الامام أحمد في الزهد عن وهب بن منبه: إنّ اللّٰه فتح السمٰوات لحزقيل حتى نظرَ إلى العرش فقال حزقيل: سبحانَك ما أعظمَك يارَبّ! فقال اللّٰه: إنَّ السمٰوات والأرض ضَعُفْنَ أن يسعنَني ووسعني قلب المؤمن الوادع اللين" إهـ. قال ابن حجر الهيتمي في الفتاوى الحديثية: "وذكرُ جماعةٍ له من الصوفية لا يريدون حقيقةَ ظاهره من الإتحاد والحلول، لأن كلاً منهما كفرٌ، وصالحو الصوفية أعرَفُ الناس باللّٰه وما يجب له وما يستحيل عليه، وإنما يريدون بذٰلك أنَّ قلبَ المؤمنِ يَسَعُ الإيمانَ باللّٰه ومحبتَه ومعرفتَه" إهـ. (وەرگێڕ - لە چاپە عەرەبییەکەوە).

الْبَابُ السَّادسُ

في "لا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ"[1]

ئەم وشە خاوێن و پیرۆزە، پێنجەم وشەیە لەو وشە بەناوبانگانەی کە لە "الباقیاتُ الصَّالحات"ن[2] و، بریتین لە: "سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلا إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ وَاللّٰهُ أكْبَرُ وَلا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ".

---

(١) لە گەڵێ پەیامدا ڕوونمان کردووەتەوە کە سروشتی مرۆڤ دەستەوسانی و هەژارییەکی بێسنووری تێدایە، کەچی هێندەش دوژمن و داخوازیی ژیانی هەیە کە هەرگیز لە ژمارە نایەن. لەبەر ئەم هەژاری و دەستەوسانییە، مرۆڤ هەر بە سروشت ناچارە کە هەمیشە پەنا و هانا بۆ یەکێکی بەتوانای میهرەبان ببات. جا هەروەك ڕستەی یەکەمی ئایەتی ﴿حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ﴾ ڕێنمایی مرۆڤ بۆ مەڵهەمێکی سارێژکاری "دەستەوسانی" دەکات کە بتوانێت بەرامبەر سەرجەم دوژمنانی ڕابووەستێت و، ڕستەی دووهەمی ﴿نِعْمَ الْوَكِيْلُ﴾یش دەرمانی "هەژاری"ی ئەوە و هۆکارێکە بۆ هێنانەدیی سەرجەم داخوازییەکانی.. بە هەمان جۆر، ڕستەی: "لاحَوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ"یش بە وێنەی ڕستەی ﴿حَسْبُنَا اللّٰهُ﴾ وایە و دەرمانە بۆ کۆڵەواری و هەژاریی مرۆڤ، بەڵام بە شێوەیەکی تر، چونکە وشەی " لاحَوْلَ" پەنجە بۆ ئەوە ڕادەکێشێت کە خاڵی پاڵپشتی مرۆڤ بەرامبەر دوژمنانی لەوەدایە کە دەست لە هەموو توانا و هێزێکی خۆی هەڵبگرێت و، هانا بۆ لای خوای گەورە ببات، وشەی "لا قُوَّةَ"ش ئەوە دەگەیەنێت کە هۆکاری هاتنەدیی ئاوات و داخوازییەکانی مرۆڤ تەنها "تەوەککول" واتە پشتبەستنە بە خوای گەورە و پاڵدانەوەیە بە توانستی ئەو.

من هەر لە خۆمدا و بە چەندین تاقیکردنەوە هەستم بە چەندەها پلەی ڕستەی "لاحَوْلَ وَلا قُوَّةَ.." کردووە. لەبەر ئەوە، تەنها چەند وشەیەکی کورتم دانا، تاکو ئاماژەیەك بن بۆ ئەو پلانە. واتە بە هۆی ئاماژەکانەوە ئەو پلانە ڕەچاو دەکەم، لەم بابەدا هەندێ لەو وشانە دەخەمە ڕوو کە هێمان بۆ هەندێ لەو پلانە. (دانەر)

(٢) زانایانی پێشین لە تەفسیری ﴿والْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ﴾(الكهف: ٤٦)دا چەندین لێکدانەوەی جۆراوجۆریان هەیە، یەکێك لەوانە، بە پشت بەستن بە فەرموودەیەك، دەڵێن ئەم

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إلٰهي وَسَيِّدي وَمَالِكي! لي فَقرٌ بِلا نِهايةٍ، مَعَ أنَّ حَاجَاتي وَمَطالِبي لا تُعَدُّ وَلاتُحْصىٰ، وَتَقصُرُ يَدِي عَنْ أدنىٰ مَطالِبي..

فَلا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاّ بِكَ يا رَبِّيَ الرَّحيمِ! وَيا خالِقي الْكَريم! يا حَسيبُ يا وكيلُ يا كافي.

إلٰهي! إختيَاري كَشَعرةٍ ضَعيفةٍ، وَآمالي لا تُحْصَىٰ. فَأَعْجَزُ دائِماً عَمَّا لا أَستَغني عَنها أبَداً..

فَلا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاّ بِكَ، يا غَنيُّ يا كَريمُ يا كَفيلُ يا وكيلُ يا حَسيبُ يا كَافي.

إلٰهي وَسَيِّدي وَمَالِكي! إقتِداري كَذَرَّةٍ ضَعيفَةٍ، مَعَ أنَّ الأَعدَاءَ وَالْعِلَلَ وَالأوهامَ وَالأهْوالَ وَالآلامَ وَالأَسقَامَ وَالظُّلُماتِ وَالضَّلالَ وَالأَسفَارَ الطِّوالَ ما لا تُحْصىٰ..

فَلا حَوْلَ عَنها، وَلا قُوَّةَ عَلىٰ مُقابَلَتِها إلاّ بِكَ، يا قَوِيُّ يا قَديرُ يا قَريبُ يا مُجيبُ يا حَفيظُ يا وكيلُ.

إلٰهي! حَياتِي كَشُعلَةٍ تَنطَفِىءُ كَأَمثَالِي. وَآمالي لا تُحْصَىٰ..

فَلا حَوْلَ عَنْ طَلَبِ تِلكَ الآمَالِ، وَلا قُوَّةَ عَلىٰ تَحصِيلِها إلاّ بِكَ، يا حَيُّ يا قَيُّومُ يا حَسيبُ يا كافي يا وكيلُ يا وافي.

وشانه‌يه: (سُبْحَانَ اللّٰه وَالْحَمْدُ لِلّٰه وَلا إلٰهَ إلاّ اللّٰهُ وَاللّٰهُ أكبَرُ وَلا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاّ بِاللّٰه الْعَلِيِّ الْعَظِيْم). هه‌ندێ ڕیوایه‌تی تر، له‌ بریی (لا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ) پێنجه‌م دانه ﴿حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْل﴾ی داناوه. (وه‌رگێڕ)

إلٰهي! عُمري كَدَقيقَةٍ تَنْقَضي كَأَقراني؛ مَعَ أنَّ مَقَاصِدي وَمَطَالِبي لا تُعَدُّ وَلا تُحْصَىٰ..

فَلا حَوْلَ عَنهَا وَلا قُوَّةَ عَليها إلاّ بِكَ، يا أزَليُّ يا أبَدِيُّ يا حَسيبُ يا كافي يا وكيلُ يا وَافي.

إلٰهي! شُعُوري كَلَمْعَةٍ تَزُولُ؛ مَعَ أنَّ ما يَلزَمُ مُحافَظَتُهُ مِنْ أنوَارِ مَعرِفَتِكَ، وَما يَلزَمُ التَّحَفُّظُ مِنْهُ مِنَ الظُّلُماتِ وَالضَّلالاتِ لا تُعَدُّ وَلا تُحْصَىٰ..

فَلا حَوْلَ عَنْ تِلكَ الظُّلُماتِ وَالضَّلالاتِ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ هاتِيكَ الأنوَارِ وَالْهِداياتِ إلاّ بِكَ، يا عَليمٌ يا خَبيرُ يا حَسيبُ يا كافي يا حَفيظُ يا وكيلُ.

إلٰهي! لي نَفسٌ هَلُوعٌ وَقَلبٌ جَزُوعٌ وَصَبرٌ ضَعيفٌ وَجِسمٌ نَحيفٌ وَبَدَنٌ عَليلٌ ذَليلٌ، مَعَ أنَّ الْمَحمُولَ عَلَيَّ مِنَ الأحمَالِ الْمَادِّيَّةِ والْمَعْنَويَّةِ ثَقيلٌ ثَقيلٌ..

فَلا حَوْلَ عَنْ تِلكَ الأحمَالِ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ حَمْلِها إلاّ بِكَ، يا رَبيِّ الرَّحيمُ يا خالِقي الْكَريمُ يا حَسيبُ يا كَافي يا وكِيْلُ يا وَافي.

إلٰهي! لي مِنَ الزَّمَانِ آنٌ يَسيلُ في سَيْلٍ وَاسِعٍ سَريعِ الْجَرَيانِ؛ وَلِيَ مِنَ الْمكانِ مِقدارُ الْقَبرِ مَعَ عَلاقَتي بِسائِرِ الأمكِنَةِ وَالأزمِنَةِ..

فَلا حَوْلَ عَنِ الْعَلاقَةِ بِهَا، وَلا قُوَّةَ عَلىٰ الْوُصُولِ إلىٰ ما فيها إلاّ بِكَ، يا رَبَّ الأمْكِنَةِ وَالأكوَانِ، وَيا رَبَّ الدُّهُورِ وَالأزمَانِ يا حَسيبُ يا كَافي يا كَفيلُ يا وَافي.

إلٰهي! لي عَجْزٌ بِلا نِهايَةٍ وَضَعفٌ بِلا غَايَةٍ، مَعَ أنَّ أعدَائي وَما يُؤلِمُني وَما أخَافُ مِنهُ وَما يُهَدِّدُني مِنَ الْبَلايَا وَالآفاتِ ما لا تُحْصَىٰ..

فَلا حَوْلَ عَنْ هَجَمَاتِها وَلا قُوَّةَ عَلىٰ دَفعِها إلاّ بِكَ، يا قَويُّ يا قَديرُ يا قَريبُ يا رَقيبُ يا كَفيلُ يا وكيلُ يا حَفيظُ يا كَافي.

إلٰهي! لي فَقْرٌ بِلا غايَةٍ وَفَاقَةٌ بِلا نِهايَةٍ؛ مَعَ أنَّ حَاجَاتي وَمَطالِبي وَوَظائِفي ما لا تُحْصَىٰ..

فَلا حَوْلَ عنها وَلا قُوَّةَ عَليها إلاّ بِكَ، يا غَنيُّ يا كَريمُ يا مُغني يا رَحيمُ.

إلٰهي! تَبَرَّأتُ إلَيكَ مِنْ حَوْلي وَقُوَّتي، وَالْتَجأْتُ إلىٰ حَولِكَ وَقُوَّتِكَ، فَلا تكِلْني إلىٰ حَوْلي وَقُوَّتي. وَارحَمْ عَجْزي وَضَعْفي وَفَقْري وَفَاقَتي. فَقَد ضَاقَ صَدري، وَضَاعَ عُمْري، وَفَنِيَ صَبْري، وَتَاهَ فِكري، وَأنتَ الْعَالِمُ بِسِرِّي وَجَهْري، وَأنتَ الْمَالِكُ لِنَفْعي وَضَرِّي، وَأنتَ الْقَادِرُ عَلىٰ تَفريجِ كَربي وَتَيسِيرِ عُسري. فَفَرِّجْ كُلَّ كَرْبَتي وَيَسِّرْ عَلَيَّ وَعَلىٰ إخواني كُلَّ عَسيرٍ.

إلٰهي! لا حَوْلَ عَنِ الزَّمانِ الآتي، وَعَنِ أَهْوالِه مَعَ سَوْقٍ إلَيهِ؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ الْمَاضي وَلَذَائِذِه مَعَ عَلاقَةٍ بِهِ إلاّ بِكَ، يا أزَلِيُّ يا أبَديُّ.

إلٰهي! لا حَوْلَ عَنِ الزَّوالِ الَّذي أخَافُ وَلا أخْلصُ مِنهُ؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ إعَادَةِ مَا فَاتَ مِنْ حَياتيَ الَّتي أتَحَسَّرُها، وَلا أصِلُ إلَيها إلاّ بِكَ، يا سَرمَدِيُّ يا باقي.

إلٰهي! لا حَوْلَ عَنْ ظُلمَةِ الْعَدَمِ؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ نُورِ الْوُجوُدِ إلاّ بِكَ، يا مُوجِدُ يا مَوجُودُ يا قَديمُ.

إلٰهي! لا حَوْلَ عَنِ الْمَضارِّ اللاّحِقَةِ بِالْحَياةِ؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ الْمَسارِّ اللاّزِمَةِ لِلْحَياةِ إلاّ بِكَ، يا مُدَبِّرُ يا حَكيمُ.

إلٰهي! لا حَوْلَ عَنِ الآلامِ الْهَاجِمَةِ عَلىٰ ذي الشُّعُورِ؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ اللَّذائِذِ الْمَطلُوبَةِ لِذي الْحِسِّ إلاّ بِكَ، يا مُرَبِّي يا كَريمُ.

إلٰهي! لا حَوْلَ عَنِ الْمَساوي الْعَارِضَةِ لِذَوي الْعُقُولِ؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ الْمَحَاسِنِ الْمُزَيِّنَةِ لِذَوي الْهِمَمِ إلاّ بِكَ، يا مُحسِنُ يا كَريمُ.

إلٰهي! لا حَوْلَ عَنِ النِّقَمِ لأَهلِ الْعِصيَانِ؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ النِّعَمِ لأَهلِ الطَّاعَاتِ إلاّ بِكَ، يا غَفُورُ يا مُنْعِمُ.

إلٰهي! لا حَوْلَ عَنِ الأَحزَانِ؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ الأفراحِ إلاّ بِكَ. فَإنَّكَ أنتَ الَّذي أضْحَكَ وَأَبْكى، يا جَميلُ يا جَليلُ.

إلٰهي! لا حَوْلَ عَنِ الْعِلَلِ، وَلا قُوَّةَ عَلىٰ الْعَافِيَةِ إلاّ بِكَ يا شافي يا مُعَافي .

إلٰهي! لا حَوْلَ عَنِ الآلامِ؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ الآمالِ إلاّ بِكَ يا مُنجي يا مُغيثُ.

إلٰهي! لا حَوْلَ عَنِ الظُّلُماتِ؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ الأَنوَارِ إلاّ بِكَ يا نُورُ يا هادي.

إلَهي! لا حَوْلَ عَنِ الشُّرورِ مُطلَقاً؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ الْخَيراتِ أصلاً إلاّ بِكَ يا مَنْ بيَدِه الْخَيرُ وَهُوَ عَلىٰ كُلِّ شَيْءٍ قديرٌ، وَبِعِبَادِه بَصيرٌ، وَبِحَوايِجِ مَخلُوقَاتِه خَبيرٌ.

إلٰهي! لا حَوْلَ عَنِ الْمَعَاصي إلاّ بِعِصْمَتِكَ؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ الطَّاعَةِ إلاّ بِتَوفيقِكَ يا مُوَفِّقُ يا مُعينُ.

إلٰهي! لي عَلاقَاتٌ شَديدَةٌ مَعَ نَوعيَ الإنسانيِّ، مَعَ أنَّ آيَةَ **﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ﴾** (آل عمران: ١٨٥) تُهَدِّدُني وَتُطفِئُ آمالي الْمُتَعَلِّقَةَ بِنَوعي وَجِنسي، وَتَنْعِي عَلَيَّ بِمَوتِهِما. فَلا حَوْلَ عَنْ ذاكَ الْحُزنِ الأَليمِ النَّاشِئِ مِنْ ذٰلك الْمَوتِ وَالنَّعْي، وَلا قُوَّةَ عَلىٰ تَسَلٍّ يَمْلأُ مَحَلَّ ما زالَ عَنْ قَلبي وَروحي إلاّ بِكَ. فَأنتَ الَّذي تَكْفي عَنْ كُلِّ شَيْءٍ، وَلا يَكفِي عَنكَ كُلُّ شَيْءٍ.

إلٰهي! لي عَلاقاتٌ شَديدَةٌ مَعَ دُنيَايَ الَّتي كَبَيْتِي وَمَنْزِلي؛ مَعَ أنَّ آيَةَ **﴿كُلُّ مَنْ عَلَيها فانٍ ۞ وَيَبقىٰ وَجهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلالِ وَالإكرامِ﴾** (الرحمٰن: ٢٦-٢٧) تُعلِنُ خَرابِيَّةَ بَيتي هٰذَا، وَزَوَالَ مَحبُوبَاتي الَّتي ساكَنْتُهُمْ في ذٰلكَ الْبَيتِ

الْمُنهَدِمِ؛ وَلا حَوْلَ عَنْ هٰذه الْمُصيبَةِ الْهائلَة، وَعَنْ الفراقَات مِنَ الأحبَابِ الآفِلَة؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ ما يُسَلِّيني عَنها، وَيَقُومُ مَقَامَها إلاّ بِكَ، يا مَنْ يَقُومُ جَلْوَةٌ مِنْ تَجَلِّياتِ رَحْمَته مَقَامَ كُلِّ ما فارَقَني.

إلَهي! لي عَلاقَاتٌ[1] بِجامِعيَّة ماهِيَّتي، وَغايَة كَثرَة جِهَازاتي الَّتي أنْعَمْتَها عَلَيَّ، وَاحتياجاتٌ شَديدَةٌ إلىٰ الْكائنات وَأنوَاعِها؛ مَعَ أنَّ آيَةَ ﴿**كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إلاّ وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيهِ تُرْجَعُونَ**﴾ (القصص: ٨٨) تُهَدِّدُني وَتَقطَعُ عَلاقَاتي الْكَثيرَةَ مِنَ الأشياء. وَبِانقِطاعِ كُلِّ عَلاقَةٍ يَتَولَّدُ جَرْحٌ وَألَمٌ مَعنَويٌّ في رُوحي..

وَلا حَوْلَ عَنْ تِلكَ الْجُرُوحاتِ الْغَيرِ الْمَحدُودَة؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ أدويَتِها إلاّ بِكَ، يا مَنْ يكْفي لِكُلِّ شَيْءٍ، وَلا يَكفي عَنْ شَيْءٍ واحِدٍ مِنْ تَوَجُّه رَحْمَته كُلُّ الأشْياءِ، وَيا مَنْ إذا كَانَ لِشَيْءٍ كَانَ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ ومَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ لا يَكُونُ لَهُ شَيْءٌ مِنَ الأشياء.

إلٰهي! لي عَلاقاتٌ شَديدَةٌ وَابتِلاءٌ وَمَفتُونِيَّةٌ مَعَ شَخْصيَّتي الْجِسمانيَّة، حَتَّى كَأنَّ جِسْمِي عَمُودٌ في نَظَري الظَّاهِريِّ لِسَقفِ جَميعِ آمالي وَمَطَالِبي؛ وَفيَّ عِشقٌ شَديدٌ لِلْبَقاءِ؛ مَعَ أنَّ جِسْمي لَيسَ مِنْ حَديدٍ وَلا حَجَرٍ لِيَدُومَ في الْجُملَة، بل مِنْ لَحْمٍ وَدَمٍ وَعَظْمٍ عَلىٰ جَناحِ التَّفَرُّقِ في كُلِّ آنٍ؛ وَمَعَ أنَّ حَياتي كَجِسْمي مَحْدودَةُ الطَّرَفَينِ، سَتُخْتَمُ بِخَاتَمِ الْمَوتِ عَنْ قَريبٍ؛ مَعَ أنيِّ قَد اشْتَعَلَ الرَّأسُ

---

(١) لێرەدا تەنها ئاماژە بۆ پلە و ڕاستیەکانی " لا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاّ بِاللّٰهِ العَليِّ الْعَظيْم" کراوە، بەڵام بەڵگەکانیان نەهێنراوە، چونکە ئەو سەدان بەڵکو هەزاران بەڵگانەی "یەکتایی" و "پەروەردگاریتی" کە لە بابەکانی پێشوودا خرانە ڕوو، لە هەمان کاتدا و بە جۆرێکی گشتی بەڵگەشن لەسەر ڕاستیەکانی " لا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاّ بِاللّٰهِ الْعَليِّ الْعَظيْم". لەبەر ئەوە، بەڵگەی تری سەربەخۆ لێرەدا باس نەکران. (دانەر)

شَيباً مِنِّي، وَقد ضَرَبَ السَّقَمُ ظَهْري وَصَدْري، فَأنا في قَلَقٍ وَضَجَرٍ وَاضْطِرابٍ وَتَألُّمٍ وَتَحَزُّنٍ شَديدٍ مِنْ هٰذِه الْكَيفيَّة..

فَلا حَوْلَ عَنْ هٰذِهِ الْحَالَةِ الْهَائِلَةِ؛ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ ما يُسَلِّيني عَمَّا يَحْزُنُني، وَعَلىٰ ما يُعَوِّضُني ما يَضيعُ مِنِّي، وَعَلىٰ ما يقُومُ مَقَامَ ما يفُوتُ مِنِّي إلاّ بِكَ، يا رَبِّيَ الْباقي، وَالْباقي ببَقَائِه وَإبقائِه مَنْ تمَسَّكَ بِاسْمٍ مِنْ أَسْمائِه الْباقِيَةِ.

إلٰهي! لي وَلِكُلِّ ذي حَياةٍ خَوفٌ شَديدٌ مِنَ الْمَوتِ وَالزَّوالِ اللَّذَينِ لا مَفَرَّ مِنهُما؛ وَلي مَحَبَّةٌ شَديدةٌ لِلْحَياةِ وَالْعُمْرِ اللَّذينِ لا دَوامَ لَهُما؛ مَعَ أنَّ تَسَارُعَ الْمَوْتِ إلىٰ أجْسَامِنا بِهُجُومِ الآجالِ لا يُبقي لي وَلا لأحَدٍ أمَلاً مِنَ الآمالِ الدُّنيَوِيَّةِ إلاّ وَيَقْطَعُها، وَلا لَذَّةً إلاّ وَيَهْدِمُها..

فَلا حَوْلَ عَنْ تِلكَ الْبَلِيَّةِ الْهائِلَةِ وَلا قُوَّةَ عَلىٰ ما يُسَلِّينَا عَنها إلاّ بِكَ، ياخَالِقَ الْموتِ وَالْحَياةِ! وَيا مَنْ لَهُ الْحَياةُ السَّرمَدِيَّةُ، الَّذي مَنْ تمَسَّكَ بِه وَتَوجَّهَ إلَيهِ وَيَعرِفُهُ وَيُحِبُّهُ؛ يَدُومُ حَياتُهُ وَيَكُونُ الْموتُ لَهُ تَجَدُّدَ حَياةٍ وَتَبديلَ مَكانٍ. فَإذاً فَلا حُزْنَ لَهُ وَلا ألَمَ عَليهِ بِسِرِّ:

﴿**ألا إنَّ أَولِيَاءَ اللّٰهِ لا خَوْفٌ عَلَيهِمْ وَلا هُمْ يَحْزَنُونَ**﴾ (يونس: ٦٢).

إلٰهي! لي لأجْلِ نَوعي وَجِنسي عَلاقَاتٌ بِتَـألُّماتٍ وَتَمَنِّياتٍ بِالسَّمٰواتِ وَالأرضِ وَبِأحْوَالِها..

فَلا قُوَّةَ لي بِوَجهٍ مِنَ الْوُجُوهِ عَلىٰ إسماعِ أمري لَهُما، وَتَبليغِ أمَلي لِتِلْكَ الأجرامِ، وَلا حَوْلَ عَنْ هٰذا الإِبتِلاءِ وَالْعَلاقَةِ إلاّ بِكَ، يا رَبَّ السَّمٰواتِ وَالأَرْضِ! وَيا مَنْ سَخَّرَهُما لِعِبادِه الصَّالِحينَ.

إلٰهي! لي وَلِكُلِّ ذي عَقْلٍ عَلاقَاتٌ مَعَ الأزمِنَةِ الْماضِيَةِ وَالأوقاتِ الاستِقبَاليَّةِ؛ مَعَ أنَّنا قَد انْحَبَسْنَا في زَمانٍ حاضِرٍ ضَيِّقٍ لا تَصِلُ أيدينا إلىٰ أدنىٰ زَمانٍ ماضٍ وَمُستَقبَلٍ لِجَلْبِ مِنْ ذاكَ ما يُفَرِّحُنا، أو لِدَفْعِ مِنْ هٰذا ما يُحزِنُنا..

فَلا حَوْلَ عَنْ هٰذِه الْحالَةِ، وَلا قُوَّةَ عَلىٰ تَحويلِها إلىٰ أحْسَنِ الْحَالِ إلاّ بِكَ، يا رَبَّ الدُّهُورِ وَالأزمَانِ.

إلٰهي! لي في فِطرَتي، وَلِكُلِّ أحَدٍ في فِطرَتِهِمْ، آمالٌ أبَديَّةٌ وَمَطَالِبُ سَرمَديَّةٌ تَمْتَدُّ إلىٰ أبَدِ الآبادِ. إذ قَد أوْدَعْتَ في فِطرَتِنَا اسْتِعداداً عَجيباً جامِعاً، فيهِ احْتياجٌ وَمَحَبَّةٌ لا يُشبِعُهُما الدُنيا وَما فيها، وَلا يَرضىٰ ذٰلِكَ الاحتِياجُ وَتِلكَ الْمَحَبَّةُ إلاّ بِالْجَنَّةِ الْباقِيَةِ؛ ولا يَطْمَئِنُّ ذٰلِكَ الاسْتِعدادُ إلاّ بِدارِ السَّعادَةِ الأبَديَّةِ.

يا رَبَّ الدُّنيا وَالآخِرَةِ وَيا رَبَّ الْجَنَّةِ وَدَارِ الْقَرارِ[١].

* * *

(١) لە سەرەتادا بڕیار وابوو کە دە دانە پلە لە پلەکانی " لا حَوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ" بنووسرێن، پاشان بەو هیوایەی لە کۆتاییدا بیاننووسم دوامخستن، کە گەیشتینە کۆتایی جارێکی تر دواخران، چونکە ئەگەر ئەو بەڵگانە ڕوون بکرێنەوە گەلێ دوور و درێژ دەردەچن، ئەگەر تەنها بە ئاماژەش بنووسرێن، کە تەنها خۆم لێیان تێدەگەم، ئەوا سوودی کەمیان لێ وەردەگیرێت. ناچار هەڵمانگرتن بۆ کاتێکی تر. (دانەر)

الْبَابُ السَّابِعُ

نَشهَدُ أنْ لآ إلَهَ إلّا اللّٰهُ وَأنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللّٰهِ

وهو مقامان

الْمَقَامُ الأوَّلُ

اللّٰهُمَّ يا رَبَّ مُحَمَّدٍ الْمُخْتَارِ.. ويـا ربَّ الْجَنَّـةِ وَالنَّـارِ.. وَيـا ربَّ النَبيِّـينَ وَالأَخْيـارِ.. يـا ربَّ الصِّـدِّيقينَ وَالأبـرَارِ.. يـا ربَّ الصِّـغَارِ وَالْكِبَـارِ.. يـا رَبَّ الْحُبُوبِ وَالأثمَارِ.. يا ربَّ الأنْهَارِ وَالأشْجَارِ.. يا ربَّ الصَّـحَارَىٰ وَالْقِفـارِ.. يـا ربَّ الْعَبيدِ وَالأحرارِ.. يا ربَّ اللَّيلِ وَالنَّهارِ!

أمسَينَا وَأصْبَحنا نُشْهِدُكَ وَنُشْهِدُ جَميعَ صِفَاتِكَ الْمُتَقَدِّسَةِ..

وَنُشْهِدُ جَميعَ أسْمَائِكَ الْحُسْنىٰ.. وَنُشْهِدُ جَميعَ مَلائِكَتِكَ الْعُليَا..

ونُشْهِدُ جَميعَ مَخْلُوقَاتِكَ الشَّتَّىٰ..

وَنُشْهِدُ جَميعَ أنبِيَائِكَ الْعُظْمىٰ، وَجَميعَ أولِيَائِكَ الكُبرىٰ، وَجَميعَ أصْفِيائِكَ الْعُلْيَا..

وَنُشْهِدُ جَميعَ آياتِكَ التَّكوينيَّةِ الَّتي لا تُعَدُّ وَلا تُحصىٰ..

وَنُشْهِدُ جَميعَ مَصْنُوعَاتِكَ الْمُزيَّناتِ الْمَوْزونَاتِ الْمَنْظُومَاتِ الْمُتَمَاثِلاتِ..

وَنُشْهِدُ جَميعَ ذَرَّاتِ الكائناتِ الْعاجِزاتِ الْجَامِداتِ الْجَاهِلاتِ والْحَامِلَةِ بِحَوْلِكَ وَطَولِكَ وَأمرِكَ وَإذنِكَ عَجائِبَ الْوَظائِفِ الْمُنتَظَمَاتِ..

ونُشْهِدُ جَميعَ مُركَّباتِ الذَّراتِ الْغَيرِ الْمَحْدُودَاتِ الْمُتَنَوِّعاتِ الْمُنتَظَمَاتِ الْمُتقَنَاتِ الْمَصْنُوعاتِ مِنْ الْبَسَائِطِ الْجَامِدَاتِ..

وَنُشْهِدُ جَميعَ تَرَكُّباتِ الْموجُودَاتِ النَّامِيَاتِ الْمُختَلِطَةِ مَوَادُّ حَيَاتِها في غَايَةِ الاختِلاطِ وَالْمُتَمَيِّزَةِ دَفعَةً في غَايَةِ الامتِيَازِ..

وَنُشْهِدُ حَبيبَكَ الأكرَمَ سُلطَانَ الأنبيَاءِ وَالأوليَاءِ أفضَلَ الْمَخلُوقَاتِ ذا الْمُعجزَاتِ الْبَاهِرَةِ، عَليهِ وعَلىٰ آلِهِ أفْضَلُ الصَّلَوَاتِ وَالتَّسْليمَاتِ..

وَنُشْهِدُ فُرْقَانَكَ الْحَكيمَ ذَا الآيَاتِ الْبَيِّنَاتِ وَالْبَرَاهينِ النَّيِّرَاتِ وَالدَّلائِلِ الْوَاضِحَاتِ وَالأنوارِ السَّاطِعاتِ:

بِأنَّا كُلَّنا نَشْهَدُ بِأنَّكَ أنتَ اللّٰهُ الْوَاجِبُ الْوُجودِ، الْوَاحِدُ، الأحَدُ، الْفَرْدُ، الصَّمَدُ، الْحَيُّ، الْقَيُّومُ، الْعَليمُ، الْحَكيمُ، الْقَديرُ، الْمُريدُ، السَّميعُ، الْبَصِيرُ، الرَّحْمٰنُ، الرَّحيمُ، الْعَدلُ، الْحَكَمُ، الْمُقتَدِرُ، الْمُتَكَلِّمُ، لَكَ الأسْمَاءُ الحُسْنَىٰ..

وكَذا نَشْهَدُ أنْ لا إلٰهَ إلاّ أنتَ، وَحْدَكَ، لا شَريكَ لَكَ، وَأنَّكَ عَلىٰ كُلِّ شَيءٍ قَديرٌ، وَبِكُلِّ شَيْءٍ عَليمٌ..

وكَذا نَشهَدُ بِكُلِّ ما مَرَّ وَمَعَ كُلِّ مَا مَرَّ بِأنَّ مُحَمَّداً عَبْدُكَ، وَنَبِيُّكَ، وَصَفيُّكَ، وَخَليلُكَ، وَجَمَالُ مُلكِكَ، وَمَليكُ صُنْعِكَ، وَعَينُ عِنَايَتِكَ، وَشَمْسُ هِدَايَتِكَ، وَلِسَانُ مَحبَّتِكَ، وَمِثالُ رَحمَتِكَ، وَنُورُ خَلْقِكَ، وَشَرَفُ مَوْجُودَاتِكَ[1]، وَكَشَّافُ

(١) هەروەك یەك بە یەكی بڕگەكانی شایەتیی یەكەم، گەلیٚ بەڵگەی وەحدانییەتیان ڕاگەیانـد، هەموو وشەیەكی ئەم شایەتیی دووهەمەش ئاماژە بۆ بەڵگەیەكی حەق و ڕاستی ناو بەڵگەكانی پێغەمبەرایەتیی حەزرەتی محمد ﷺ دەكات، هەروەك پەنـجە بـۆ یەكێـك لە كارمەنـدییەكانی

طِلْسِمِ كائِنَاتِكَ، وَدلاّلُ سَلْطَنَةِ رُبُوبِيَّتِكَ، وَمُعَرِّفُ كُنُوزِ أَسْمَائِكَ، وَمُعَلِّمُ أوامِرِكَ لِعِبادِكَ، وَمُفَسِّرُ آياتِ كِتابِ كَائِنَاتِكَ، ومَدَارُ شُهُودِكَ وَإِشْهَادِكَ، وَمِرآةُ مَحَبَّتِكَ لِجَمَالِكَ وَأسمائِكَ، وَمَحَبَّتِكَ لِصَنعَتِكَ وَمَصنُوعَاتِكَ وَلِمحَاسِنِ مَخلُوقَاتِكَ، وَحَبِيبُكَ، وَرَسُولُكَ الَّذي أرسَلتَهُ رَحْمَةً لِلعالَمينَ.. وَلِبَيانِ مَحَاسِنِ كَمالاتِ سَلْطَنَةِ رُبُوبِيَّتِكَ بِحِكْمَةِ صَنْعَةِ صِبْغَةِ نُقُوشِ قَصْرِ الْعَالَمينَ.. وَلِتَعريفِ كُنُوزِ أَسْمائِكَ بِإِشَاراتِ حِكَمِيَّاتِ كَلِمَاتِ آياتِ سُطُورِ كِتَابِ الْعالَمينَ.. وَلِبَيانِ مَرضِيَّاتِكَ يا رَبَّ السَّمٰواتِ وَالأَرَضينَ..

عَلَيهِ وَعَلىٰ آلِهِ وَأَصحَابِهِ وَإِخوانِهِ ألفُ ألفِ صَلاةٍ وَسَلامٍ في كُلِّ آنٍ وَزَمانٍ.

اللّٰهُمَّ يا حَفيظُ يا حَافِظُ يا خَيرَ الْحافِظينَ!

نَسْتَودِعُ حِفظَكَ وَحِمَايَتَكَ وَرَحمَتَكَ هٰذِهِ الشَّهَادَاتِ الَّتي أنعَمتَها عَلينا. فَاحْفَظهَا إِلىٰ يَوْمِ الْحَشرِ وَالْميزَانِ. آمين.

وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمينَ.

الْمَقَامُ الثَّاني

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذي[1] دَلَّ عَلىٰ وُجوبِ وُجودِهِ، وَدَلَّ النَّاسَ عَلىٰ أوْصَافِ جَلالِهِ وَجَمَالِهِ وكَمالِهِ، وشَهِدَ علىٰ أَنَّـهُ وَاحِدٌ فَرْدٌ صَمَدٌ:

پێغەمبەرایەتیی پێغەمبەرﷺ و مەقامێك لە "مەقاماتی محەممەدی"یش ڕادەكێشێت. وەك بڵێی هەموو یەكێك لەو وشە و بڕگانە شایەتیم بۆ دەدەن و لەگەڵ مندا دەبن بە شایەت و، منیش بە "نییەت"ی خۆم شایەتییەكانی ئەوان لە زمانی حاڵەوە دەگۆڕم بە زمانی گوفتار و، پێكەوە شایەتییەكان ڕادەگەیەنین. (دانەر)

(١) لە كۆتایی مەكتووبی نۆزدەهەم (موعجیزاتی ئەحمەدی)دا ئەم مەقامە ڕوون كرایەوە. ئنجا هەموو دەستەواژە و وشەیەكی ئەم مەقامە ئاماژە بۆ یەكێك لە بەڵگەكانی ڕیسالەتی ئەحمەدی

الشَّاهِدُ الصَّادِقُ وَالْبُرْهَانُ الْمُصَدَّقُ النَّاطِقُ الْمُحَقِّقُ..

سَيِّدُ الأَنبيَاءِ وَالْمُرسَلِينَ، الْحَاوي لِسِرِّ إجْمَاعِهِمْ وَتَصْدِيقِهِمْ وَمُعْجِزاتِهِمْ..

وَإمامُ الأولياءِ وَالصِّدِّيقينَ، الْحَاوي لِسِرِّ اتِّفَاقِهِمْ وَتَحْقيقِهِمْ وكَرامَاتِهِمْ..

ذُو الإرهاصَاتِ الْخَارِقَةِ وَالْمُعجزاتِ الْبَاهِرةِ وَالْبَرَاهِينِ الْقَاطِعَةِ الْوَاضِحَةِ..

ذُو الأَخْلاقِ الْعَالِيَةِ في ذاتِه، وَالْخِصالِ الْغَالِيَةِ في وَظيفَتِه، وَالسَّجَايَا السَّامِيَةِ في شَرِيعَتِهِ..

مَهبَطُ الْوَحْيِ الرَّبَّاني بِإجماَعِ الْمُنـزِلِ بِتَوفيقِ لَهُ، وَالْمُنْزَلِ بِإعجَازِهِ، وَالْمُنْزَلِ عَلَيْهِ بِقُوَّةِ إيمَانِه، وَالْمُنـزَلِ إليهِمْ بِكُشُوفِهِمْ وَتَحْقيقَاتِهِمْ..

سَيَّارُ عَالَمِ الْغَيبِ وَالْمَلَكوتِ..

مُشَاهِدُ الأَرْواحِ وَمُصَاحِبُ الْمَلائِكَةِ مُرْشِدُ الْجِنِّ وَالإنسِ..

وَأَنْوَرُ ثَمَـراتِ شَجَرَةِ الْخِلقَةِ..

سِراجُ الْحَقِّ..

بُرهَانُ الْحَقيقَةِ..

لِسَانُ الْمحَبَّةِ..

مِثَالُ الرَّحْمَةِ..

كاشِفُ طِلَّسمِ الْكَائِنَاتِ..

حَلاّلُ مُعَمَّىٰ الْخِلقَةِ..

دَلاّلُ سَلْطَنَةِ الرُّبُوبِيَّةِ..

دەکات، هەروەك پەنجە بۆ ئەو بەڵگـانەش ڕادەکێشـێت کە دەیچەسـپێنن "قورئـانی حەکـیم" گوفتـاری خواوەنـدە. لێـرەدا پێغەمـبەر ﷺ و قورئـانی پیـرۆز بە جۆرێـك بـاس کـراون کە هەریەکەیان بەڵگەیەکی گەلێ بەرز و بڵندن لەسەر "تەنیایی" خوای گەورە. (دانەر)

مَدَارُ ظُهُورِ مَقَاصِدِ خالِقِ الْكائِنَاتِ في خَلْقِ الْمَوجُوداتِ، ووَاسِطَةُ تَظاهُرِ كَمالاتِ الْكائِناتِ..

الْمُرمِزُ بِشَخْصِيَّتِه الْمَعنَوِيَّةِ إِلىٰ أنَّهُ نُصْبُ عَيْنِ فَاطِرِ الْكَونِ في خَلْقِ الْكائناتِ، "يَعني أنَّ الصَّانعَ نَظَرَ إِلَيهِ وَخَلَقَ لأجْلِه وَلأمثالِه هٰذَا الْعَالَمَ"..

ذُو الدِّينِ والشَّريعَةِ وَالإِسلاميَةِ الَّتي هي بِدَسَاتيرِهَا أُنمُوذَجُ دَسَاتيرِ السَّعَادَةِ في الدَّارَينِ..

كَأَنَّ ذٰلِكَ الدِّينَ فَهرَسْتَةٌ أُخْرِجَتْ مِنْ كِتَابِ الْكائناتِ.. فكأنَّ الْقُرآنَ الْمُنْزَلَ عَلَيهِ قِراءَةٌ لآياتِ الْكائِناتِ..

الْمُشيرُ دِينُهُ الْحَقُّ إِلىٰ أنَّهُ نِظامُ نَاظِمِ الْكَونِ. فَنَاظِمُ هٰذِه الْكائِناتِ بِهٰذا النِّظامِ الأتَمِّ الأكْمَلِ هُوَ نَاظِمُ ذٰلِكَ الدِّينِ الْجَامعِ بِهٰذا النَّظْمِ الأحْسَنِ الأجْمَلِ..

سَيِّدُنا نَحْنُ مَعَاشِرَ بَني آدَمَ، وَمُهْدِينَا إِلىٰ الإِيمَانِ نَحْنُ مَعَاشِرَ الْمَؤمنينَ، مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ وَعَلىٰ آلِه أفْضَلُ الصَّلَوَاتِ وَأَتَمُّ التَّسْليمَاتِ مَا دَامَتِ الأرْضُ وَالسَّمٰواتُ.

فَإِنَّ ذٰلِكَ الشَّاهِدَ يَشْهَدُ عَنِ الْغَيبِ في عَالَمِ الشَّهادَةِ عَلىٰ رُؤوسِ الأشْهَادِ بِطَوْرِ الْمُشَاهِدِ.

نَعَمْ؛ يُشَاهَدُ أنَّهُ يُشَاهِدُ ثُمَّ يَشْهَدُ مُنادِياً لأجيَالِ الْبَشَرِ خَلْفَ الأعصَارِ وَالأقطَارِ بِأعلىٰ صَوتِه.

نَعَمْ؛ فَهٰذا صَدَىٰ صَوْتِه يُسْمَعُ مِنْ أعْمَاقِ الْماضي إِلىٰ شَوَاهِقِ الاستِقبَالِ وبِجَميعِ قُوَّتِه.

نَعَمْ؛ فَقَد استَوْلىٰ عَلىٰ نِصْفِ الأَرْضِ، وَانْصَبَغَ بِصِبْغِهِ السَّماوِيِّ خُمْسُ بَني آدَمَ..

وَدَامَتْ سَلْطَنَتُهُ الْمَعنَوِيَّةُ ألفاً وَثَلاثمِئَةٍ وَخَمسينَ سَنَةً في كُلِّ زَمانٍ..

يَحكُمُ ظَاهِراً وَباطِناً عَلىٰ ثَلاثمِئَةٍ وَخَمسينَ مِليُوناً مِنْ رَعِيَّتِهِ الصَّادِقَةِ الْمُطيعَةِ بِانقيَادِ نُفوسِهِمْ وَقُلُوبِهِمْ وَأَروَاحِهِمْ وَعُقُولِهِمْ لأَوَامِرِ سَيِّدِهِمْ وَسُلْطَانِهِمْ، وَبِغايَةِ جِدِّيَّتِه بِشَهَادَاتِ قُوَّةِ دَساتيرِه الْمُسَمَّرَةِ عَلىٰ صُخُورِ الدُّهُورِ وَعَلىٰ جِبَاهِ الأَقطَارِ، وَبِغَايَةِ وُثُوقِه بِشَهَادَةِ زُهْدِه واسْتِغْنائِه عَنِ الدُّنيَا، وبِغَايَةِ اطْمِئْنَانِه ووُثُوقِه بشَهَادَةِ سَيْرِه، وبِغايَةِ قُوَّةِ إيمانِه..

بِشَهَادَةِ أَنَّهُ أَعْبَدُ وَأَتقىٰ مِنَ الْكُلِّ بِاتِّفَاقِ الْكُلِّ، شَهادَةً جازِمَةً مُكَرَّرَةً بِـ:

﴿فَاعْلَمْ أَنَّـهُ لا إِلٰهَ إلّا اللّٰهُ﴾ (محمد: ١٩)..

الَّذي دَلَّ عَلىٰ وُجُوبِ وُجودِه، وَصَرَّحَ بِأَوصَافِ جَلالِه وَجَمالِه وكَمالِه، وَشَهِدَ أَنَّهُ واحِدٌ أَحَدٌ فَردٌ صَمَدٌ:

الْفُرقانُ الْحَكيمُ الْحَاوي لِسِرِّ إجماعِ كُلِّ كُتُبِ الأَنبِيَاءِ وَالأَولِيَاءِ وَالْمُوَحِّدينَ الْمُختَلِفينَ في الْمَشَارِبِ والْمَسَالِكِ، الْمُتَّفِقَةِ قُلُوبُ هٰؤُلاءِ وَعُقولُ أُولٰئِكَ بِحَقَائِقِ كُتُبِهِمْ عَلىٰ تَصديقِ أَسَاسَاتِ الْقُرآنِ الْمُنَوَّرِ جِهَاتُهُ السِّتُّ: إذْ عَلىٰ ظَهْرِه سِكَّةُ الإعجَازِ، وَفي بَطْنِه حَقائِقُ الإيمَانِ، وَتَحْتَهُ بَرَاهينُ الإذعَانِ، وَهَدَفُهُ سَعَادَةُ الدَّارَيْنِ، وَنُقْطَةُ استِنَادِه مَحْضُ الْوَحْيِ الرَّبَّانيِّ بِإجْمَاعِ الْمُنـزِلِ بِآياتِه، وَالْمُنْـزَلِ بِإعجَازِه، وَالْمُنْـزَلِ عَلَيهِ بِقُوَّةِ إيمَانِه وَأَمنيَّتِه وكَمالِ تَسْليمِيَّتِه وَصَفوَتِه وَوَضْعِيَّتِه الْمَعْلُومَةِ عِندَ نُزُولِه..

مَجْمَعُ الْحَقَائِقِ بِالْيَقينِ، وَمَنْبَعُ أَنْوارِ الإيمَانِ بِالْبَداهَةِ..

الْمُوصِلُ إِلىٰ السَّعَادَاتِ بِالْيَقِينِ..

ذُو الأَثمَارِ الْكَامِلِينِ بِالْمُشَاهَدَةِ..

مَقبُولُ الْمَلَكِ وَالإنسِ وَالْجَانِّ، بِالْحَدْسِ الصَّادِقِ مِنْ تَفَارِيقِ الأمارَاتِ..

الْمُؤَيَّدُ بِالـدَّلائِلِ الْعَقليَّـةِ بِاتِّفَـاقِ الْعُقَـلاءِ الْكـامِلِينَ، وَالْمُصَـدَّقُ بـالْفِطرَةِ السَّلِيمَةِ بِشَهَادَةِ اطْمِئنَانِ الْوِجْدَانِ بِه..

الْمُعْجِزَةُ الأبديَّةُ بِالْمُشَاهَدَةِ..

ذُو الْبَصَرِ الْمُطْلَـقِ يَـرىٰ الأشْـيَاءَ بِكَـمَالِ الْوُضُـوحِ، يَـرىٰ الْغَائِـبَ الْبَعِيـدَ كَالْحَاضِرِ الْقَرِيبِ..

ذُو الانبِساطِ الْمُطْلَقِ يُعَلِّمُ الْمَلأَ الأَعْلىٰ مِنَ الْمُقَرَّبينَ بِدَرْسٍ، وَيُعَلِّمُ أطفَالَ الْبَشَرِ بِعَيْنِ ذٰلِكَ الدَّرسِ، وَيَشْمَلُ تَعليمُهُ وتَعليمَاتُهُ طَبَقاتِ ذَوي الشُّعُورِ مِنْ أعلىٰ الأعَالي إِلىٰ أبْسَطِ الْبَسائِطِ..

لِسانُ الْغَيْبِ في عَالَمِ الشَّهَادَةِ، شَهَادَةً جَازِمَةً مُكَرَّرَةً بـ:

"لا إلٰهَ إلاّ هُوَ" و﴿فَاعْلَمْ أَنَّـهُ لا إِلٰهَ إِلاّ اللّٰهُ﴾.

* * *

پوختەیەک لە ژیانی دانەر

* ناوی "بەدیعوززەمان سەعیدی نوورسی"یە .
* لە گوندی "نوورس"ی نێو چیا بڵندەکانی سەر بە پارێزگای "بەدلیس"ی کوردستانی ژێر دەستەڵاتی عوسمانی (باکووری کوردستان) لە بنەماڵەیەکی کوردی دیندار لەدایك بووە.
* لە نێوان ساڵەکانی (١٨٧٦-١٩٦٠ز)دا ژیاوە.
* "صۆفی میرزا"ی باوکی بە پیاوچاکی بەناوبانگ بووە و، هەر خۆراکێك حەڵاڵ نەبووبێت دەرخواردی مناڵەکانی نەداوە.. خاتوو "نووریە"ی دایکیشی بە پاك و خاوێنی و دەستنوێژەوە نەبووبێت شیری بە مناڵەکانی نەداوە!
* دایکی لە کاتی جەنگی جیهانیی یەکەم و، باوکیشی لە ساڵەکانی بیستی سەدەی پێشوودا کۆچی دواییان کردووە و، لە گۆڕستانی گوندی "نوورس" نێژراون.
* چوارەم مناڵی خانەوادەکەیانە کە یەك لە دوای یەك ئەمانەن:
(دوڕڕییە، خانم، عەبدوڵڵا، سەعید، محەممەد، عەبدولمەجید، مەرجان).
* لە پێشدا لە لای "مەلا عەبدوڵڵا"ی برا گەورەی دەستی بە سەرەتاکانی خوێندن کردووە. پاشان چەندین گوند و شاری کوردستان گەڕاوە و، لای زانا گەورەکانی ئەو سەردەمە وانە گرنگەکانی خوێندووە.
* لە تەمەنی چواردە ساڵیدا بڕوانامەی زانایی لە زانستە ئیسلامییەکاندا بەدەست هێناوە.
* بە هەوڵ و تەقالای خۆی شارەزایی لە زانستەکانی ڕۆژگاردا، وەك: کیمیا، فیزیا، بیۆلۆجی، جیۆلۆجی، بیرکاری، گەردووناسی، جوگرافیا، هتد.. پەیدا کردووە.

* لەبەر زیرەکیی ناوازە و لە ڕادەبەدەری، نازناوی (سەعیدی مەشهوور) پاشان (بەدیعوززەمان)ی لە لایەن زانایانەوە پێ دراوە.
* یەکەم کەسە هەوڵی داوە بۆ دامەزراندنی زانکۆ لە کوردستاندا و، کردنەوەی قوتابخانەی کوردی و، خوێندنی وانەی زانستەکانی سەردەم شان بە شانی زانستە ئاینییەکان. لەم پێناوەشدا لە لایەن دوا دەسەڵاتدارانی دەوڵەتی عوسمانییەوە ڕووبەڕووی چەندین گرفتی دژوار بووەتەوە.
* گەورەترین زانا و کەسایەتیی کوردی ئەم سەردەمەیە کە لە دوای مەولانا خالیدی نەقشبەندی لەناو نەتەوەی کورددا هەڵکەوتووە و، ناوبانگی جیهانیی بۆ دروست بووە و، لە ڕووبەرێکی فراوانی سەر زەویدا سوود لە بەرهەمەکانی وەردەگیرێت.
* تاقانە کەسایەتی بووە کە هەموو زەبر و زەنگێکی ڕژێمی مستەفا کەمال و، سی و پێنجساڵی بەندی و دوورخستنەوە و دەیان دادگای تۆقێنەر نەیانتوانیوە چۆکی پێ دابدەن و لە خەباتی ڕەوای خۆی کۆڵی پێ بدەن. تەنانەت ئەو توانیویەتی سەرکەوتنیشیان بە سەردا بە دەست بهێنێت.
* زیاتر لە سەد و سی کتێب و نامیلکەی لە ژێر ناونیشانی **(سەرجەمی پەیامەکانی نوور)**دا نووسیوە و بڵاوی کردوونەتەوە.
* وەرگێڕانی سەرجەمی پەیامەکانی نوور بۆ (زمانی عەرەبی) لە لایەن مامۆستا (ئیحسان قاسم صاڵحی)یەوە لە دە دانە بەرگی گەورەدا تەواو بووە و، لە وڵاتانی تورکیا و میسر و هیندستان و عەرەبستانی سعوودی چەند چاپێکی یەك لە دوای یەکیان تا ئێستا لێ بڵاوکراوەتەوە.
* بەشێکی زۆریشیان لە لایەن خوشکی نۆموسڵمان ماری وێڵد (شوکران واحیدە)وە کراون بە (زمانی ئینگلیزی) و، تا ئێستا چەندین بەرگی گەورەیان بە چاپی جوان و مۆدێرن بەو زمانە لێ بڵاو کراوەتەوە.

*بە (زمانی کوردی)ش (سەرجەمی پەیامەکانی نوور)مان بە پشتیوانیی خوای گەورە لە نوێ بەرگی گەورەدا چاپ کردووە، جگە لە چل و شەش کتێب و نامیلکەی سەربەخۆ.

* هەروەها چەندین کتێبی تر کە بە زاری کرمانجیی ژووروو بڵاوکراونەتەوە.

* چەند بەشێکی ئەم پەیامانە بۆ ئەم زمانانەی خوارەوەش وەرگێڕراون، کە تا ئێستا کاری وەرگێڕان تیایاندا بەردەوامە:

(ئەڵمانی، ئەلبانی، ئیتاڵی، ئیسپانی، ئازەری، ئۆزبەکی، ئوردوو، ئیندۆنیسی، بەنگالی، بولگاری، بۆسنی، پرتوگالی، پشتۆ، تاجیکی، تەتاری، تاڵشی، تورکمانی، جۆرجی، چینی، دانیمارکی، ڕۆمانی، ڕووسی، ژاپۆنی، سانسکریتی، سلۆڤاکی، سەواحیلی، سویدی، فەڕەنسی، فیلیپینی، فارسی، ڤێتنامی، قەرغیزی، کازاخی، کۆری، کرواتی، گۆجیراتی، لاتینی، مالی، مالیزی، مەقەدۆنی، نەیجیری، هۆسا، هیبرۆ، هیندی، هەنگاری، هۆڵەندی، یۆنانی).

* تا ئێستا زیاتر لە شەست کۆنفرانسی جیهانی و دەیان کۆڕی زانستی و پێشبڕکێی ڕۆشنبیریی لە ئاستی جیهاندا لەسەر کراوە و، دەیان کتێب و، سەدان لێکۆڵینەوەی لەسەر نووسراوە و، چەندین بەڵگەنامەی زانکۆییشی لە خوێندنی باڵادا لەسەر وەرگیراوە، کە هەندێکیان لە کوردستاندا بووە.

* لە وڵاتی هیندستان پەیمانگایەکی تایبەت بە ناساندنی مامۆستا نوورسی و پەیامەکانی دامەزراوە، کە خوێندن تیایدا بەردەوامە.

* دواهەمین گەورە کۆنفرانسی زانستیی جیهانی لەسەر مامۆستا بەدیعوززەمان لە شاری ئەستەمبووڵ لە بەرواری (١-٣/١٠/٢٠١٧ز)دا بەڕێوەچوو، کە زیاتر لە سەد توێژینەوەی زانستیی تێدا تاوتوێ کرا و، چەند توێژەرێکی باشووری کوردستانیش بەشدارییان تێدا کرد.

* لە باشووری کوردستاندا، هەتا ئێستا سێ سیمینار تایبەت کراوە بە مامۆستا نوورسی و پەیامەکانی، لە شارەکانی (هەولێر، سلێمانی، سۆران).

* هەروەها کۆڕبەندێك لە بەرواری (٢٠١٣/١٢/٢١ز) لە شاری هەولێر لە لایەن پەیمانگای زانستە ئیسلامییەکان و وەزارەتی ئەوقافی حکوومەتی هەرێمی کوردستانەوە ڕێکخرا بە بەشداریی چەند توێژەرێکی ناوخۆی کوردستان و وڵاتی تورکیا و، بە ئامادەبوونی دەیان کەسایەتیی زانستی و ئایینیی عێراق و هەرێم.

* هەروەها لە بەرواری (٢٠١٥/١٢/١٢ز)دا لە شاری هەولێر نەدوەیەکی زانستی لە لایەن (ڕێکخراوی پەیامی پاك)ەوە بۆ مامۆستا نوورسی و پەیامەکانی ساز کرا بە ناوی "نووری نبووەت لە پەیامەکانی نووردا" کە چەند توێژەرێکی زانکۆی دیجلەی باکووری کوردستانیش بەشدارییان تێدا کرد.

* هەروەها لە بەرواری (٢٠١٦/٣/٢٦ز)دا لە شاری هەولێر لە لایەن (ئەمینداریتیی گشتیی ئەنجومەنی زانایانی عێراق)ەوە و، بە بەشداری لەگەڵ سەنتەری ڕۆشنبیریی (وقف الخيرات)دا نەدوەیەکی ڕۆشنبیری بە ناوی (الإمام بديع الزمان سعيد النورسي ومنهجه في إحياء الإيمان) بەڕێوەچوو کە چەند باس و بابەتێکی بە زمانی عەرەبی تێدا پێشکەش کرا.

* دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم لە شاری سلێمانی لە ساڵی (٢٠١٦)دا ژمارە (٨٩)ی بڵاوکراوەی (ڕۆڤار)ی تایبەت کرد بە مامۆستا نوورسی بە ناوی (سەعید نوورسی.. کلیلی گەنجینەیەکی شاراوە).

* هەتا ئێستا لە باشووری کوردستاندا شەش مزگەوت بە ناویەوە ناونراوە لە شارەکانی (سلێمانی، سۆران، کەرکووك، هەولێر، پێنجوێن، هەڵەبجە).

* * *

بیرکردنەوەی ئیمانیی بەرز

گرنگیی ئەم پەیامە:

ئەم پەیامە ڕابەرێکی گرنگە بۆ ئەو بەڕێزانەی کە دەیانەوێ بە پەروەردەی قورئانی و عیبادەتی فیکری پلەکانی ناسینی خوای گەورە ببڕن و، بە حوزووری قەلبی بەهرەمەند ببن و، لە هەموو شتێکی دەوروبەریاندا هێڵی پەیوەستبوون بە خوای گەورەوە بدۆزنەوە و، لە پەروەردگاری میهرەبانیان دانەبڕێن.. هەر لەبەر ئەوەشە کە دانەر - ڕەحمەتی خوای لێ بێت - بەردەوام وەك ویردێکی نێوان پەرستشەکانی بۆ خوای گەورە خوێندوویەتی.

التَّفَكُّرُ الإيمانيُّ الرَّفيع

من كليات رسائل النور
التي ألفها الأستاذ:
بديع الزمان سعيد النورسي
(رحمه الله)

A High Degree of Contemplation of Faith

From
The Risale-i Nur Collection
By:
Bediuzzaman Said Nursi


0-0264-0000-6
9 780026 400008

نرخی (١٠٠٠) دیناره